

ההתנתקות - סיכום

העיתונות הלכה בתלם

חבר מביא חבר:

עיתונאים
מראיינים ידידים

קליעת עונשין:

מכבי ת"א נגד
כתב "הארץ"

קריסת "קלאבמרקט":

הכתבים
נרדמו בשמירה?

תחקירים:

איפה הם
העיתונאים ההם

- ועוד כתבות, מאמרים, טורים ומדורים מאת:** נחום ברנע • כרמית גיא • חנוך מרמרי • אלכס ליבק • ירון דקל • שהם סמיט • נורית קנטי • צח שפיצן • אייל אברהמי • יובל קרמניצר • גילי דרוב-היישטיין • עידן גרינבאום • איתי גודר • איתי רום ומתן שירם • יאיר לוי • אילן יונס ויפתח אלעזר • דרור אידר • ענת סרגוסטי • דליה שחורי • רפי מן • אריאל שנבל • אורי בלאו • רלוקה גנאה • לירון שכטר • עוזי בנימין

בעיני המתבונן

האופנה האחרונה בחשבון הנפש שעשתה התקשורת על אופן סיקורה את ההתנתקות היתה להכות על חטא על הודות יתר כביכול עם מצוקת העקירה של המתפנים, זו האשמת שווא שעיתונאים חשובים לקחו על עצמם כשם התקשורת כולה, וכצנצנה ממנה הטיה אידיאולוגית לא ראויה. פרשנים אלה טענו שהפינוי לקה בחשיפת יתר, ושגנב העברת המראות והקולות מרצועת עזה ומצפון השומרון. כיטאו העיתונאים המסקרים אמפתיה גדולה מדי למפונים. היו בהם שהרחיקו לכת לטעון שהסיקור ללא הפסקה היה בגדר שטיפת מוח ששירתה את כוונת המתנחלים לצרוב בתודעת הציבור את הטראומה שהם עוברים, וכך למנוע נסיגות גם מיהודה ושומרון.

זו טענה בעייתית ברמה העקרונית, משום שצפונה בה עמדה המטשטשת את הגבול בין רעה ליריעה, לפי אסכולה זו, סיקור המביא לפרטיהן התחשוריות הקורות בפועל הוא פסול, משום שבעצם האירועים המרווחים יש כדי להשפיע על דעת הקהל. האם עיתונאים אלה היו מחויקים בדעתם לו התופעה המסוקרת היתה תואמת את השקפת עולמם? גם לגופו של עניין, ההשגות האלו מופרכות: השידורים החיים מזירות הפינוי נעשו מהשיקולים המנחים כלי תקשורת בדרך-כלל – מידת העניין הציבורי שיש בהם, יכולתם לשפר את כוח המשיכה של הגורם המדווח, תחרות עם ערוצים מתחרים, שיפורטם המקצועי של העיתונאים הנוגעים בדבר את חשיבות המאורעות. התקשורת, ברובה המכריע, לא היתה שמאלנית או ימנית בסיקורה את העקירה אלא עניינית לשיטתה: השיקולים שהנחו אותה ברצועה ובצפון השומרון היו אלה שמכתיבים את אופן פעולתה כירושלים ובתל-אביב.

באותה מידה היה נוהל הקמפיין, הראשון מסוגו, שניהל "חוג הפרופסורים לחוסן מדיני וכלכלי" נגד אחרים מכיכרי העיתונאים בארץ. בסדרה של מרעזות בתשלום תקף הארגון הזה פרשנים ושדרים ידועים והאשים אותם בהסתרת מידע מהציבור על הקשר הקיים, כביכול, בין יוזמת ההתנתקות של ראש הממשלה לחקירות המשטרה נגדו ונגד בניו. זו האשמת שווא: התקשורת, על מכלול ערוציה הכתובים והאלקטרוניים, הביאה את כל המידע שהיה ברשותה על כל הסוגיות הנוגעות להתנתקות, בכללן על האפשרות שקיימת זיקה בינה לבין חשדות נגד ראש הממשלה ובניו. עיתונאים הם שפרסמו סברה זו ועיתונאים אחרים ציטטו אותם, כפי הכנתם ושיקוליהם המקצועיים.

לא היה ממש גם בטענה שמתעמים אידיאולוגיים נמנעו אמצעי התקשורת מלתת ביטוי מלא למתנגדי תוכנית ההתנתקות או שחסמו את הדלת בפני השגות על תכונתה, התקשורת עצמה עסקה בזמן אמת בדיונים על טיב תפקודה, בעוד ההמולה הציבורית סכיב תוכנית ההתנתקות נמצאת בעיצומה. "העין השביעית" עורר את השאלה כבר במאי 2004 והמשיך בכך בנובמבר 2004 ובכל גיליון. כחצי השנה האחרונה, בעקבותיו נתנו גם כלי תקשורת אחרים, בהם הנפצים ביותר, את דעתם לסוגיה והפיקו לקחים מעשיים. המחלוקת על משל האתרוג אף היא התנהלה בכלי התקשורת המרכזיים וכך הפך הציבור מודע לה בכאור לצורך את סיקור ההתנתקות.

החשגות, מימין ומשמאל, על תפקוד התקשורת בסיקור הפינוי אינן משכנעות והן נגועות בהטיות אידיאולוגיות. הציבור קיבל תמונת מצב מלאה על אירועי ההתנתקות וגם במקרה זה היתה התקשורת בבואה מהימנה של החברה שלה היא מציעה את שירותיה.

עווי בניזחן

6	ההתנתקות - סיכום: יהודי מרגש יהודי נחום ברנע
8	ההתנתקות - סיכום: אחות לוחמים נורית קנטי
12	ההתנתקות - סיכום: הכל כחום אלכס ליבק
14	ההתנתקות - סיכום: איך זה להיות שקופים כרמית גיא
18	איפה הם החוקירנים ההם צח שפיצן
22	שיפוט בטוב טעם: עמדות שופטים בחביעות דיבה חנוך מרחרי
24	הפנקס פתוח והקופה רוחמת: סיקור התנופפות "קלאמברקט" גילי רוב-היישטיין
28	שוליות הקוסם: העורבים הכלכליים לצד נתניהו עירן גרינבאום
30	מחלקת עסקים: תחקירים בחשלוש ב"גלובס" יאיר לוי
33	קוראת לילד בשמו שהם סמיט
34	חבר מביא חבר: עיתונאים מראיינים ירדים איתי רום וחנן שירם
38	שעתה הקשה של העיתונות האמריקאית ירון דקל
42	על קו העונשין: מכבי תל-אביב נגד יואב בורוכימי איתי גודר
45	כתב-הגנה: כבוד בית-המשפט יפתח אלעזר ואילן יונס
46	דעת הקהל אורי בלאו, רלוקה גנאה, יובל קרמניצר, לירון שכטר
48	הדגלים של מנשה סמירה אייל אברהמי
51	החלל שממלא "תקוד ראשון" דרור אידר
52	המסך יורד: אין שקיפות בחובנית ויסקונסין יובל קרמניצר
55	פרצוף שחור על המדקע ענת סרגוסטי
58	עשרה חודשים של שברון חושים: קרן נימן דליה שחורי
60	עין בינלאומית: היה צ'צן של פצצת האטום רפי חן
62	חשופים ברשת: עיתונאים מול מוקבקים אריאל שנבל
64	מסיבת עיתונאים: צור ארליך, אריק גלסנר, שמעון פוגל, אבי וינברג

67 אירועי תקשורת

רס החירויות הדתיות
הפוסט-אחרון
www.idf.org.il
דואר אלקטרוני: nadavsh@idf.org.il
ISSN 0793-5781

עורך: עוזי פטימן
הערכת: טום ברנע, כרמית גיא, רפי חן
יועץ: רפאל ירון אוחן, תפוזי מדינה, ירמיהו
עריכה גרפית: טעודיק זה
צילום השער: איתמר גוטמן, מארק - מעי
עריכה לשונית: חייבל רוזנבל

"העין השביעית"
בהוצאת הוצאת הישראלי לרבותנות
ת"ד 4702 ירושלים 91046
טלפון: 02-5300964, פקס: 02-5648813
חתיים וטולרה: 02-5392888, 02-202222, 1-800-7442276
רובל הורעות - עריכת עיתון
טל: 7442276, טקסט: 7442276
חתי: uisama@hsharcanil.il

בסדרת הטלוויזיה האמריקאית המצליחה "עקרות בית נואשות", אחד הגיבורים, רקס ואן־דה־קמפ שמו, מגלה נטייה מובהקת למין סארדמוזוכיסטי. אשתו ברי דורשת לדעת איך היא יכולה לעזור לו. הוא מתדרך אותה. יש מצבים, הוא אומר, שעלולים לגרום נזק גופני. "אומרים מלת קוד, ואז השני מפסיק מיד".

"איוו מלהז", שואלת ברי.

"אני נוהג לומר פילרלפיה", אומר רקס.

"פילרלפיה לא באה בחשבון", פוסקת ברי. "היא מזכירה לי את הבן־דוד שלי שגר שם. אולי נלך על בוויז?".

בוויז היא עיר באיידהו הנידחת. לאף אחד אין שם בן־דוד.

"לא בוויז", מוזהר רקס. "אני אשמע את השם, ואתפוצץ מצחוק".

"אז אולי פלסטיין", מציעה ברי.

הבעה של מיאוס משתלטת על פרצופו של רקס. "את יודעת מה", הוא אומר. "מוטב כבר בוויז".

אפשר להבין את האיש הזה, רקס, נכון יותר, את התסריטאי ששם בפיו את המלים. שנים רבות של סיקור־יתר עשו את שלהן: אין יותר סקס בפלסטיין, גם זו של הערבים, גם זו של היהודים. אלה ואלה נמאסו בתרשות הרעות שהם מייצרים כל הזמן, בקנאותם, במניפולציות שלהם, בתובענותם. הם נמאסו לא רק על תושבי הפרבר האמיד אישם באמריקה, אלא גם על עצמם.

עד שבא הפיני, ופתח הכל מחדש.

הדרמה הזאת נכתבה לשלוש קבוצות שחקנים: המתנחלים, המפנים והתקשורת. במשך חודשים התקיימו חזרות, שבמהלכן שינו כל שחקן את תפקידו. היתה גם חזרה גנרלית, עם תלבושות, ככפרי־מימון. כתום שבוע הפיני הראשון (השורות האלה נכתבות לפני נצרים ושא־נור) אפשר לומר שהמתנחלים והכוחות שפינו אותם עשו את תפקידי־חייהם. הטקסטים, הרטוריקה, הבימוי, שפת הגוף, כל אלה היו לעילא ולעילא.

התקשורת, לעומת זאת, וקודם כל התקשורת האלקטרונית, דרשה ברובה אחריהם, נגרת, צפויה, בעיקר פתיה.

הבר הכנסת יוסי שריר כתב ברשימה כועסת ב"הארץ" ש"אין עוד ספק שהתקשורת הישראלית, ברובה המכריע, ירדה מהפסים, פשוט יצאה מדעתה".

ההתרשמות שלי מהשטח היתה, שהבעיה של התקשורת היתה הפוכה: היא לא ירדה מהפסים. היא הלכה בתלם.

היא הלכה בתלם שהתוותה לה שדולת המתנחלים והיא הלכה בתלם שהתוותה לה מכונת יחסי־הציבור המשומנת של הצבא והמשטרה. בעיקר, היא שירדה והפיטה את מה שחשבה שהעם רוצה לצרוך. לא היתה כאן קנוניה אפלה, גם לא מהפך אינטלקטואלי. ההנחה היתה שאנשים רוצים רגש: רוצים ילדים, עדיף בלונדינים. רוצים רמעות. רוצים ייסורים. רוצים בכי נשי של חיילות ושתיקה גברית של חיילים. את כל אלה ועוד אנחנו נוריק להם, נסניף להם, נחריד לתוכם בכוח, כמו שמחזירים מזון לאווזים.

חלק מהסיבות טכניות: ערוצי הטלוויזיה מיקמו צוותים בכל היישובים. הם הקצו שעות רבות לשידורים חיים. "שירור חי" הוא צמר מלים שנשמע טוב מאוד כפרומו, אבל כדרך־כלל הוא עניין מת: המגיש באולפן עובר כאחוז תזוית ממוקר שירור למוקד שירור, מחפש לשווא אחר התרחשות, אחר חרשה מרעושה, אחר דרמה. כמוהו כמגישים המסכנים של "שירים ושערים" ברדיו, שנודרים מאיצטריון לאיצטריון בחיפוש נואש אחר גול. באין רמה, חוזר השירור אל אותה תמונה, אל הילר שהוצא מחוץ לחלון, אל הילדה אחוזת האימה, אל הנער שמתפתל בירי ארבעה חיילים בדרך מבית־הכנסת. מהר מאוד הופכת

החזרה הזאת לשטיפת־מוח. היא תופסק רק למען שטיפת־מוח אחרת, זו של הפרסומות.

טלוויזיה היא מדיום שעובר אך ורק על הרגש, מלמד אותי אחד מבכירי התעשייה הזאת, שכא לרגל הפיני לננוה־דקלים. העיתונים לא שונים בהרבה, אמרתי. מסכיבנו עברו עשרות צלמים שחיפשו את הרמעה שתעבור בהצלחה את שולחן העורך. למחרת, כאשר ישבו עורכים בעיתון וחיפשו תצלומים שילוו את הכתבות על הפיני, הם מצאו לתדהמתם מאות תצלומים של ילדים במצבי בכי שונים. כל אחד רצה לצלם את התמונה האחת, הכי מרגשת, הכי היסטרית, הכי מנצחת, וזה מה שיצא.

מעשה בבחור בשם לירון זידן, שבשלב האריזה, שלב "יד לאחים", ניגש אל אל"מ ארו צוקרמן, מפקד הטיבת גולני. זידן, סטודנט באוניברסיטת תל־אביב, היה אחר השב"חיים בהתנחלות מורג, בדרום גוש־קטיף.

זידן הציג את עצמו כקצין לשעבר בגולני. הוא פתח במתאה ועבר מהר מאוד לבכי תמדורים. צוקרמן לחץ את ידו ארוכות. אחריכך הרשה לבחור לחבק אותו. כתב ערוץ 2, שלמה רן, שירד את הכתבה בחזרת קודש. באותו ערב אימץ ערוץ 2 את השניים – כוכב נולד 1 וכוכב נולד 2.

מפגש המוחה והמוח"ט היה אחר בסדרה של צמדים שמילאו את החורים בשידורים ורפי העיתונים: האלוף יפתח רון־טל מול בנו בשירת־הים; המג"בניק מכפר־דרום מול בנו; מפקד האוגדה הכהן מול אחיו; דובר המשטרה ממון מול אחיינו. קונספציית הצמר שירתה נפלא את האינטרס של שני הצדדים: המתנחלים הוכיחו שהם בקונסנוס; הצבא הוכיח שאין קרע, שהכל נשאר במשפחה.

צוקרמן וזידן היו הצמד האידיאלי: גם גולני, גם קצינים, גם שתיקתו המופלאה של האחר וגם הבכי קורע הלב של השני.

נחום ברנע

יהודי מרגש יהודי

למחרת קראתי את הידיעה על זידן ב"ידיעות אחרונות". הוא תואר ככתור בן 24 שהספיק להיות מ"פ בגולני, להשתחרר, להיות פעיל במרצ ואחר־כך לחצות את הקווים ולפעול נגד ההתנתקות. תהיתי לדעת, איך חזר צעיר כליכך הספיק כליכך הרבה. או שהוא מוכשר מאוד או שמישהו נסחף (אנשי דובר צה"ל טענו, לטענתם לאחר בדיקה, שהוא היה מ"מ בגולני, אבל אף פעם לא היה מ"פ).

ראיתי אותו במורג, ביום הפיגור. הוא יצא אל תתניצב חגי רותן, השוטר הבכיר ביותר במקום. הצלמנים חגו סביבו כמו זבובים סביב כפית סוכר. המיקרופונים הושטו. ניר דבורי, כתב ערוץ 2, אימץ אותו אליו.

ואז לירון זידן פתח את פיו, ומיד התחזר לכל מי שהיה שם שמרובר בנער מסכן, חולה מצלמה, מהסוג שמקפץ מאחורי הכתב בשידור מזירת פיגוע או ממשחק כדורגל. הוא שתה עוד ועוד תשומת־לב, ועדיין היה צמא. "באתי להזמין אותך לאכול אצלנו פסטה", גאם באוזני רותן. "הבנות הכינו היום פסטה מצוינת". בשם מי אתה מדבר, התעניין רותן. "בשם כולם", השיב זידן. רותן חתר לתשובה יותר מחייבת. "מה מעמך פה", שאל. זידן סקר את הכתבים מסביב והכריז חגיגתי: "אני יהודי מארץ־ישראל".

רותן הביץ עם מי יש לו עסק, ונשאר במקומו. זידן הלך להתראיין. מאוחר יותר, כשכוחות הצבא והמשטרה נכנסו ליישוב, כשנפתח משאומתן עם המנהיגות המקומית על סדרי הפינוי, איש לא הזכיר אותו. הוא נמוג.

המאבק על ההתנתקות העמיד את הכתבים בפני דילמה אחרת, ישנה ומוכרת: עד היכן מותר להם להרחיק לכת בשיתוף פעולה עם גורמים פורעי חוק. הכתב היחיד שרכש את אמונם של המתנחלים לסוגיהם, מנוער הגנות האלים, המסוכן ביותר, של כפר־דרום, ררך הפרחחים הקטנים, שלוחי הרסן, של נווה־דקלים וגדיד, ועד להנהגה הפוליטית הממוסדת של יש"ע, היה כתב ערוץ 10 יגון מגל. ההישג הזה עלה לו בהישגים מקצועיים גדולים (הוא היה הכתב היחיד ששידר מהגג של כפר־דרום), בייסורים גדולים ובטעויות לא מבוטלות. היו מתנחלים שאיימו להפוך את חייה של מדינת ישראל לגיהנום. מגל דיווח על חלק גדול מהאיומים האלה כאילו היו תוכניות מעשיות. הוא הגזים בהערכת כוח הנזק של המתנחלים, ובהערכת הנכונות שלהם להילחם עד הסוף. אילו היה מנוכר יותר, היה מגזים פחות. אבל כתב שטח טוב לא יכול להתנכר למקורותיו, ומגל הוא כתב שטח אמיתי.

בקצה האחר של הקשת ניצבים כתבי הכורסה, פרשני האולפן הממוזג, פייטני העיתונים. יש להם מקור אחד להישען עליו: מה שהם רואים בטלוויזיה. הם בולעים את האוכל הזה, שמישהו עיכל ופלט לפניהם, מעבדים אותו שוב בקיבתם והוררים ופולטים אותו. הם מספקים את המלים שממלאות את החללים הגדולים שבין התמונות.

חטאם היחיד הוא חוסר צניעות. האירוע טרם נסתיים, וכבר הם יודעים את מקומו בהיסטוריה, מה יחשבו עליו בעוד מאה שנה, איזו תודעה נצרכה, מי ניצח ומי הפסיד. שום עובדה לא תקלקל להם את התנה.

ייתכן שלא אירוע תקשורת היה כאן, אלא אירוע מוצלח מאוד של יחסי־ציבור. הצבא והמשטרה השכילו לשרד את תדמיתם הציבורית. ערב הפיגור היתה המשטרה ללעג ולקלס בפי כל, בגלל הכישרון שלה במעצר האחים פריניאן, ובגלל שורה של כשלונות נוספים. הצבא חש מסרבנות המונית. במקביל ניהל מאבק מר על התקציב, שעוד לא נסתיים. שני המנגנונים האלה יוצאים מהפיגור כשהם עוטים על עצמם הילת קדושים (וזמנית, כמוכן. מה קרה לכם? זאת מדינת ישראל. הכל כאן נכון רק עד להודעה חדשה).

כתום השבוע המפריך ברצועה צלצל אלי כתב של סוכנות ידיעות זרה. הוטל עליו לכתוב כתבה על התקשורת הישראלית והצבא. "לא תאמין איך הבוסים שלי בניו־יורק מדברים על צה"ל", הוא אמר. "אף פעם לא שמעתי מפייהם שבהים כאלה. תסביר לי איך זה קרה".

מה יכולתי להסביר? מתי דימעה ושתקתי עמוקות. זה מה שהולך היום.

■ ■ ■

ערב הפיגור ובמהלכו פרסמה חבורה ימנית בשם "הוג הפרופסורים לחוסן מדיני" מודעה יומית בעמוד הראשון של הארץ, בצהוב ובשחור. המודעה ביקשה לחזק את התנה, ששרון הלך להתנתקות מטעמים פליליים. מטרת המשנה היתה להעמיד את העיתונות על ספסל הנאשמים. שרון הוא פושע, והעיתונאים שותפים לפשע.

כל יום התנוסס בראש המודעה שמו של עיתונאי אחר. השאלה היתה נוקבת: "מה אתה מסתיר מעיני הציבור?".

מכיוון ששמי שורבב לכמה מהמורעות האלה, הנימוס מחייב אותי להשיב. לא, פרופסורים נכבדים, אני לא מסתיר שום דבר. את המעט שאני יודע על מעלליו של אריאל שרון, בעבר ובהווה, כתבתי ופרסמתי. איש לא שיחד אותי. איש לא הטיל עלי צנזורה.

אני משער שהדבר נכון גם לגבי העיתונאים האחרים שהוזכרו בראש המודעה. כל אחד מהם מפרסם מאה אחוז ממה שהוא יודע. המוכשרים יותר מפרסמים 150 אחוז ממה שהם יודעים. אילו רצינו לבנות קריירה על הסתרה היינו הולכים לעבוד בשב"כ.

הרשו לי לספר לכם, פרופסורים יקרים, מי כן מסתיר מהציבור את מה שהוא יודע על שרון. זאב (זמביש) חבר, צניקה בריחי, פנחס ולרשטיין וחבריהם במועצת יש"ע יודעים על שרון המון דברים, אבל מעדיפים לשתוק. שנים הם היו שותפיו, בדיבור או בקריצת עין. זמביש היה איש סודו. שרון רואה בו יריד נפש גם היום. זמביש וחבריו שותקים משום שהם יודעים, שאם האמת תפילל מישוהו, היא תפילל קודם כל אותם. ■

חבר הכנסת יוסי שריד

כתב ברשימה כועסת

ב"הארץ" ש"אין עוד ספק

שהתקשורת הישראלית,

ברובה הנכריע, ירדה

מהפסים, פשוט יצאה

מזרעתה". ההתרשמות

שלי מהשטח היתה,

שהבעיה של התקשורת

היתה הפוכה: היא לא

ירדה מהפסים. היא

הלכה בתלם

א ח ו ו ת

חלק לא מבוטל מהעיתונאים שסיקרו את ההתנתקות הזדהו עם הכוחות המפנים, בין השאר מפני שהם עצמם הותקפו על-ידי המפונים

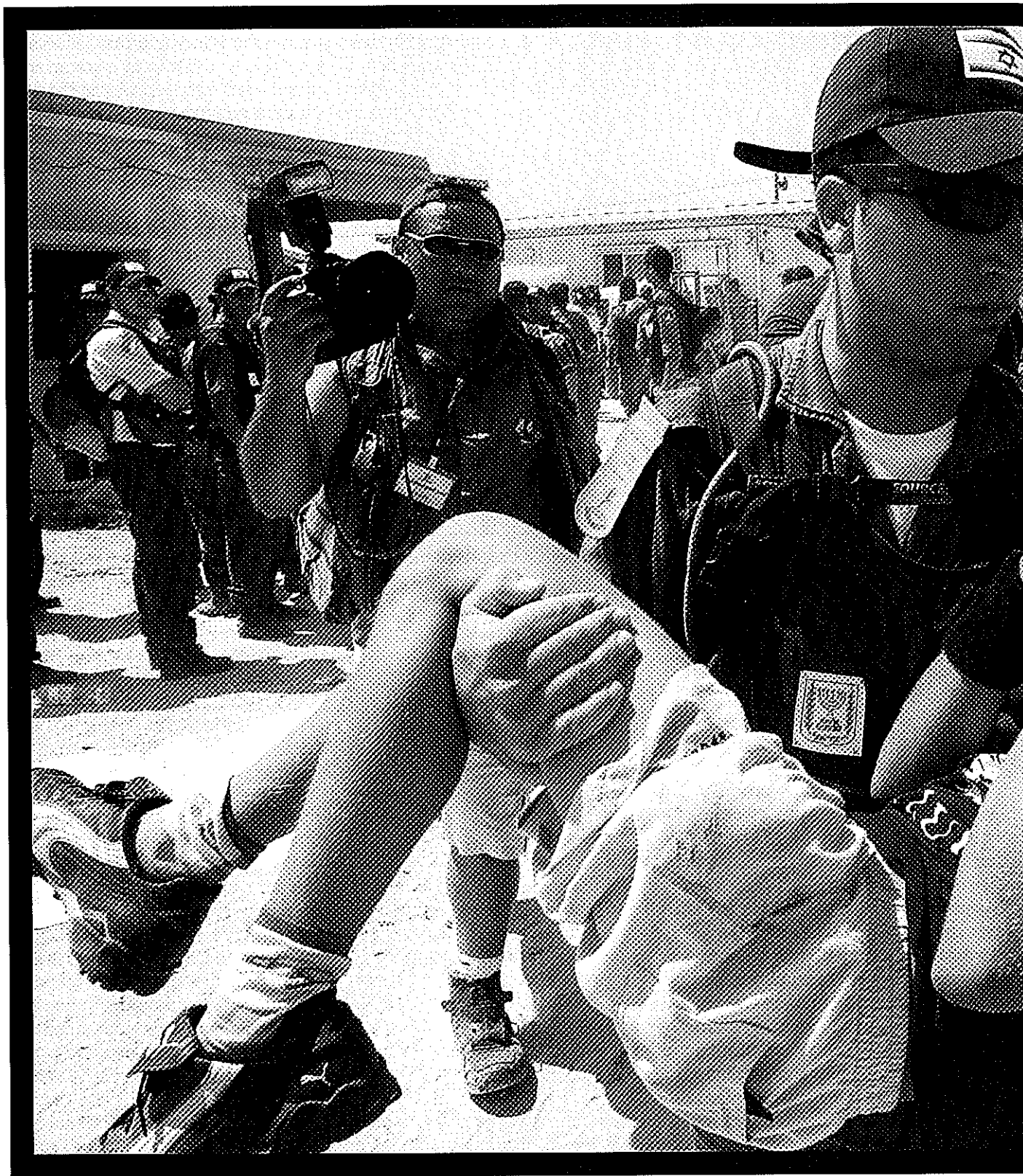
נורית קנטי

על הרשא בכניסה ליישוב גנייטל, כ-16 באוגוסט, היו מוטלים כעשרים עיתונאים מתוסכלים. הצל המועט שהפיקו שני דקלים גדולים ררבן אותם להצטופף ולנסות לישון למרות החום. אחרי הכל, ההסעה המאורגנת ליישוב יצאה בשלוש בבוקר, כדי לא להפריע לתנועת הכוחות על ציר כיסופים, אך כ-11:00 עדיין לא הופיע ולו חייל אחד.

כימים הראשונים להתנתקות, במהלך מבצע "יד לאחים", עדיין היו טרורים עיתונאים רבים בבעיות בירוקרטיה. בדלפק הקבלה של יהודת רובר צה"ל במרכז התקשורת בבניין המועצה האזורית אשכול הצטופפו עשרות עיתונאים, בעיקר זרים, בתקווה לצלוח את הררי הטפסים שיש לחתום עליהם כדי לזכות במקום נאה מההסעות המאורגנות ("שאטל") אל יישובי הרצועה. הציות לכללי ה"שאטל" הנוקשים נראה לעתים מוזר עד סוריאליסטי. כתב טלוויזיה שבדי, למשל, לבוש חליפת קיץ ומסורק למשעי, נאלץ להגיע למרכז התקשורת בשתיים בלילה, לבלות באוטובוס עד שבע בבוקר ולהמתין בשמש עד אחר-צהריים, המועד שבו הגיעו נציגי רובר צה"ל כדי להחזיר את העיתונאים הביתה לאשכול. כמוהו נותרו כתבים זרים רבים על הרשא בחום, מביטים בעיניים כלות בשיירת המכולות הנוסעת למקום ההתרחשות – ארבעה קילומטרים משם, בנווה-דקלים. הם היו מתוסכלים מכך שנפל בגורלם לעלות על השאטל לגנייטל, בעוד שהסיפור האמיתי נגול ממש מעבר לפינה, אך נבצר מהם להגיע לשם. הכללים הנוקשים שהכתיב רובר צה"ל עדיין פעלו

צילום: אימג'בנק ישראל - גטי

לוחות ים

במלואם בימים הראשונים של ההתנתקות, ואלה קבעו כי עיתונאים אינם רשאים לעבור מיישוב ליישוב, וממילא גם לא היו להם אמצעים לעשות זאת: לכך נועדה ההסעה המאורגנת. "מרוע אינני לוקח טרמפ לשם", תהה כתב אמריקאי בתשובה לשאלה, "כי אני חושש שיורקו אותי מפה". הכתבים הזרים הקפידו מאוד לנהוג בדיוק על-פי ההתחייבויות שחתמו עליהן. רבים מהם פעלו בארץ כעבר וזכרו את ידו הארוכה של דובר צה"ל.

"אני לא מבין למה אני לא יכול לעבור ממקום למקום, אנחנו רק שני אנשים ומונעים ממני להעביר את הסיפור האמיתי", קבל רולף פורטייה, כתב TV4 השבדית. "אני לא מבין למה לא מוציאים יותר שאטלים, אבל אני מבין שלצבא יש קשיים עם אלפי העיתונאים כאן".

ביומיים הראשונים ליישום ההתנתקות נראה היה שאכן יש בעיה לצבא עם גדודי העיתונאים שהגיעו לסקר אותה. כללי הפעולה הנוקשים מאור שהחילה דוברת צה"ל, תת-אלוף מירי רגב, עוררו תרעומת גדולה ויצרו אצל עיתונאים רבים תחושה שניטל מהם חופש הפעולה. כך, למשל, היה על הכתבים שהתלוו לכוחות הפינוי עור לפני ההתנתקות לחתום על התחייבות שלא לעזוב את היחידות שצורפו אליהן גם אם קורה משהו אחר באזור. "זה מגביל מאוד", אמר רמי שני, כתב גל"צ בדרום. "הצטרפתי לתרגיל בצאלים וחויבנו להגיע כהסעה מאורגנת. התארגנות כזו מנטרלת אותי במקרה שקורה פתאום משהו אחר באזור שנמצא תחת אחריותי". "מרובר ברריות דרקוניות", הסכים יואב קרקובסקי, כתב קול-ישראל, שחש, לפני תחילת ההתנתקות, שצה"ל מגסה אפילו להשפיע על דיווחי הכתבים שחשו

רמי שני, גלי-צה"ל: אני מקווה שבדובר צה"ל באמת הפנימו את התובנה שבכל שהסיקור פתוח יותר, התמונה נאמנה יותר למציאות

בצלו. החשד הזה התעורר בין השאר בגלל הסמכות שניתנה למפקד בשטח לאסור על כתבים להתקרב לזירות ההתרחשות. "אני חושב שאדווח הכל אלא אם הריווח שלי עלול לסכן חיי אדם", אמר כתב אחר, ועיתונאי בכיר אחר סיפר כי בעת הדיונים הרבים שניהלה המערכת שלו עם דובר צה"ל, "חש בנימה של איום לגבי שיתוף הפעולה אתנו אם לא נעמוד בהתחייבויות שעליהן אולצנו לחתום".

אולצו? כך מרגישים רוב העיתונאים שרואיינו לכתבה זו. כללי הסיקור העיתונאי שהחילו בדובר צה"ל על המערכות עוצבו אחרי עשרות דיונים והתמקחויות של המערכות עם נציגי היחידה. "כשישבנו עם נציגי הדוברות בפעם הראשונה, לפני כמה חודשים, הרגשתי שהם בהלם מהיקף הדרישה לסיקור האירוע", סיפר גיל ליטמן, שריכו את היערכות קול-ישראל למבצע. "נראה שבתחילה

הם התכוונו לאפשר כניסה רק למעט עיתונאים ולשלוח יותר בסיקור, וככל שחלף הזמן הם נפתחו". "בתחילה נראה היה שמדובר פשוט בקמצנות של דוברות צה"ל", אבן ערו טיפנברון, ראש מערכת החדשות ב"דריעות אחרונות". "למרות שלא קיבלתי כל מה שרציתי מבחינת היערכות, אני יכול לומר שבהתקרב שעת השי"ן וזיהיתי הבנה עמוקה של המערכת לצרכי התקשורת".

ההבנה הזו הולידה את כללי הסיקור, אך גם את התחושה התמוצת של העיתונאים כי הפעולה בשטח צבאי טגור, תחת חוקים ומגבלות, פוגעת בחופש העיתונות. יש לציין כי באין ועדת עורכים ובגלל התחרות המתעצמת בין אמצעי התקשורת, נאבקה כל מערכת לבדה על תנאי הסיקור. לעתים הוחלו ההישגים של אחת על כולן, אך ייתכן שלו היו כלי התקשורת מאחזים כוחות היו הישגיהם, בהתריינות מול דוברות צה"ל, טובים יותר או מהירים יותר. נראה שבסופם של היומיים הראשונים השיג מבצע "יד לאחים" מה שלא השיגו העיתונאים בחודשי מאבק ארוכים מול הכירוקרטיה של צה"ל.

באנו לחילואים

במרכז התקשורת הבינלאומי המתקדם שחוקם במועצה האורית אשכול לא היה ולו מכשיר טלוויזיה אחר. את התמונה המלאה על המתרחש אפשר היה לקבל רק באינטרנט. אמנם היה אודיטוריום גדול עם מסך גדול, שעליו אמורות היו להיות מוקרנות חדשות גדולות, אך ברוב הזמן משהו השתבש בכל מקרה, האקשן היה בחוץ, על הרשא, כשעיתונאים מכל העולם התרווחו עם כוסות בירה או שתייה קלה שחילקו בנדיבות "המלאכים בלבן" – פעילי 'הפרייקט לישראל', מלכ"ר אמריקאי שנועד לשפר את יחסיה של התקשורת הזרה לישראל. הם ניסו לעשות זאת בעזרת סיורים במסוק מעל מותנה הצרים של הארץ או הרצאה עם אהוד אולמרט. מה שהשפיע יותר על מצב רוחם של הכתבים הזרים היו, כנראה, המשקאות, מאווררי היד וסוכריות המנטה שחילקו כיד רחבה העיתונאים הזרים שכלו מהחום, הישראלים כבר רגילים, וכולם ישבו בכיתה הקפה המאוחרת וחייכו כל פעם שבכריזה נשמעה קריאה ליוצאים בהסעה הבאה אל תוך הרצועה. כמעט אווירה של שדה-תעופה בינלאומי.

לובשי המדים – המוני נציגים של דוברות צה"ל – הזכירו בכל זאת את זירת ההתרחשות האמיתית. העיתונאים הישראלים הבינו די מהר שכדי לסגור משהו די בהסתמכות בלתי פורמלית עם אחד מהם. הרי כולם פה, אלה וגם אלה, כאן למילואים, וכולם רוצים לחזור הביתה בשלום – ומה.

"דאינו כי המבצע הצליח מאוד וקריאת המציאות גרמה לנו להרחיב את גבולות הסיקור לעיתונאים", הסבירה דוברת צה"ל, תאל"ל מירי רגב. אריאז יכלו סוף-סוף הכתבים להתפנות לעבודה האמיתית: להסתובב, להריח ולהרגיש את השטח.

תי שקרא את עיתוני השבת הראשונה של ההתנתקות ושמע את דיווחי התקשורת מהשטח יכול היה להתרשם מהשבחים הרבים שלהם זכו, בצדק, אנשי כוחות הביטחון המפנים. גם הכאב של המתנחלים זכה לתהודה, אך בניגוד לימים שלפני ההתנתקות, כאשר הזרקור היה מופנה בעיקר אליהם, עם תחילת יישומה הוצבו המפנים בקרמת הבימה. כל קריאת גנאי תועדה, כל רמעה של חייל או חיילת נאספה בידי גדודי עיתונאים שעמדו סביב. זו הייתה, בין השאר,

הפתיחות התקשורתית שנקט צה"ל תרמה לאהדה שרחשו עיתונאים רבים לכוחות הביטחון ולאופן שבו סיקרו את התמודדותם מול המתנחלים

תוצאה של ההפתחות המפתיעה של גבולות הסיקור. עיתונאים, שביומיים הראשונים נאבקו בתשובות הסותרות שקיבלו לאותה שאלה, באישורי הכניסה להסעות שבוששו להגיע, ובכללי הכניסה ו"אין יציאה" הנוקשים, הופתעו לגלות פתאום שהם רשאים להסתובב ללא הגבלה בתוך היישובים המתפנים וביניהם. מסומנים בכובעים אדומים שסיפק צה"ל התאפשרה הכניסה לכל מקום – לפחות עלידי הצבא. אף חייל לא מנע מעיתונאי לצלם אותו בוכה או שותק מול גירופי המפנים. אף קצין לא נפגש בזלזול צלם שביקש להידחק לפעולה של פינוי משפחה, והקצונה הבכירה הרבתה להתראיין. העיתונות ראתה הכל והיתה פתוחה להרגיש.

אם בתחילה גרמה היה שבשטח יסתובבו של"ש שה כוחות נפרדים – המפנים, המפונים והעיתונאים – ברגע האמת התאחדו ארומי הכובעים עם שחורי המדים. כמעט כל עיתונאי ישראלי היה בעברו לפחות חייל, וממילא רבים מהמתנחלים שגידפו את המפנים לא הסכו את שבט לשונם גם מנציגי התקשורת. כל נערה שגידפה חייל או שוטר צולמה ותגובת המפנה נבחנה בשבע עיניים. כששודרו המראות האלה בפי עמים הראשונות, אפשר היה להבחין בקצות עיניים רטובות אצל העיתונאים הישראלים. כן, אפילו הגב"רים. "ברור שכשרואים מחוות מרגיזים כמו ילד שמשד תמש בסמלים מהשואה נגד איש כוחות הביטחון, הלב נוטה מיד אליהם", אומר גיל ליטמן מקול-ישראל. "אני לא חי שם, אבל הייתי ועודני חייל צה"ל", אומר כתב אחר, כדי להסביר את נטיית לבו. קולות אחרים בצבא העיתונאים הביעו בשעת ההתרחשות עצמה משאלת לב "ללמד את המגדפים את הלקח שכוחות הביטחון

שהתקדמה ההתנתקות הוטרו מגבלות הסיקור, וכל פנייה, אפילו העקיפה ביותר, אל נציגי דובר צה"ל נענתה ברוחב לב. כך דאגו נציגי היחידה להחלפת גלגלי מכוניות מנוקבים של עיתונאים, או להכנסת מכילי דלק בעבור ניירות שידור. עיתונאי שנתקל בבעיה למצוא עמדת שידור נוחה נעזר בנציגים של דובר צה"ל וכתב שהתייבש פונה באחריות ובליויי היחידה. למעשה חסותה התקשרות כמעט לגמרי תחת כנפיה המגוננות של דוברת צה"ל. עיתונאי שהיה רעב, צמא או חסר אמצעים בסיסיים להתארגנות ידע שיוכל למצוא מענה, גם אם באופן לא רשמי, ביחידת הדוברות. אמנם יאמר כל מי שהיה שם, שבהתנתקות זכו כוחות הביטחון בצדק לכל השכחים שהורעפו עליהם, ובכל זאת אין לשכוח שחיילים ועיתונאים אכלו שם מאותו המסטינג.

עם סיום הפינוי מרצועת עזה ומצפון השומרון, היו העיתונאים מלאי שבחים על תפקודו של דובר צה"ל. מי שנלחם על כל אישור כניסה או על היתר להריגה קטנה מהררי הסעיפים המגבילים, הופתע מהיעילות שבה קראו בדובר צה"ל את השטח והתאימו את עצמם למציאות. "אני מקווה שהם באמת הפנימו שככל שהסיקור פתוח יותר, התמונה נאמנה יותר למציאות", אמר רמי שני מגל"צ, שלא שכח כי למרות הכל הוטלו על חופש הפעולה שלו מגבלות. גם בדיועבר לא התחרטה דוברת צה"ל על המגבלות הרבות שהטילה: "הן היו חיוניות כדי ליצור גבולות ברורים, שאותם הרחבנו בהתאם למתרחש", היא הסבירה.

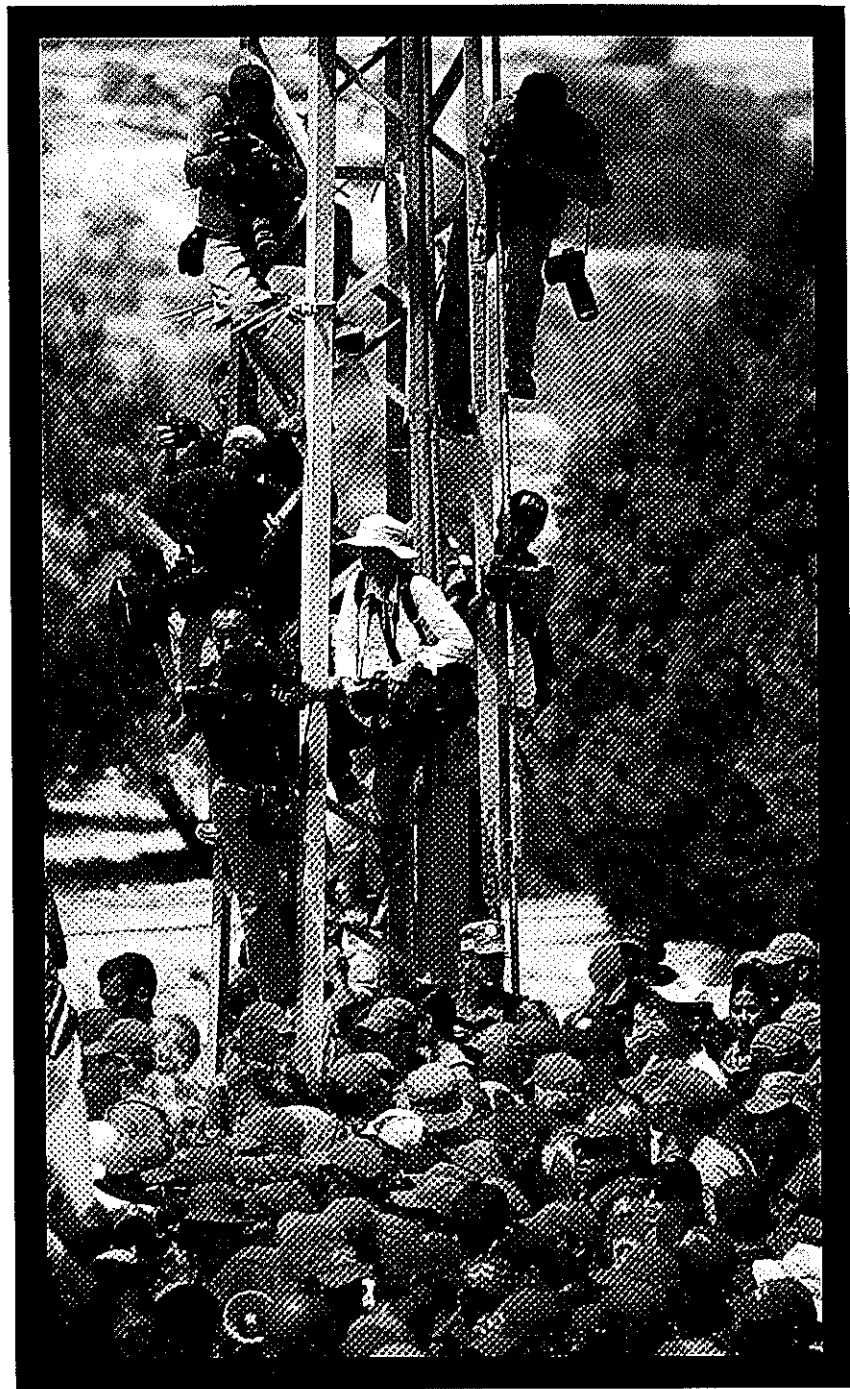
אמנם מדובר באירוע יוצא דופן בהיקפו ובאופיו, אך בעיתונות מצפים כי התנהלות דובר צה"ל לא תחזור אחורה, לימי הביורוקרטיה הארוכים והאטיים. "ברור לי שזה קרה כי הם יכלו להרשות לעצמם",

**דוברת צה"ל, תתיאלוף
מידי רגב: אנחנו נחזור
לעבודה עם גבולות;
אחרי הכל, פתיחות
תקשורתית אינה הפקרות**

אומר גיל ליטמן מקולישראל. "אני מרגיש שזה שיקם את האמון שלי בדובר צה"ל, אך אני בטוח שגם אם לא יחזרו לאותם דפוסי עבודה, עדיין יהיו קשיים דומים לאלה שהיו בעבר".

גם דוברת צה"ל מבינה שמההצלחה הגדולה שקטפה מריניותה, ואופן ביצועה בהתנתקות, צריך להסיק מסקנות. "אנחנו נחזור לעבודה עם גבולות. אחרי הכל פתיחות תקשורתית אינה הפקרות, אך בכוונתי לקצר את מעגלי הביורוקרטיה, להקל את תהליך מעגל האישרים ולאפשר מתן תגובות או"ן ליי. אני מקווה שהמבצע יכניס אותנו לתקופה אחרת".

נורית קנטי היא עיתונאית

צילום: אוריאל סיני

סיקור בחסות צה"ל: נווה דקלים, 16 באוגוסט 2005

מול המתנחלים היתה ההתנהלות העיתונאית קשה יותר. אמנם היו מתיישבים שאפשרו למצלמות ולמיקרופונים לתעד את הפינוי, אפילו מתוך הבית, אך בחוץ נאלצו מערכות החדשות להזמין מאבטחים כדי למנוע את ניקוב גלגלי ניירות השידור, ובמקרים רבים נשמעו אימים על עיתונאים וצלמים "אם רק תעז להתקרב אל הבית". התוצאה הטבעית היתה הודחות של העיתונאים עם המפנים.

תחושת הביטחון של התקשורת בשטח נבעה גם מהסיוע הרב שזכו לו מנציגי דובר צה"ל. ככל

לא יכולים ללמד. עד כדי כך גדולה היתה הודחות, שבערב שאחרי פינוי נווהדקלים שמעתי עיתונאים מדרבים בשמחה על "הניצחון" של המפנים על המפרץ נים. "זה צרם לי מאוד", אומר בעל תפקיד בכיר באחת ממערכות החדשות. ההודחות עם החיילים באה לידי ביטוי גם במעשים ולא רק בתחושות: צוותים טכניים מהתקשורת, שהיו פנויים להביט סביב, הציעו לחיילים שתיה, פירות ומגבונים לחים. קבוצת עיתונאים שפגשה בדרכה בכפרדרום את טורי המפנים, קראה לעברם "בהצלחה" ו"החזיקו מעמד".

רבותי, אלה צבעי המלחמה שלנו

מהרה הפך כל דבר כמעט לכתום. כיפות כתומות, חולצות כתומות, צמידים, שיער כתום, ציפורניים כתומות, רגלים כתומים, קולרים כתומים לכלבים. במושב כדולח בגושיקטיף צבעו עצים בכתום וגם את קירות הכתים. בכניסה לשכונת גילה בירושלים נתלו סרטים כתומים מענפי העצים. על גרר התיל סמוך למחסום כיסופים נתלו מאות סרטים.

הבה ונודה: אנחנו הצלמים, רובנו הגדול חסרי אג'נדה פוליטית, או לפחות איננו מגסים להראות אותה בצילומינו. אותנו מעניינת רק האסתטיקה הצילומית, הייחוד של התצלום שלנו, התחרות עם צלמים אחרים, וכעיקר חשוב לנו שמה שצילמנו יורפס בעיתון. אנחנו מוכנים לוותר על התכונות עמוקה וביקורת פוליטית בעבור צילום טוב, גם אם הוא נוגד בהחלט את השקפת עולמנו. לכן לא עמרנו בפני מתקפת הכתומים; לאמיתו של דבר הפכנו למש"פים שלהם, בעזרתן האדיבה של מערכות העיתונים, כמוכן.

התקשורת לא עמדה בפני המתקפה הזאת. הכתום משך את הצלמים כזוכבים למלכודות נייר דביקות. נרבקנו אליהן, מפרפרים, יונקים מהמתוק הזה ואיננו יכולים להתנתק. שוב נתגלו באופן בוטה יחסי הגומלין בין יצרני החדשות לקהל הצרכנים. מתנגדי ההתנתקות יצרו גירויים כתומים חדשים מדי רגע. העיתונות המצולמת התמוגגה.

הכתום תלוי מכל עבר מזה חצי שנה ויותר, אבל עונת הקטיף מבחינת הצלמים עדיין בעיצומה. אחרי הסרטים הכתומים המתבררים ברוח (מצטלם נהרר) הופיעו אינספור גירויים חדשים, חלקם משעשעים ומבדרים, כמו עשן כתום שמימטר ממשוס אולטראלייט, וחלקם מורבידיים ומעוררי חלחלה, כמו סרט כתום שנקשר בעת הלוויה למיטתו של הנרצח בפגיעו בביתחג'י, או הטלאי הכתום בצורת מג'רוד על חולצתו של מפגין טיפוש. כולם קיבלו אותו כיסוי.

כמו שקורה לא פעם במשחקי התקשורת האלה, מה שאמור להיות סמל הופך למסר עצמו, הגבולות בין הסמל למסר מיטשטשים. הכתום געשה המסר. אין זה משנה עוד איפה נמצא הכתום ובאיזה קונטקסט הוא מוצג. כל עוד יש כתום, המטרה הושגה. הכבשים שהוכאו להפגנה מול חוות השקמים רוטסו בכתום. אבל אנחנו כבר לא שואלים את מי מייצגות הכבשים; העיקר שיש כתום. אם מכונית מלאה בפלסטינים, שסרט כתום מתנופף מאחוריה, עברה לפני במחסום חיומה בכניסה לירושלים ללא כל עיכוב, מה הפלא שמתצלמים שמנסים להעביר מסר ביקורתי על הכתום נותר רק הצבע.

ככפולת תצלומים שפרסמתי במוסף "הארץ" ניסיתי להציג גם את הטירוף, האלימות וחוסר הפרופורציות של המסר הכתום בעזרת תצלומים מסוימים, אבל לאמיתו של דבר הכתום נמצא בתצלום ולפיכך המסר הועבר – ההתנגדות קיימת. על המתבונן בתצלומים לקרוא אותם כמו שהוא קורא טקסט כתוב, אבל לצערי הקוראים רק מרפרפים על התצלומים ולא באמת משתדלים להבין אותם. אם נתבונן היטב בחלקם של הסמלים הכתומים אי אפשר להתעלם מהבוטה מכולם: דגל ישראל בצבע כתום; האם זו לא בעצם כוונת המתנגדים, להפוך את הכחול-לבן לכתום? אנחנו, שכליכך נזהרים בכבוד הרגל, מקבלים כמוכן מאליו את העיצוב מחדש שלו ואתו יחד, בנשימה אחת, בלי כל צמרמורת, את תעודות הזהות שנצבעו בכתום מול הצלמים. השחתת תעודות זהות

בראיון שהעניק לאחרונה חתן פרס ישראל המעצב דוד טרסקובר לעיתון "לה מונד" הוא מסביר שהכרזות הפוליטיות שלו, טובות ככל שיהיו מבחינה עיצובית ורעיונית, אינן יכולות לשנות את דעת הקהל. על מנת לשכנע בצרקות השקפתן, אתה צריך גם תקציב פרסום בסדר-גודל של חברת "קוקה קולה".

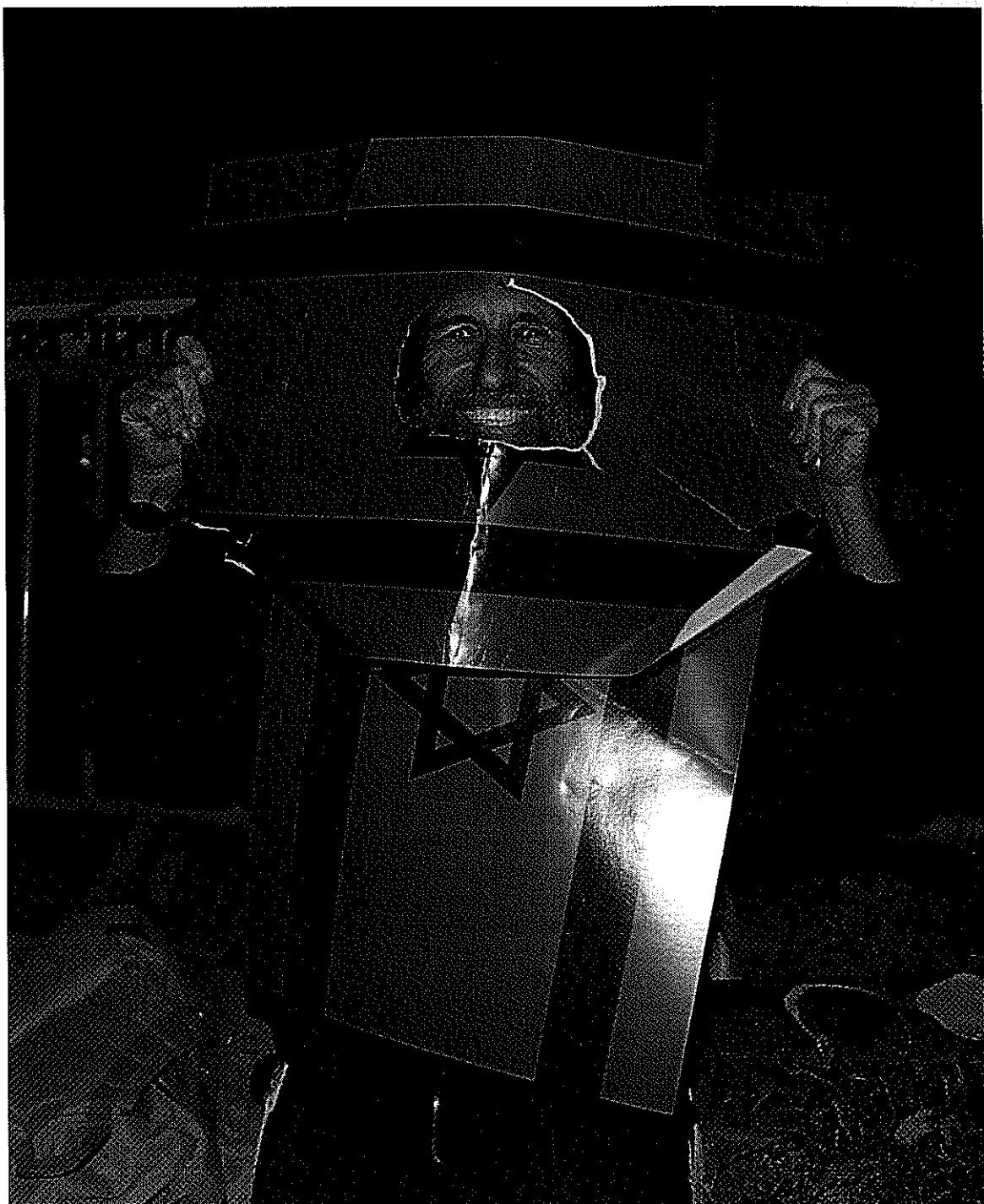
הקמפיין הפוליטי הכתום של מועצת יש"ע כולל חלק מהתנאים האלה. הרעיון הוויזואלי מבריק, שיא הצמצום: צבע כתום כסמל ההתנגדות להתנתקות. כתם צבע בלי כיתוב, בלי טקסט. הצבע הכתום, שנבחר בגלל היותו צבע הרגל של המועצה המקומית גושיקטיף, הפך להיות חלק מסביבתנו. כל עוד הצבע נמצא – המסר קיים, ההתנגדות קיימת. הבחירה בצבע לא יכלה להיות טובה יותר. ממחקרים פסיכולוגיים עולה שהכתום מתקשר לשמחה, התלהבות, חיוניות, החלטיות. הכתום מקובל מאוד בקרב צעירים, הוא תוקפני, פחות אלים מהאדום אבל בולט לעין לא פחות ממנו. הרבה פעמים צבע מזוהה עם השתייכות. לעתים תכופות הוא סמל של קבוצה. אנשים בעלי פגיעות מוחיות שאינם יכולים לבטא שמות צבעים, מגדירים צבע על-פי צבעי קבוצת כדורגל. קל יותר לזכור צבע מאשר לזכור מלים.

הקמפיין הכתום, מלבד היותו פשוט לביצוע, ברור וחריםמעי, נהנה גם מתקציבים גדולים ובעיקר מכוח-אדם אריר, חרור אמונה בצרקות ובלתי מתפשר. הכתום, בלי ספק, השתלט על הנוף הישראלי, עד כדי כך שאני זוכר שכת אחת שתוך כדי נסיעה במכונית בגליל הרגשנו כאילו משהו שונה בנוף. ואז הבנו – אחרי שבועות בירושלים פתאום לא ראינו סרטים כתומים על האנטנות של המכוניות בדרכים. האזור שבו נסענו מאוכלס ברובו בתושבים ערבים. נוסף על כך, כיוון שיהודים

אם נתבונן היטב בחלקם של הסמלים הכתומים אי אפשר להתעלם מהבוטה מכולם: דגל ישראל בצבע כתום; האם זו לא בעצם כוונת המתנגדים להתנתקות, להפוך את הכחול-לבן לכתום?

דתיים (שרובם ככולם מתנגדים להתנתקות) אינם נוהגים בשבת – חסרו הסרטים הכתומים. עד כדי כך הצליחו המתנגדים, שבמקום שאין בו צבע כתום חש הנוסע לרגע כמי שחולף בנוף מוכר שהשתנה בו משהו בסיסי.

עד תחילת ההתנתקות חולקו לאורחי המדינה למעלה משני מיליון סרטים כתומים ועשרות אלפי כרזות כתומות נתלו בכל צומת מרכזי. אבל עיקר הכוח של המערכה ההסברתית הו הוא במשאבי אנוש שערכם לא יטולא (כפי כמובן). האמונה בצדקת הדרך הוויולה את עלות המערכה. ההתלהבות האדירה של המזדהים עם הכתום והיצירתיות הבלתי נרלית שלהם היא תופעה חרי-פעמית בהיקפה. הסרטים הכחולים של תומכי ההתנתקות (שמספרם גדול יותר באוכלוסייה) נראו פתטיים בהשוואה למסע הכתום, וחלק גדול מזה הוא תוצאה של בחירת הצבע הכחול, הנבלע ברקע. אם בתחילה היו רק הסרטים הכתומים על האנטנות, עד

צילום: אלכס ליבק

אם כלבי השמירה של הדמוקרטיה לא יירעו לנשוך, יכול הכחול שלנו לדהות לחלוטין. וכיוון שריק פוליטי לא קיים, הכתום הבוהק, האגרסיבי, ימלא את מקומו. על עורכי העמודים בעיתונות היומית לחרול מלחשוב שהם מעצבים את ה"נשיונל ג'יאוגרפיק". אל לנו להתייפף, לחפש את הצדדים האקזוטיים, האסתטיים והמגרים בתצלומים. אל לנו לראות את הצבעים כצבעי מלחמה של שבטים ביערות הגשם שמעבר להררי החושך.

רבתי, אלה צבעי המלחמה שלנו.

אלכס ליבק הוא חתן פרס ישראל לצילום לשנת תשס"ה

(בגבולות הדמוקרטיה, כמובן). "בעצם זה רק גימיק", אנחנו מנחמים את עצמנו. אבל המסר האלים מקבל חשיפה ומאשר את מה שבאמת עומד מאחורי הקמפיין הכתום. זה לא קמפיין של "קוקה קולה", זה לא קמפיין של שכנוע, של "יש לנו אהבה והיא תנצח". זה קמפיין של איומים. הקמפיין קורא למרד: בואו נשנה את ההגדרות העצמיות שלנו, בכוח נקבע מה צריך לעשות, ננתץ את הסמלים הקיימים ובשינויים "קלים" נבנה מורלים מדיניים חדשים.

ברור מעל לכל ספק שהקמפיין הכתום כבש את העיתונות, אבל עדיין לא את רוב העם. הרוב בעד ההתנתקות. אבל גם אחרי ההתנתקות, הצבע הכתום יישאר אתנו.

אם בימים כתיקונם מתקשים אנשי הביטוח הלאומי למכור את ד"ח העוני השנתי שלהם לתקשורת. אחרי ככלות הכל, מה כבר אפשר לומר, וכמה עוד אפשר לייילל, וכמה מקוריים ריקים אפשר להראות? זה כבר משעמם, את זה הראינו בשנה שעברה. עכשיו צריך משהו חדש, גירוי חדש, שישביע את רצונה הבלתי נלאה של התקשורת לחידושים. אז מקדישים לד"ח יום-יומיים, וחוזרים לסדר-היום הרגיל. השנה לא היה לכך שום סיכוי. ערב פרסומו של הד"ח, כשכבר היו הדלפות כלליות על כך שהוא עתיד להיות הקשה ביותר שפורסם אי פעם בתולדות המדינה, התחוללה דרמה פוליטית בדרגה שמונה בסולם ריכטר המקומי. שר האוצר, בנימין נתניהו, התפטר. לא חס וחלילה בגלל הנתונים, שהוא אחד האחראים הישירים להם, אלא בגלל תוכנית ההתנתקות. ומפני שהוא בן של היסטוריון, ומה יגידו עליו בעוד מאה שנה. ובעיקר בגלל הסקרים שניבאו לו הצלחה פוליטית ותבוסה לראש הממשלה, מוביל ההתנתקות. מסיבת העיתונאים שלו הועברה בשידורים ישירים ובמרתונים של פרשנויות. הד"ח שפורסם למחרת לא זכה לשידורים ישירים, רק לכמה דקות במהדרות הסיכום בערב.

התפטרות של שר אוצר זו באמת דרמה שאי-אפשר לעמוד בה ואי-אפשר להתחרות בה, בוודאי לא נשואי הד"ח, מיליון חמש מאות ושלושים אלף העניים. אז מה אם הם מהווים 23.6 אחוזים מאוכלוסיית המדינה? או מה אם 42 אחוזים מהם הם אנשים עובדים? לא פרזיטים אפילו. ממש כמו החלום הרטוב של השר המתפטר: להוציא את כולם לעבודה, עליידי קיצוץ אכזרי של רשתות הביטוח הסוציאלי שלהם. חוץ מהסטטיסטיקאים של הביטוח הלאומי איש לא סופר אותם. אפילו מנהלי בתי-המחוי לא רואיני ולא צולמו התורים לצלחת המרק – לא משום שהם התקצרו או נעלמו, אלא משום שהשנה הם לא מעניינים אף אחד. הפעם היו העניים צריכים לזוז הצדה, על מצוקותיהם הבלתי נסבלות והבלתי פוטוגניות, מפני מצוקות חדשות של מי שמעולם לא הגיעו לד"ח העוני – מפוני חבל עזה וצפון השומרון. ימים על ימים ושבעות על שבועות אנחנו חשופים בוקר צהריים וערב לקינותיהם של שבעת אלפי מתנחלי גושיקטיף, המועמדים לפינוי מבתיהם. אנחנו שומעים את זעקות השבר שלהם, איך הם אמורים לעבור מבית של 350 מטרים רבועים לקראוילה של 90 מטרים רבועים בלבד, לשנה או שנתיים, עד שיכנו את ביתם החדש במקום אחר. היכן ישימו את כל האביזרים החשמליים שלהם? ואת כל הרהיטים המפוארים שהמצלמה לא יתרה על אף אחד מהם? והיכן יניחו את כל העציצים? היו גם מועמדים לפינוי שהודעו מן שביישוב החדש, שאליו הם אמורים לעבור, אין מועדוניות לילדים ועוד כל מיני שירותים שהם הורגלו בהם עשרות בשנים, בניגוד לרוב המכריע של תושבי המדינה, שנאלצים לממן מכיסם פעילויות ושירותים רבים לילדיהם.

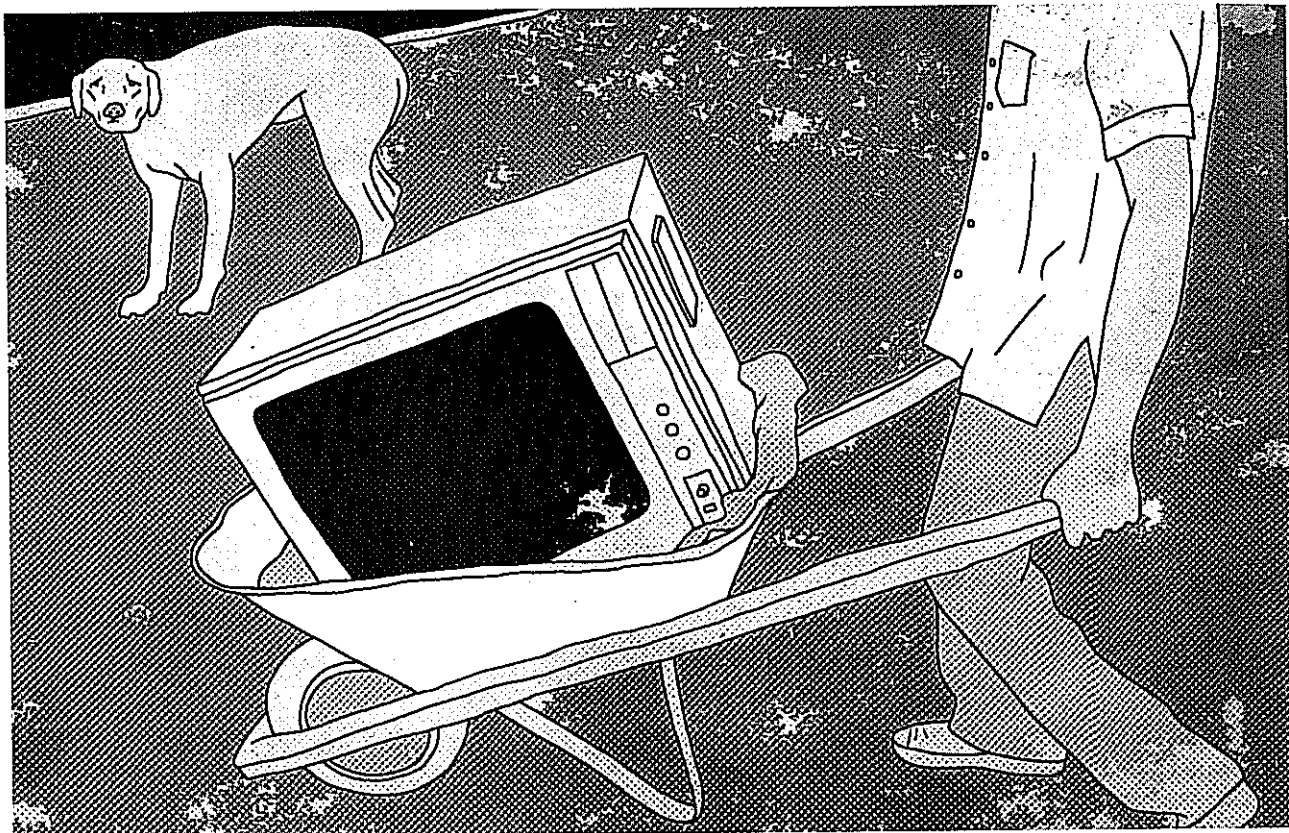
באותם ימים ממש נמנו בישראל שבע מאות וארבעה-עשר אלף ילדים שאין להם לא מועדוניות, ולא קראוילה, גם לא של 60 מטרים רבועים, וגם ארוחה חמה הם רואים רק לעתים נדירות, כי אין כסף ליום לימודים ארוך, והמקור בבית שלהם ריק גם אם המצלמות לא מגיעות אליו. הילדים האלה מפונזים מדי יום מבתיהם, לא בגלל תוכנית ההתנתקות, אלא בגלל תוכנית אחרת, שגם היא עברה בממשלה על-פי כל הכללים והנהלים – התקציב, שכלל קיצוצים מכאיבים בקצבאותיהם, והביא משפחות רבות לפשיטת רגל ולגירוש מבתיהם. אבל איש לא

פצה פה וצפצף. אף עיתונאי לא בא אליהם לשאול מה דעתם ובעיקר איך הם מרגישים. איש לא התכנס בכיכר העיר ולא הניף דגל או סרט צבעוני לכבודם. איש לא דרש לערוך משאל עם על המדיניות הזאת של הממשלה. הם נעלמים, כאילו הארמה בולעת אותם, ואפשר להמשיך לעסוק בהתנתקות, להקשיב לדברי ראשי מועצת יש"ע ולילדים הבאים להפגנות ומבלים את חופשת הקיץ בהטחת עלבונות בחיילים ובשוטרים, לשמחת לב כל חבריהם והוריהם, וכמובן בתקשורת שלא מחמיצה שום הזדמנות להודיע מגילויי האלימות המילולית האלה ולצקצק בלשון, ולהראות אותה שוב ושוב.

אין ספק, עקירה מהבית היא עניין לא קל. זה משבר חמור. אבל לא כל משבר הוא טראומה – מלת מפתח בשידורים של החודשים האחרונים. מומחים למדעי החברה מגדירים את ההבדל בין משבר לבין טראומה, בכך שטראומה היא התמדרדות לא נאותה עם משבר. הגדרה מעניינת, שמציבה סימן שאלה לא נעים מול התקשורת. מרוב חששות מפני הדיקת תווית של שמאלנית, חובבת ויתורים על שטחים ושונאת מתנחלים, היא יוצאת בחודשים האחרונים מגדרה, ומדעתה, לגלות אמפתיה וסימפטיה למפונים. נדמה שלא נשאר ולו מתנחל אחד בגושיקטיף שלא רואיין ולא צולם, ולא נשאר פרח אחד בחממה שלא תועד. המצלמה מתקרבת תמיד אל העניים, ועד שהן מתלחחות היא אינה מרפה. על-פי אותה הגדרה של המומחים למדעי החברה, התקשורת, ברצונה להיות יותר ויותר רלבנטית, צמודה

כרמית גיא

איך זה להיות שקופים

איור: בחיה קולטון

**הפעם היו העניים צריכים
לזוז הצדה, על מצוקותיהם
הבלתי נסבלות והבלתי
פוטוגניות, מפני מצוקות
חדשות של מי שמעולם לא
הגיעו לדו"ח העוני - מפוני
חבל עזה וצפון השומרון**

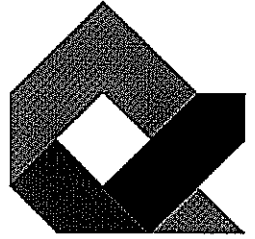
לאירוועים, שלא יגידו עליה שהיתה משת"פית של ראש הממשלה, רק מעצימה את הטרואמה, ואינה תורמת הרבה להתמודדות של המפונים עם המשבר שנגרם להם, כלי ספק.

צריך להודות, לא טובתם של המפונים עומדת לנגד עיניהם של הכתבים ועורכייהם, אלא הרצון הירוע והמוכר כליכך להיות יותר מהמתחיים. אם בערוץ המתחרה החליטו על יום שידורים מיוחד להתנתקות שבועיים לשעת השי"ן, אנחנו נכריז על שבוע שידורים מיוחד, ונביא את כו"לם. מבוקר עד ערב. שיראו להם. אמנם אי אפשר להביא יותר אינפורמציה, כמו, למשל, טיעונים חדשים בעד ונגד התוכנית - מה הביא את ראש הממשלה לשינוי הדרמטי בעמדתו ביחס לשטחים, ולמה הוא מתכוון כשהוא אומר שהמצב יהיה טוב יותר לאחר ההתנתקות מאשר לפניו, משום שהוא לא אומר מלה מעבר לקלישאות השחוקות. אבל גם מתנגדי התוכנית לא יוכלו להתלונן על קיפוח. הם לא חדלים לדבר את עצמם לדעת. אלא שגם הם, שלעולם לא נתפסים בלי משפט מוכן, מוכרים שוב ושוב את אותם משפטים שחוקים ומוכרים לעייפה. ובאין חידושים כמירע, מתפנים לשבירת שיאים של רגשות ורגשות. בעניין זה לא שמעו עדיין בשום ערוץ ובשום עיתון על סוד הצמצום, על עוצמת כוחה של המלה הקטנה, המאופקת. ומי שלא מסוגל להמשיך לכלוע את המנות הגדלות והולכות האלה, מוזמן תמיד לחפש סרט טוב או להתנתק באופן חריצדי מההתנתקות ולהחליט בעצמו על המינון המתאים לו.

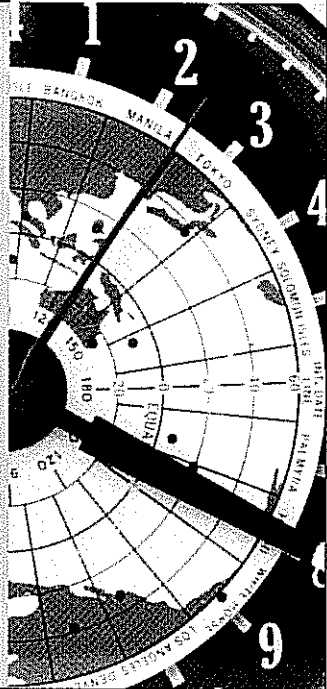
מילא אנחנו, הצופים. ימים אחרים לאחר תום המבצע, כשייגמרו השידורים המרתוניים מגושקטיף ומניצנים, נעבור לסדרהיום ונחזור לסדרות הסבון ובתי המשפט האהובות עלינו. אבל מה יהיה על המתפנים? מי יטרח לעקוב אחריהם, לא רק במסגרת כתבה חריפעמית ליומן של יום שישי, אלא באופן רצוף, צמוד כליכך? את מי הם יתפנו בארוחת הבוקר שלהם ובכילויים בערב בבית החדש? ומי יעקוב אחר הנוק הנפשי שנגרם לכל הילדים שנהרו לגושקטיף, בניגוד לחוק, לחזק את המתיישבים? מה יקרה להם כשישובו, אם ישובו, לספסל הלימודים אחרי ההרפתקה הגדולה? האם יקבלו עליהם פתאום מרות של בית ספר ושל הורים ושל מסגרת חברתית נורמטיבית, ושל חוק, פשוטו כמשמעו, או שימשיכו במשחקי הסמב"ה? מה שבטוח, התקשורת כבר לא תהיה שם. היא תחפש ותמצא טראומות חדשות.

אם המפונים רוצים לדעת איך מרגישים אלה שטעמו את טעם החשיפה המטורפת, ואחריכך גילו שהמצלמות והורקורים נעלמו למקום אחר, הם מוזמנים לשאול את נשואי דו"ח העוני של השנה שעברה ולפני שנתיים. שהרי נשואי הרו"ח השנה לא זכו אפילו לחמש דקות של פרסום. הם יספרו להם איך מרגיש מי שהפך מנרדף בידי תקשורת אוהדת ומחבבת לרודף אחריה, בניסיון נואש לשמור על מידה של עניין במצוקתו הקשה מנשוא. או הם יגלו איך זה להיות שקופים, בלתי נראים. מיותרים בכאבם.

כשאתה צריך איכות באמות, בית האיכות.

- חייב ביקורת מערכת מידע בידי גורם חיצוני ובלתי תלוי?
- רוצה לנהל איכות בלי להשקיע בעובד מומחה יקר משלך?
- צריך תעודת ISO 9001 כדי לגשת למכרז?
- צריך עובד מומחה לניהול תצורה?
- מעוניין בסקירת איכות תהליכים אצל קבלני משנה וספקים?
- רוצה להגדיר מדדים לקביעת ההצלחה של היחידה ולהטמיע אותם?
- מעוניין בסקירת רמת השרות בידי גורם בלתי תלוי?
- רוצה לחסוך זמן וכסף באמצעות שיטת "הניהול הרזה"?

בית האיכות משלב מהנדסי מחשוב, מהנדסי איכות, מבקרי תוכנה ומנהלי תצורה מנוסים, המעניקים שרותי ביקורת, הדרכה והטמעה.

בית האיכות מתמחה בתכנון והטמעת מערכות איכות בארגון, שירותי יעוץ, הדרכה, ליווי וסקירת איכות.

איך מגדילים רווח תוך שנה אחת?

התקשר אלינו ותראה מה איכות יכולה לעשות.

דוגלים במצוינות. www.hoq-pass.com

The Hebrew University of Jerusalem
האוניברסיטה העברית בירושלים

בית מאירסדורף

בית הארחה ומרכז כנסים ואירועים של האוניברסיטה העברית בירושלים, הר הצופים.

בלב הקמפוס האוניברסיטאי משקיף אל יופייה עוצר הנשימה של ירושלים.

בית מאירסדורף

מציע אווירה תרבותית, גינוחה ורגועה. משולבת בנוחות מירבית.

- 29 חדרי אירוח נוחים ומאובזרים היטב. אמבטיה, מיזוג אוויר, סלביזוה, רדיו, מקרר, פינת קפה, טלפון ואינטרנט חינם.
- מגוון אולמות נאים ומרווחים, בגדלים שונים, לעריכת כנסים, ישיבות ומיני עיון, עד 130 משתתפים.
- מטבח הציוד הארוקולי, שרותי מולטימדיה ותקשורת, אינטרנט חינם.
- אולם אירועים ומרפסת המשקיפים אל נוף הקסום של ירושלים לאירועים עסקיים ופרטיים, מסיבות וקבלות פנים, עד 300 איש.
- מגוון תפריטים עשיר ויחודי.
- צוות אדיב, מקצועי ומיומן.

הר הצופים, ירושלים 91905 טל': 02-5819266 פקס: 02-5829085 msmb@mscc.huji.ac.il
www.bmf.ac.il

האם אפשר לשבור את המעגל האינסופי של שפיכות הדמים

מחיר 35 ש"ח כולל מע"מ

גיליון מספר 28 • סיון-תמוז חשמי"ה • מאי-יזר 2005

על ישראליות ויהדות

ארץ אחרת

ירושלים
Jerusalem
מ"א שולס
איזור מס'
3032

מכתב לפלסטינים

המחיר 35 ש"ח

מחיר הגיליון
35 ש"ח
טל
02-6216113

תוכן גיליון 28: העם הוא החישוב, לא האינטלקטואלים. אמי בוגנים מראיין את טובי נתן, נספח התרבות החדש של צרפת. לשחרר את הפלסטינים מידי אודנהיימר מראיין את נתן שרנסקי. להביס בעיניים מאת נרד וויקובסקה מחור הסכסוך. הטרנזיט שלחם ושלנו מאת בני מוריס. נוטה מעדיכן למכתב מ-1968. התגובה שלכם תקבע מאת א. ב. יהושע. מכתב לפלסטינים תושבי עזה. די עם השנאה מאת טיר מג'לי. מכתב לשלוש אחיותי במחנה פליטים בירדן. יש בארץ הזאת מקום לכולם מאת מבמי שלג. דיוקן ושיחה עם עדינה בר-שלום. אל נכסה על הנוראות, אל נשכח את התקוות מאת אסנת ברודמן-שילה. מכתב לשכן החוק. כל-כך משמיל הבינוני הזה, ערבי-ישראלי מאת סיווד קשווע. אל אחיי הפלסטינים מהעבר השני של הקר-הידוק. מבעד לכוננות מאת גור סלמון. מכתב ממילואימניק. הסכסוך הזה לא ייגמר באמצעות הסכם פוליטי. מורן פלד מראיין את פרופ' יוסף בר-שלמה. אל תטעו בהבנת משמעותה של הנסיגה החד-צדדית מאת יוסף קליין-הלוי. על האריכות שלכם לתבין מי אנחנו. אל שתיתקד הנמשכת מאת אורי ש' כהן. מכתב אל אנטון שמאס. כל יום שני, בשעה שמונה בדיוק מאת מירה מון. מכתב אל אמ'ר, המנקה את ביתי. השיפור שלנו מאת אבי ניסר. מנוכרוב אמנות והבלתי אפשרי מאת עמי שטייניץ. מכתב אל מוחמד לחם. שושן מאת לוראן כהן. ביקורת ספרים. כאב ההישארות בחוץ מאת יאנוש קובאטאו. דווקנו של אימרה גולרשטיין, משורר ישראלי הכותב הונגריית

מנוי שנתי - 180 ש"ח • להשיג ברשת סטימצקי ובחנויות דיונון

www.acheret.co.il

טלפון 02-6216112 פקס 02-6216040 ת.ד. 7077 ירושלים 91070 e-mail: acheret@netvision.net.il

איפה הם

התחקירנים ההם

האם זה נכון או שרק נדמה שהתחקירים העיתונאיים מאבדים את מקומם בעיתונים הנפוצים?

לספק במה תקשורתית מפרגנת למדי לאדם שכמה שבועות קודם לכן היה מושא לתחקיר ביקורתי של אותו עיתון.

צ פ י צ ון

פרסום הכתבה של דואק הוסיף על תחושת הרדיפה המלווה בין כה וכה את תחקירני העיתון זה תקופה ארוכה. תחקירנים מכלי התקשורת המרכזיים, שהתראיינו לכתבה זו, הרבו להשתמש בתיאורים קודרים כדי להגדיר את מעמדם הנוכחי במקום עבודתם: "רדופים", "מקצוע כפוי טובה", "תפקיד מתסכל", "חוסר גיבוי מהמערכת", היו חלק מההגדרות. רובם המכריע של המרואיינים ביקשו להתראיין בעילום שם, אחרים טרקו את הטלפון או סירבו בנימוס לדבר על הנושא. "האווירה ב'ידיעות אחרונות' היא במפורש אווירה שלא מעודדת את הכתבים להביא כתבות תחקיר", מספר אחד מכתבי העיתון. "הפרדוקס של 'ידיעות אחרונות' הוא שבסופו של יום, כשתחקיר גדול מתפרסם, זה תמיד מלווה בתחושה לא נעימה, תמיד ההרגשה היא שחבל שהבאת את זה. הסיפורים הכי חזקים בעשור האחרון שפורסמו בתחום התחקיר, סיפורים שהם חלומו של כל עיתונאי, נחסמו במהלך חודשים ארוכים". תחושה רומה מתאר גם גיא לשם, תחקירן "המוסף לשבת" שעבר בעיתון במשך תשע שנים ונמצא בימים אלה בשנת חופש מ"ידיעות אחרונות". לשם אומר באירוניה: "אני לא יכול להאשים את מערכת 'ידיעות אחרונות' בתקופתי בעידוד של תחקירים. לא זכור לי במהלך שנות עבודתי בעיתון

לקורא שפתח את גליון "המוסף לשבת" של "ידיעות אחרונות" ביום שישי, ה' 3 ביוני 2005, קשה היה שלא להבחין בראיון נרחב שערכה כתבת העיתון, נחמה דואק, עם שרת התקשורת דליה איציק. הכתבה סיפרה על תוכניותיה לעתיד של השרה במשרד התקשורת, על ראגתה של איציק לבנה שהשתחרר זה עתה מהצבא ונסע להורו, ועל נושאים נוספים. הכתבה לא סיפקה כותרות חרשותיות גדולות; דובר בה אמנם על כוונה כללית של השרה להתמודד על ראשות מפלגת העבודה ועל ראשות הממשלה, אבל הבשורה הזו סויגה כמגמה ארוכת טווח ולא כיעד קונקרטי ומיידי. לקורא קשה היה, אולי, להבין את עיתוי הכתבה, אבל בבית "ידיעות אחרונות" היו כאלה שחשקו שפתיים. שבועות אחרים קודם לכן פרסם תחקירן "שבעה ימים", גירי וייץ, כתבת תחקיר גדולה על השרה שחשפה כי היא לחצה על מנכ"ל רשות הדואר, יוסי שלי, שיתפטר ואיימה שאם לא ייענה לדרישתה היא תפרסם מירע שיפגע בשמו הטוב. בכתבה שפרסם וייץ נכתב שהשרה סירבה להגיב; בכתבה של דואק ניתנה לשרה זכות תגובה נוספת והיא ניצלה אותה בין השאר כדי להתלונן על העוול הכבד שגרמה לה הכתבה של וייץ. בבית "ידיעות אחרונות" היו לא מעטים שהרימו גבה ותהו אם יש קשר בין שתי הכתבות. היו גם כאלו שהתקשו להבין מדוע מוסף אחד בעיתון צריך

בדיקה של תכיפות פרסום התחקירים ב"מעריב" בין השנים 1998–2005 מעלה כי גם בעיתון זה לא חלה ירידה במספרם; עם זאת, לאורך כל התקופה, מספר התחקירים ב"מעריב" קטן בכמחצית מבעיתון המתחרה. ב"מעריב" מועסקים בתפקיד תחקירנים במשרה מלאה מספר מועט יותר של עיתונאים מאשר ב"ידיעות אחרונות". "מעריב", שהוא עיתון בעל משאבים כספיים קטנים יותר, משקיע פחות גם בתחום זה. גורמים שונים במערכת מספרים כי במהלך השנים עלה לא פעם הדעיין להקים מחלקת תחקירים בעיתון אולם הוא לא יצא אל הפועל, לפי שעה. עורך ב"מעריב" מנסה להסביר כי לא כל החצים צריכים להיות מופנים דווקא כלפי המערכת: "הרבה פעמים אתה מביא עיתונאי ובהתחלה הוא מספר לך שהתלום שלו זה להיות תחקירן. אחרי כמה שבועות הוא פתאום מגלה שראיון אזורי עם דמות מתחום האקטואליה מקבל את השער של 'סופשבוע', והוא צריך להשקיע בו הרבה פחות מאמצים מאשר בתחקיר שכסופו של דבר אולי ייפול. ואז מתברר שכל ההצהרות היפות של ראיון הקבלה לעבודה נעלמות". עיתונאי אחר ב"מעריב" מאשר ש"בעיתון באמת אין הרבה עיתונאים שמתעסקים בתחום הזה. חלק מהסיבות נעוץ בעיתונאים וחלק במערכת.

גיא לשם: אני לא יכול להאשים את מערכת 'ידיעות אחרונות' בתקופתי בעידוד של תחקירים; לא מעט מהתקלות כעבודת התחקיר נובעות מהתקרבות בין העיתונות לבין מושאי התחקיר שלה

בקרוב רבים מהעיתונאים יש סוג של רדידות ועצלנות ברדיפה אחרי סיפור שמצריך תחקיר, ולעומת זאת המערכות הרבה פעמים מעדיפות שתביא שלושים סיפורים בינוניים בחודש מאשר סיפור אחד גדול.

מצב התחקירים ב"הארץ" הוא הגרוע ביותר בשלושת העיתונים הגדולים. בעיתון לא היו במשך שנים רבות תחקירנים במשרה מלאה, ולא הוקמה בו מחלקת תחקירים. סריקה של "מוסף הארץ" בשנים האחרונות מגלה מספר קטן מאוד של תחקירים. הנוף מרמרי, לשעבר עורך העיתון, מספר כי "היו תקופות שבמערכת 'הארץ' דווקא רצינו להשקיע בתחום. פעם אפילו לקחנו לעיתון

מסתמנת עלייה במספר התחקירים בנושאי צבא ורפואה), אך לא בכמותם. גם במספר התחקירים הפוליטיים (העוסקים באישיות פוליטית בכירה) לא חלה ירידה. השינוי ניכר בבימה שבה מתפרסמים התחקירים הפוליטיים: מספרם ירד בצורה דרסטית ב"מוסף לשבת" ועלה בצורה ניכרת ב"7 ימים", עם הצטרפותו של התחקירן גירי וייץ למגזין.

התחקירן הראשי של "המוסף לשבת", מרדכי (מוטי) גילת, אמנם ממשיך לפרסם כמעט מדי שבוע את המרור השבועי שלו, והוא גם מפרסם מדי פעם תחקירים נרחבים יותר, אולם מסתמנת אצלו מגמה לעסוק בתחקירים בתחום התחבורה והחינוך. זה האיש שבשנים קודמות נזקק לזכותו תחקירים מרעישים מהתחום הפוליטי ובראשם פרשת דרעי. חלק מהכתבות שהוא חתום עליהן בתקופה האחרונה גובלות בפובליציסטיקה ואינן תחקירים במלוא מובן המלה. "ישנם פוליטיקאים ועורכי דין שסימנו את מוטי כמטרה", מודה בכיר ב"ידיעות אחרונות", "והם החלטו הפעילו ומפעילים לחצים על המערכת". בכיר אחר בעיתון מספר על המשבר בין גילת לבין המערכת: "אני חושב שתחילת השבר הגדול שלו עם המערכת היה סביב פרסום התחקיר על יו"ר הכנסת לשעבר אברהם בורג. אני זוכר שהיו ויכוחים גדולים מאוד סביב הנושא הזה. עיתוי הפרסום היה שנוי במחלוקת, והיתה טענה שממצאי התחקיר לא רציניים. אני חושב שזה איזשהו קש ששבר את גב הגמל. היחסים בין מוטי לבין בכירים במערכת הגיעו למצב של מריבות וויכוחים, ואני באופן אישי החלטתי הרגשתי שכולמים אותו. מוטי הוא אדם מאוד מציאותי והוא כנראה הבין שעדיף לו להתעסק בחומרים אחרים. אז הוא מפרסם תחקירים על רן ארוז, ועל ועדת דוברת, ועל נהגי משאיות. אלה תחקירים מאוד חשובים אבל אלה לא החומרים שבהם הוא היה מתעסק בעבר".

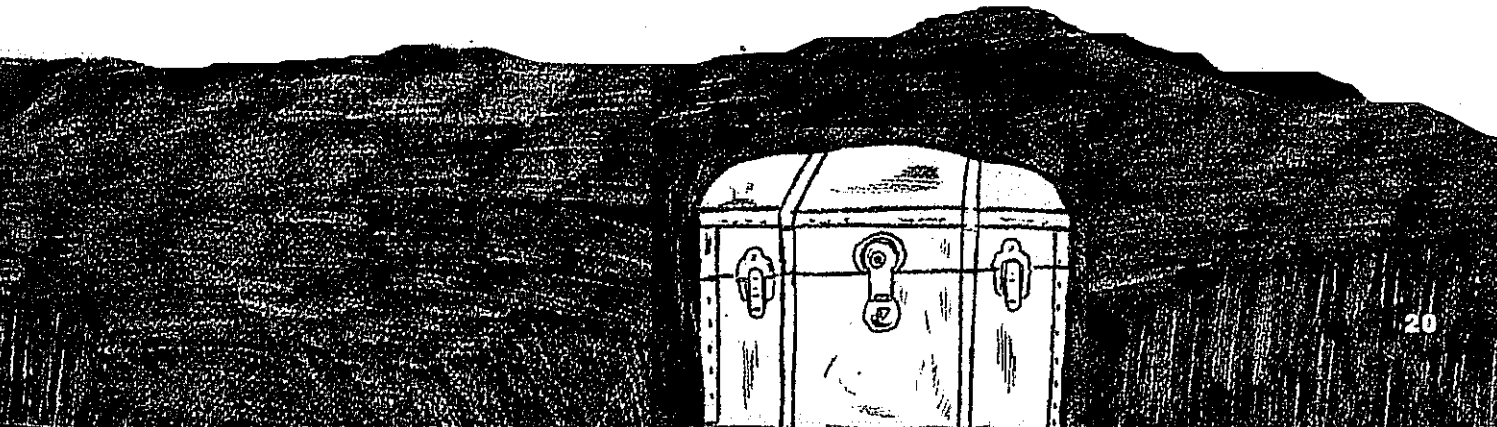
כתב נוסף בעיתון טוען כי "ייתכן מאוד שכמות התחקירים הפוליטיים ב'ידיעות אחרונות' לא ירדה, אבל כמות השחיתות השלטונית עלתה באופן מבהיל. כמות הפניות לעיתון בנושא הזה היא כלי" כך גדולה שמי שרוצה לטפל בנושא באופן רציני צריך להעסיק מספר גדול של אנשים שזה תחום ההתמחות היחיד שלהם. דבר נוסף שצריך לשים לב אליו הוא על מי מפרסמים תחקירים ועל מי לא מפרסמים תחקירים. אם אתה מביא למערכת סיפורים על בניזרי, יאיר פרץ ודדעי הם יתקבלו בכרחה, אבל כשזה מגיע ללשכת ראש הממשלה, לשרי ממשלה ולאישים נוספים זה נחסם במשך תקופה ארוכה. 'ידיעות אחרונות' מחזיק עוצמה רבה שהוא לא תמיד משתמש בה בתבונה".

שמישהו קרא לי ואמר לי: כל הכבוד, אתה קורע את התחת; אבל בהחלט זכורים לי מקרים שבהם ננזפתי על שאלות ששאלתי. אני מסכים שזה התפקיד של עורך לשאול שאלות ולברוק אם התחקיר מוצק, אבל לא תמיד ההרגשה היא שזה נעשה לשם חיזוק התחקיר. עיתונאים מספרים גם על לחצים רבים של גורמים פוליטיים וככלכליים על עורכי העיתון, לשם מסביר ש"לא מדובר דווקא בלחצים ישירים, אבל זה לא נעים לשמוע שעורך העיתון שלך אוכל עם אנשים שאתה מתעתד לכתוב עליהם בשבוע הבא תחקיר גדול (עורך העיתון בתקופתו של לשם היה משה ורדי). לא מעט מהתקלות בעבודת התחקיר נובעות מהתקרבות בין העיתונות לבין מושאי התחקיר שלה. גורמים בכירים במערכת שמחו מאוד לקבל הזמנות לקונטיילים בהשתתפות אנשי עסקים ופוליטיקאים, וכמו שאנשי צבא למרו להתקדם דרך קליקות חברתיות, כך גם אנשי המערכת מנצלים את ההתחככות כדי

עיתונאי ב"מעריב" רבים מהעיתונאים לוקים בסוג של רדידות ועצלנות ברדיפה אחרי סיפור שמצריך תחקיר, ולעומת זאת המערכות הרבה פעמים מעדיפות שתביא שלושים סיפורים בינוניים בחודש מאשר סיפור אחד גדול

לצבור יותר כוח". עורך בעיתון מעיד ש"בשנים האחרונות הקרבה בין גורמים פוליטיים לגורמים עסקיים התחזקה מאוד וזה השפיע על פרסום של תחקירים. אם תחקירן רוצה לפרסם סיפור על ראש הממשלה ופתאום, כמה לילות לפני הפרסום, הוא רואה מקורב לראש הממשלה מסתובב במסדרונות של 'ידיעות אחרונות' – זה מדאיג. נכון אמנם שאותו מקורב טוען שהוא הגיע לשוחח על נושאים אחרים לגמרי, אבל זו סיטואציה שמעוררת שאלות רבות. אם אני בעל תפקיד ב'ידיעות אחרונות' והייתי צריך להיפגש עם מקורב לראש הממשלה כמה ימים לפני פרסום הסיפור, הייתי חושב אולי לעשות זאת במקום אחר".

בניגוד לתחושת הרדיפה של תחקירנים ב"ידיעות אחרונות", בדיקה מדרגית מעלה שלא חלה ירידה במספר התחקירים בין השנים 1999 ל-2005. חל אמנם שינוי בדגשים ובנושאים שעליהם נסובים התחקירים (בשנים האחרונות

חוקר פרטי מהידועים בארץ והצענו לו להיות תחקירן. הצענו לו תשלום מכובד לתקופה ארוכה וזה לא הלך. כנראה שכדי להיות עיתונאי צריך עוד תכונות שהיו חסרות לאותו אדם. לצערי, מערכת 'הארץ' לא הצליחה לבנות מתוכה במהלך שנותיה אנשים שהוגדרו כתחקירנים במשרה מלאה, אבל המערכת תמיד עודדה עיתונאים להביא גם סיפורים בעלי גוון תחקירי. צריך לזכור שבכל זאת צמחו

שחר אילן, "הארץ": צריך לתת קרדיט לעורכי העיתון שהחליטו להשקיע בתחום התחקירים, בהנחה שתחקירים זה חלק ממגוון הנושאים שהמוסף השבועי צריך להציע לקוראיו. אני מסכים שאם מסתכלים על התמונה הכוללת אז המצב הוא די עגום בתחום זה

אצלנו בעיתון עיתונאים כמו רונן ברגמן, ברוך קרא ורן רזניק, שלצד עבודתם העיתונאית השוטפת כתבו גם תחקירים. ברור שמדובר בפשרה, אבל זאת פשרה שמבחינה כלכלית התאימה לנו". בימים אלה מנסים במערכת "הארץ" לחולל שינוי בתחום התחקירי: העורך הבכיר, שחר אילן, מונה לתחקירן של העיתון, ושחר אלטרמן, שבעבר היה סגן עורך ב"7 ימים" והתמחה בתחקירים, מונה לסגן עורך מוסף "הארץ". אילן עצמו מורה כי מינויו לא יכול לפתור את בעיית התחקירים של העיתון: "אני מבין שלמוסף 'הארץ' יש הרבה צרכים ואני אעשה גם הרבה כתבות שהן לא תחקיריות באופיין, ובכל זאת העיתון בפעם הראשונה מזה שנים רבות שם אדם בתפקיד כזה. ברור לי שאדם אחד זה לא מספיק, והשאיפה היתה צריכה להיות שבכל גוף תקשורת יהיו לפחות שלוש-ארבעה תחקירנים שמסכים תחום גדול מתחומי הידע. מובן שישנם סיפורים שיגיעו אלי ויכולת ההתמודדות שלי אתם תהיה מוגבלת, אבל בכל זאת צריך לתת קרדיט לעורכי העיתון שהחליטו להשקיע בתחום התחקירים, בהנחה שתחקירים זה חלק ממגוון הנושאים שמוסף צריך להציע לקוראיו. אני מסכים שאם מסתכלים על התמונה הכוללת אז המצב הוא די עגום בתחום זה".

עורך "הארץ", דייוויד לגראן, חזר שלא להגיב.

העלויות הכרוכות בהוצאת תחקירים אל הפועל הן גורם חשוב הקובע את תדירות פרסומם. מרמרי מאשר ש"מדובר באחד הגורמים העיקריים שמשפיעים על כמות התחקירים בעיתונות הכתובה. תחקירים עולים הרבה כסף. הם עולים כסף משום שצריך לשלם משכורות ראויות לתחקירנים מעולים, והם עולים כסף משום שתחקירן עובד על תחקירים חודשים ארוכים ומעגל החיים של כתבה בעיתון היא במקרה הטוב שבוע. דבר נוסף הוא שאני חושב שלא נמצאה קורלציה בין תחקירים למכירות. פרשיית סריל קרן, לפי דעתי, לא הביאה ולו מנוי אחד חדש לעיתון "הארץ". יש סוגי תחקירים שנותנים לעיתון יתרון רגעי, אבל בעידן האינטרנט, תוך כמה דקות יהיה פולו'אפ על הסיפור, ומי שלא מצוי היטב בכרונ'ה ככלל לא יידע מי פרסם ראשון את הסיפור".

בכיר לשעבר ב"ידיעות אחרונות" חולק על אבחוני של מרמרי: "על פניהם נראים תחקירים כעיסוק שהוא לא כלכלי, אבל בסופו של דבר הם מאוד כלכליים. בזמנו ערכנו בדיקה וגילינו שיש קורלציה ברורה בין היקף מכירת עיתונים לבין גליונות שבהם יש תחקירים: אם מפרסמים ומוכרים אותם נכון הם מניבים רווח עצום. כך, לדוגמה, המיתוס ב"ידיעות אחרונות" מרבר על כך שהגיליון הכי נמכר במהלך השנים האחרונות הוא זה שבו הופיע התחקיר על שרה נתניהו".

בכיר נוסף באחת ממערכות העיתונים מסכים עם דעה זו: "בניגוד לדעה הרווחת, שלחצים כלכליים גורמים לגניזה של כתבות, האמת היא ממש הפוכה: כשאתה מפרסם תחקיר נגד הברה, יועצי התקשורת שלה חושבים שעכשיו לקהל שקורא את העיתון יש דעה שלילית על החברה, וכך נוצר מצב שכמקום להקטין את כמות הפרסומות הם דווקא מגדילים אותה. מבחינה כלכלית סיפורים בלעדיים ותחקירים מתפרסמים הרבה פעמים גם אצל המתחרים עם קרדיט לעיתון, וזה מושך עוד קוראים לקנות את העיתון".

לכאורה צפוי לענף התחקירים בעיתונות עתיד ורוד, כפי שמסביר עורך בכיר: "התחקיר הוא בדיוק היתרון שלנו מול האינטרנט. בתחום החדשות אין לנו סיכוי לבצח, אבל תחום התחקירים, שרודש התעמקות וירידה לפרטים, הוא בדיוק התחום שבו נמצא העתיד של העיתונות הכתובה". עם זאת, לא כל העיתונאים התחקירנים מסכימים להערכה האופטימית הזו. כך, לדוגמה, כתבים ועורכים ב"ידיעות אחרונות" חוששים כי תחקיר בסגנון התחקיר על הנן גולדבלט, שהתפרסם במהלך

חודש יולי האחרון, מסמן את תקופתו של רפי גינת בראשות העיתון. "גינת לא עסק אף פעם בתחקירים פוליטיים", אומר אחד מחברי המערכת, "הוא רגיל לעשות תחקירים צרכניים ותחקירים על הטרדות מינייות. השיטה שלו היא ללכת עם פטיש מאחורי קילו על זנב וקיים חשש שהתחקירים הפוליטיים ייעלמו מ"ידיעות אחרונות" לגמרי".

לא כולם שותפים להערכה הפסימית הזו. עו"ד רונאל פיישר, התחקירן הראשי לשעבר של "מעריב", סבור שהתחקירים לא ייעלמו במהרה מגוף העיתונות הישראלית: "העיסוק בחקירה עיתונאית, כמו בכל סוג אחר של חקירות, הוא פונקציה של התעניינות בתחום ושל כישורים, ולכן לא רק בתקופה הזאת אלא בכל תקופה אתה תראה שבעיתונות באופן כללי לא יהיו יותר משניים-שלושה אנשים שרוצים, ויכולים, לבצע תפקיד של תחקירנים. ברגע שאני זוהי הצדה ומרדכי גילת זו הצדה, יש צורך בייצור דור חדש של תחקירנים וזה לוקח זמן. השאלה היא כמובן מי יהיה מספיק חכם ומוכשר כדי לזהות ולטפח את הדור הבא של התחקירנים".

רפי גינת מסר: "ב"ידיעות אחרונות" אין שום הערפת נושאים. תחקיר הוא תחקיר בכל נושא, כל עוד הוא ברזק ומבוסס. נושא השחיתות הציבורית חשוב מאוד בעיני וחשיפות בתחומים אלה (קשרי הון-שלטון, שחיתות פוליטית) הן נשמת אפה של העיתונות החוקרת, שתפקידה המכריע בשמירה

רפי גינת: נושא השחיתות הציבורית חשוב מאוד בעיני וחשיפות בתחומים אלה [קשרי הון-שלטון, שחיתות פוליטית] הן נשמת אפה של העיתונות החוקרת

על ההיגיינה הציבורית. אין בכך כרי להוריד מחשיבותם של תחקירים בנושאי צרכנות, כריאות, פלילים וכו'. כל תחקיר וכל סיפור בלעדי הוא תרומה חשובה לעיתון ולקוראיו, וככל שנרבה בתחקירים כן ייטב".

משה ורדי סירב להתראיין לכתבה.

על שתי הכתבות הסותרות שפורסמו עליה ב"ידיעות אחרונות" נמנעה השרה דליה איציק מלהגיב.

צח שפיצן היה עד לאחרונה כתב פלילים של אתר האינטרנט "תעריב", לפני כן היה כתב מוניציפלי בעיתון "הלאביב" מרשת "ידיעות תקשורת"

בשרו של שופט השלום נעם סולברג נעשה "חידודין-חידודין" כאשר עיין בתיק תביעת לשון הרע של רוחמה אברהם (ח"כ) נגד אסף הראל (כרדן טלוויזיה). מן הסתם ראה סולברג בחייו כמשפטן עיוותים נוראים של התנהגות אנוש, וכשופט פיתח כלים למדידת דרגות העוון, החטא והפשע. והנה רווקא הרברים שאמר הכרדן על הפוליטיקאית בתוכנית הלילה שלו בערוץ 10: "כלבה", "מוצצת", "היפופוטם על חציל בתחת", כמו גם המיצג הטלוויזיוני הנלעג שנלווה לכך, גרמו לעורו של סולברג לתגובה פיזיולוגית ממש.

לצר תחושותיו המוצקות, יש לשופט גם טעם מגובש והוא מבחין בין ביקורת אריכה להתגוללות קלוקלת. "אני מניח שמרביתנו שותפים לתחושת הגועל ושאת הנפש", אמר סולברג, ודי היה בדבריו ללהוץ על ערוץ 10 להתפשר מחוץ לבית-המשפט.

ייתכן שהשופט צורק באומרו "מרביתנו שותפים", ורוב הנוכחים באולמו (ואולי בעולם בכלל) היו שותפים לתחושת הקבס שהוא חש, אילו צפו בתוכנית האירוח של הראל. אבל למקרא דבריו רציני דווקא לצעוק לעברו: "הלו, אני לא שותף עורי התחדד ושערי סמר מוועות אחרות, אמיתיות, נוראות לאין שיעור מהבדיחה הזאת".

אשר לפגיעה: הראל הצליח להקניט את אברהם, אבל ספק אם הצליח להגחך אותה יותר משהיא נלעגת במציאות. בחציית גבולות המהוגנות לוקח הלועג סיכון הולך וגדל מול מושא הלעג שלו – ודבריו של סולברג מאשרים זאת. כשהראל לעג לאברהם באורח כה ילדותי, הוא איכר מן הסתם חלקים הולכים וגדלים מקהלו.

ואשר לגועל: מי לא רגיל בגועל בתרבות הבלתי מעודנת שלנו? רק לפני רגע גאה ב"מרביתנו" הקבס מצפייה כאנשים שתמורת הסיכוי לזכות במיליון שקל לועסים חגבים וכרכולות בסדרת המשימות המצליחה "סוף הדרך" (תודה לאל, הטלוויזיה שלנו שומרת כשרות), ונתקפנו בתחושת גועל עיונית יותר בצפייה במופע של נועם פורמן ב"לימוזינה". אבל אחת מחירויות הפרט האמיתיות שלנו היא זכות הקניין על השלט – הזכות להתנתק או לרפרף הלאה. ודווקא כשהעור נעשה חידודין-חידודין צריך להיזכר באמירתו הנודעת של נעם חומסקי, הפילוסוף-הבלשן שתמך בחופש הביטוי של מכחישי-השואה הצרפתי פוריטון: "אדם שאינו מאמין בחופש הביטוי של מי שהוא בז לו, אינו מאמין בחופש הביטוי בכלל".

לפעמים נראה כי עולמו הרוחני ועולמו המקצועי של שופט נרסקים זה לזה בשנות שבתו על הכס ויוצרים שכבת אכנית על סרגל המדידה שמכדיל בין "מותר" ו"אסור" לבין "נחמד" ו"רוחני". הפסקנות הנחרצת הנדרשת מהיושב על כס המשפט עלולה להסתיר לו את ההבדל בין "רע" ל"מגעיל" ובין פשעים להפרעות קלות. בניגוד למקורי אלימות מוחשיים, מידת הפגיעה של מלים וגינונים אינה ניתנת למדידה ומשום כך אפשר לגמד את ממדיה או להעצימם, כרצון הפוסק.

שופט שוחר-יטוב שנקלע אל העולם הפתוח של חופש הביטוי עלול למצוא עצמו מרחף בחלל הריק. בהעדר נקודות משען מוצקות אחרות, פונה השופט אל נבכי נפשו פנימה ומתייעץ בטעמו הוא (השמרני במקרים רבים) ובערכיו (הצרקניים לעתים).

חלק לא מבוטל ממשפטי לשון הרע עוסקים בענייני טוב-טעם וכנסיונות למדוד עלבון. כך "משפט העכברים" שניהל לוני הרציקוביץ נגד עיתון "העיר" ("הלורד הוא עכבר, עכבר פחים בחליפה..."). השופט אמנזן סטרשנוב גור על העיתון ועל הכותב פיצוי של חצי מיליון שקל ורק נשיא בית-המשפט העליון, אהרן ברק, שדן בערעור, ביטל את פסיקתו. אבל אין בתוכנו שופטים רבים שהם מומחים לתיקים של חופש הביטוי ואין אַמְת־מידה ברורה לשיפוט בתיקי לשון הרע. כל אדם מבין בחופש הביטוי – ובמניעתו – וכך גם כל שופט ואפילו כל שופט עליון. באחת מעתירותיו, כעורך עיתון, אל ועדת הצנזורה שבראשה ישב שופט עליון בדימוס, על כך שצה"ל מסתיי בגיבוי הצנזור מידע על ליקוי מהותי בשורותיו, פנה אלי השופט הוותיק, ממרום חמישים שנות גסיונו, ושאל: "זאם הליקוי הזה אכן קיים, מרוע לא ניסיתם לפנות לרמטכ"ל כדי שיתקנו אותו?".

שופט יכול להשתלט על ניהול משפט לשון-הרע כל עוד הוא מורד את קרכת הדיווח לאמת, אבל ניהול משפט על בדיחות-קרב הוא מוקש רציני. טענות הצדדים במשפט כזה לא יכולות להיתמך בטביעות אצבע או במסמכים מרשיעים. איך מודדים אירוניה? איך מכמתים צחוק? איך שוקלים גסות רוח? איך שופטים ליצנות?

שופטים במשפטי לשון הרע נוהגים לעתים קרובות ככית שמאי כלפי העיתונות והתקשורת, מתוך

חנוך מרמרי

שיפוט

בטוב-טעם

כעס פנימי כלשהו, ופועלים כטריכונים עממיים. הם מאכזנים פגיעה, מודעזעים, משערכים את חומרתם ונוקבים בעונש עלי פי רוח השמאות שחיברו. התקשורת כבר למורת ניסיון וניגשת למשפטי לשון הרע ברוח שפלה: כדי לחטוף מה שפחות קנסות ומה שפחות הטפות מוסר.

במקרה של הראל ואברהם די היה ב"שאת הנפש" של השופט כדי לרכך את כאתיכוחו של ערוץ 10 ולהובילה לפשרה, מוצלחת לכאורה: אברהם תבעה מיליון וקצבולה רק 12 אחוז מציפיותיה. אבל למעשה היתה זו תבוסה מועזת: הערוץ המשרד (שכבר נקנס על אותו קטע עליידי ועדת האתיקה של הרשות השנייה) נאלץ לשלם 120 אלף שקל וחוייב בפרסום התנצלות גורפת – כנועה עד התבטלות – כדי למחוק את התביעה ולמנוע מן השופט לתרגם את זעזועו לעונש גרוע מזה.

חבל שהפשרה המוקרמת מנעה את ניהולו של משפט רב-ערכאות שיבחן את מרחב הביטוי בטלוויזיה. חבל שלא עסקו בסאטירה ובמשמעותה, חבל שלא חנו את ההכדל במרחב הביטוי בין המיינסטרים לפרינג', בין האולם הגדול לקברט שבמרתף, בין האולפן המרכזי להפקות הנירחות. חבל שלא דנו בשאלה, אם מי שכופה את כללי המרכז על השוליים לא גורם להכחדתם. חבל שלא דנו בחיזיונותה של תרבות השוליים, המאתגרת, הקנטרנית, הכוטה, הרוחה, ובחזותמה המהותי, הממריץ, על הזרם המרכזי.

חבל שמשדר מזורליכליר, המומחה המשפטי הגדול בהגנת חופש הביטוי, היה במקרה זה נציג התובעת. חבל שערוץ 10 יוצג עליידי משפטנים מטעם החכרה המבטחת אותו מנזקי לשון הרע. הישגם של אלה בהפחתת סכום הקנס היה ככל הנראה סכיר מבחינה ביטוחית. אבל בדברי ימי חופש הביטוי שלנו ייזכר תיק רוחמה אברהם-אסף הראל לדיראון.

חבל שלא נבחן ההכדל בין משרדי פריימטיים לתוכניות לייטייטי, מבחינת הגדרתן, שפתן, סגנון וקוד השיח עם קהלן. האם אכן בית-המשפט צריך להציל נבחרת ציבור, חברת כנסת נלעגת, מן המהלומות המילוליות של בדרך גסיבטוי? האם השופט צריך להיות זרועם הארוכה של פוליטיקאי פטפטן שלפתע נעלב או של איל-הון שמתעטף בהגנת בית-המשפט כאיזה עלוב חיים?

למרכה הצער, חופש הביטוי נחשב לנכס של "האינטלקטואלים" אשר נכפה על "העם". בכל שנות ישיבתי בוועדת החוקה של הכנסת בדיונים על חוקי העיתונות, ראיתי איך ח"כים מכל מפלגות הבית ששים לקרב כשהם דנים בהצרת גבולות חופש הביטוי. בביטוי הרי הם מבינים. חופש הביטוי על שולחנות הוועדה הפרלמנטרית הוא ערך חבול וחבוט, ערך אליטיסטי, מופשט, שפגיעתו רעה, שנוגד ערכים מקודשים אחרים כ"פרטיות" ו"כבוד", נכס כותני שמעשיר את המו"לים ומתעמר בחסרי הישע.

והעיקר: חופש הביטוי הוא שלי ותרשה לי לסיים.

יום אחד, כשהשופט המזועזע פירוש, אולי תוצע לו קריירה חדשה: אולי יהיה לשופט בדימוס ויישב בראש ועדה או טריבונל באחד ממסודות האתיקה והרגולציה של התקשורת: כמועצת העיתונות או במועצות הרשות או בוועדת הצנזורה או בוועדת הפרסומות. רק החשש מפני טעמו הטוב ירגיע את התקשורת המשתוללת ויציל את הציבור מן העוולות שהיא עלולה לעולל.

השופט נעם סולברג

בדברי ימי חופש הביטוי

שלנו ייזכר לדיראון תיק הדיבה

של רוחמה אברהם נגד אסף

הראל. בהעדר נקודות משען

מוצקות אחרות, פונה השופט

בתביעות מסוג זה אל נבכי נפשו

פנימה ומתייעץ בטעמו הוא

(השמרני בחקרים דבים)

ובערכיו (הצדקניים לעתים)

הפנקס פתוח והקופה רושמת

יש הטוענים שסיקור קריסתה של רשת "קלאבמרקט" הוא יום הכיפורים של התקשורת הישראלית

גילי דרוב-היישטיין

פרשת קריסתה של רשת "קלאבמרקט" לא בהכרח תיזכר ברפי ההיסטוריה כשעתה היפה של העיתונות הכלכלית. זה אהר הסיפורים הכלכליים הגדולים של

העשור האחרון, שהעיתונות לא הצליחה לחזות בזמן. לאחר שהתפוצצה הפרשה הזרזת התקשורת הכלכלית, אולי בניסיון לכפר על המחל, והעניקה לסיפור סיקור יוצא דופן בהיקפו. "אינני זוכרת סיקור תקשורת כה מסיבי ושוטף, שמתאפיין בגיוס כל הכתבים הכלכליים במערכות העיתונים. לא זכורה לי התנפלות כזו של התקשורת והירתמות מקיפה כל-כך", טוענת ורד שרון-ריבלין, כתבת לענייני שיווק ב"גלובס". הסיפור זכה לאורך חיים נדיר במונחים של סדריו תקשורת. במשך כשלושה שבועות נעצה בו העיתונות הכלכלית את שיניה ולא הרפתה. הסיפור מילא את העמודים הראשיים של מדורי הכלכלה ואף חרג מהם למדורי החדשות הכלכליים ולתקשורת האלקטרונית. אפילו עסקת הרכישה הגדולה של "טבע" לא האפילה על הפרשה לאורך זמן.

להבדיל מריווחים כלכליים יבשים ומשמימים, התברכה פרשת "קלאבמרקט" בכל המרכיבים הנחוצים לסיפור תקשורת טוב: חברת ענק שרבים נהנים משיירותיה, ומשפחה מתוקשרת. מצד אחד, הגפעים הרבים, בהם עובדי הרשת, הספקים והציבור הרחב. מצד שני, משפחת בורוביץ' הידועה כבעלת אימפריה כלכלית משגשגת וכוח תקשורת. רדי ואחיו התאום ישראל (איזי) בורוביץ' שותפים בעסקים רבים: חברת התעופה והחכרת המטוסים "כנפיים", רשת "ניו פארם", ספקית הגז "טופרגו", חברת הדלק "סונול", חברת הצבעים "ממבור", וכמובן רשת "קלאבמרקט". בשנה האחרונה הפכה המשפחה

לאייטם חם בעקבות רכישת חברת התעופה הלאומית "אל על". אשתו של רדי, תמי מוזס, אחותו של ארנון מוזס, היא בעלת השליטה בחברת "מפל תקשורת", המפיקה, בין השאר, את השבועונים "דייטינג" ו"זיווה פלוס". עד לפרוץ הפרשה נהגו האחים בורוביץ' מתרמית של מצליחנים. המצב הוזה השתנה בבת-אחת ביום שבו פנתה רשת "קלאבמרקט" לבית-המשפט וביקשה הקפאת הליכים מול הנושים. זו היתה יריית הפתיחה למתקפה ארטילרית של התקשורת. לא בכל יום נקריט הזדמנות לחזות בנפילתו של אחד מבני האצולה העסקית. העובדה שבכירי "קלאבמרקט" בחרו להרחיק את הפרשה עד להתפוצצותה עזרה ללבות את האש. התקשורת חשה עצמה מרומה מאופן השתלשלות האירועים בפרשה.

כיצד קרה שהעיתונות הכלכלית לא התריעה מראש על מצבה הקשה של רשת "קלאבמרקט"? אחרי ככלות הכל, הפתעה אמיתית לא היתה כאן. העיתונאים ידעו ש"קלאבמרקט" נמצאת בקשיים, ולמרות זאת לא העזו לכתוב על סכנת הקריסה שלה. הרילמה שניצבה בפניהם לא היתה קלה ואינה חדשה – האם עיתונות אחראית מתריעה על מצב קשה בדרך לקריסה, או שהיא כותבת רק על מה שהיא יודעת בפירוש, ונזהרת מלגלג כדור שלג שעלול לגרום כסופו של דבר לקריסה. הפעם לא מיהרה העיתונות הכלכלית להסיק מסקנות.

"שמועות והערכות על מצב הרשת היו תקופה ארוכה לפני הצעד של הקפאת הליכים", מבהיר חגי

גולן, העורך הראשי של "גלובס". לדבריו, "קיימת בעייתיות בפרסום הערכות שלא ניתן להוכיחן בוודאות. אתה מסתכן בתביעת לשון הרע. או שעצם הפרסומים עלולים להאיץ תהליך שלא ברור מה מידת העוצמה שלו ולגלגל כדור שלג. אפילו אם הדבר נכון, עצם הפרסום עלול להאיץ את התהליך, ואו אתה עלול להיתבע גם בתביעת נזיקין. החשש מתביעות חזק. אתה לא יכול לכתוב דברים שאינך יכול לעמוד מאחוריהם". גולן סבור, שהעבודה העיתונאית בתחום הכלכלי מצריכה מהעוסקים בה לגלות יותר אחריות מאשר בתחומים אחרים של העיתונות. "במקרים שלנו אפשר לכמת את זה לנוק כספי. אתה עלול להיות חשוף לתביעות גדולות. אם החברה פרטית, אינך יכול לקבל אינפורמציה, מה שמגביל מאוד את העבודה העיתונאית". גולן קובע כי "בכירי 'קלאבמרקט' לא ציירו בתגובות שלהם בתקשורת את התמונה האמיתית. היו לחצים, ובהחלט איומים, שאם יתפרסמו דברים לא נכונים, הם יתבעו. הם חיבלו בעבודה העיתונאית. אתה לא יכול לקחת סיכון ולפרסם דברים לא נכונים, כי אתה עלול להיות חשוף לתביעות". גם רותם שטרקמן, עורך שוק ההון

► ב"מ TheMarker", מסכים ש"קלאבמרקט" שלפני הקריסה היה "סיפור ענק – אך לעיתונות לא היה קל לחדור אליו. הבורוביצי'ם והמערכת שסביבם ניסו להסתיר את המצב, כנראה גם מתוך הערכה שפרסום שלילי עלול לקרב את הקריסה. היו לנו ידיעות שליליות על הנעשה ב'קלאבמרקט', ואת אלה שיכולנו לאמת במאת האחוזים, פרסמנו. ואת 'TheMarker' היה הראשון שכתב שהרשת בקשיים. גם בעיתונים אחרים היו ידיעות דומות. ברור שחלק מהמידע שהיה לנו לא פורסם. לא יכולנו לכתוב 'קלאבמרקט קורסת', מכיוון שעד שהרבו לא קורה בפועל, זה חוסר אחריות לכתוב כך. גם לא היינו בטוחים שזה מה שיקרה. לעתים היה לנו מידע סותר. היו ספקים שדיברנו אתם ואמרו שמשלמים להם כמו שעון. נניח שהיינו כותבים שהחברה בקריסה, ובסופו של דבר הבנקים היו מזרימים לה עוד עשרה מיליון שקל, ומספקים חמץ לעוד שנת פעילות. במצב כזה גם היינו יוצאים רע, וגם היינו עלולים לגרום נזק בלתי הפיך. עיתונות איננה משטרה. אין לה סמכויות חוקיות לחייב מישהו לתת לה מידע, והיא חשופה לתביעות. כוחה ומשאביה מוגבלים. בדיועבד, קל לומר שהתמונה השלמה בנוגע ל'קלאבמרקט' לא הוצגה, וזה כנראה נכון, אך לעיתונות כמעט אף פעם אין התמונה כולה. היא ניוזנה מגורמים אינטרסנטיים, שלעתים קשה לבחון את מהימנותם, ולפעמים יש בידיה חצאי אמיתות. גם היום אנחנו לא מביאים לדפוס את כל המידע שיש לנו על קשיים בחברות. קריסת 'קלאבמרקט' איננה יום-הכיפורים של העיתונות".

התנהלות התקשורת בפרשה מאפשרת לחשוף טפח מהקשיים המאפיינים את עבודתו של עיתונאי כלכלי, ובעיקר לבחון את האמצעים המוגבלים העומדים לרשותו בסיקור חברות פרטיות ששומרות על זכותן להסתיר דו"חות כספיים מהציבור. "היה קשה לצרף את הרברים לתמונה מלאה", מבחיר עמי גינזבורג, כתב שוק ההון ב"מ TheMarker". "אפילו בחברות ציבוריות קשה לדעת מה יקרה, לא כל שכן בחברה פרטית. שם אתה ניוזן רק מתחילי מידע. זה מחייב את העיתונאים להיות יותר ביקורתיים וסקפטיים לגבי מידע שניתן להם מחברות שלא מפרסמות את הדו"חות שלהן לציבור". כך קרה שהקוראים היו האחוזים שידעו. יעל גרוס, כתבת כלכלית ב"מעריב", "קיבלתי הרבה טלפונים מקוראים שאמרו שהם תקועים עם תלושים באלפי שקלים, מספקים שבכו לי בטלפון, מקוראים שהתעניינו לדעת מה קורה עם הסניף שלהם. הרגשתי חמצה על כך שהעיתונות לא הצליחה להגיד ארבעה ימים לפני הקריסה, 'הזיהורו'".

אלא שהעיתונות מטבעה רואה עצמה בדרך-כלל כמי שאמורה להתריע מפני סכנות ולא רק להסתפק בתיעודן לאחר מעשה. "בחצי השנה האחרונה התקשורת הולכה שולל בגדול. אף אחד לא הצליח לעשות תחקיר שיחשוף את המצב האמיתי של הרשת, זו פשלה של העיתונות, כי הכתובת היתה על הקיר", סבורה לילך סיגן, עורכת נתח שוק ב"גלובס". באין דיווחים רשמיים של החברה, נאלצו העיתונאים להסתמך על מקורות אנונימיים.

לילך סיגן, עורכת נתח שוק ב"גלובס": בחצי השנה האחרונה התקשורת הולכה שולל בגדול. אף אחד לא הצליח לעשות תחקיר שיחשוף את המצב האמיתי של הרשת, זו פשלה של העיתונות, כי הכתובת היתה על הקיר

לתקשורת היו הערכות מרויקות למדי, אך כשהן הבשילו לכלל ידיעה חדשותית, אף לא אחד מהמקורות לא היה מוכן להזדהות בשמו. "ההבדל בין שמועות לידיעות בנושאים כליכך רגישים רב", מבהירה רפנה צוקר, כתבת הבנקים של "גלובס". "היו שמועות חזקות, חלקן מגורמים אנונימיים, שאמרו לי שרשת 'קלאבמרקט' תהיה האסון הבנקאי הבא. אבל היתה בעיה לפרסם זאת. העיתונות הכלכלית גילתה אתריות למרות הפיתוי הגדול. אפשר להכות על חטא ולהגיד שהיו סימנים מוקדמים והעיתונאים פשוט היו צריכים יותר ביצים. מצד שני, אם זה לא היה נכון, אתה עלול ליצור אפקט דומינו".

כשהתרבו השמועות על מצבה הקשה של הרשת, התראיין מנכ"ל, יעקב גינזבורג, אצל ורד שרון ריבלין ב"גלובס", וניצל את הבימה להכחישו. לא מעט עמיתים מותחים ביקורת על הראיון הבלעדי וסבורים שהחמצה בו הודמנת לעמת את גינזבורג עם הנתונים הקשים. גינזבורג תמך ובחר להציג רק נתונים מספריים גוחים לו. גם חגי גולן, העורך, אינו מרוצה במבט לאחור: "הקפדנו לציין שמדובר במספרים שהוא נתן, אבל הרגשנו צורך לאזן את התמונה, כי חשנו שאולי יצרנו סוג של מצג שווא שלא מייצג את התמונה המלאה. לכן למחרת הראיון התפרסם מאמר ביקורתי מאת אלי ציפורי, עורך שוק ההון ב'גלובס'. במבחן התוצאה איני מרוצה, וגם במבחן שלנו, כעיתון, לא אגיד שאני מרוצה לחלוטין. לפחות אני מרוצה מהמאמר של אלי ציפורי".

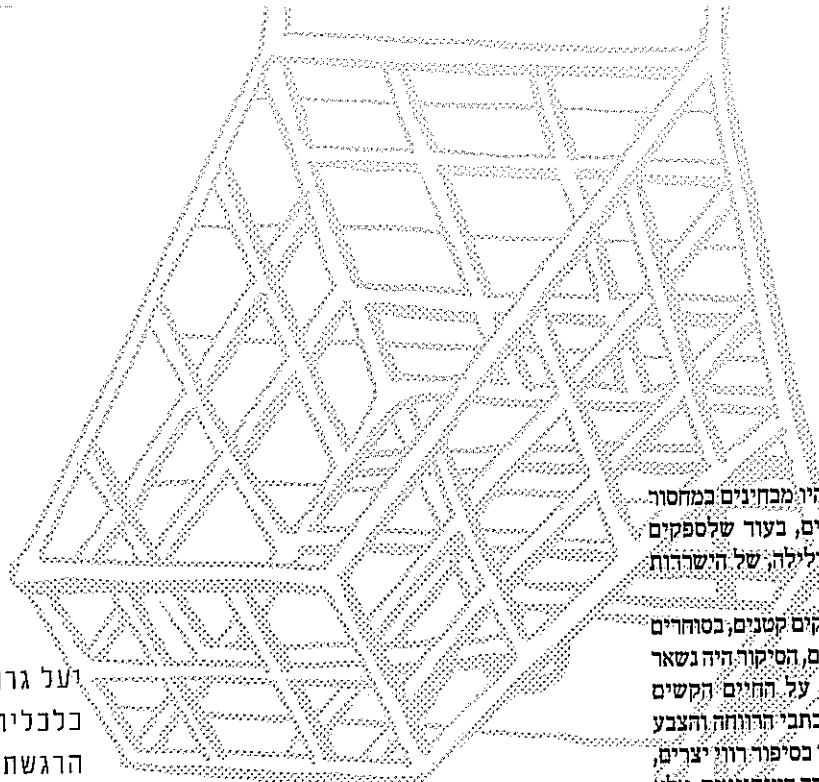
ואילו שרון-ריבלין עומדת מאחורי הראיון שערכה וסבורה, שהתקשורת היתה גורם מתערב בסיפור. "היה פה ניסיון לעשות את התפקיד, אבל הוא טורף בידי ההנהלה והבעלים, שעשו ככל יכולתם למנוע פרסומים שליליים על הרשת. התקשורת לא נקמה בהם על התנהגותם, אך נתנה בימה לפרץ הרגשות. אני חושבת שהתקשורת תירד לחשבון

נפש. הידיעות הוכחו כל הזמן בצורה גורפת ותוקפנית. אומרים לך שמה שיש לך זה שקר. הכתב מוצא עצמו בעמדת נאשם. גם כשהתקשורת כתבה, היא עשתה זאת בצורה מרוככת. כל השוק ידע לדבר על זה לא לציטוט ולא לייחוס, אבל האחריות היא של העיתונאי. המסר הועבר לא בצורה חריפה, כפי שהוא הועבר בשיחות שלא לעיתון".

ההתנהלות התקשורתית לאחר פרוץ הפרשה אף היא מעניינת. "TheMarker" הכתיב את הטון הבוטה. ביום שהוגשה הבקשה להקפאת תהליכים החליטו ב"מ TheMarker" שמדובר בסיפור גדול וקיבלו החלטה אסטרטגית להפוך את האירוע לפרויקט. כל הכתבים הרלבנטיים במערכת גויסו למשימה, והעמודים הראשונים בעיתון הוקדשו לנושא. בשיא ההתרחשויות הגרילו לעשות ב"מ TheMarker" והקדישו שני עמודי תגובות קוראים (טוקבקים) לפרשה והכניסו אותם לעיתון המודפס. בכך שיתפו את הציבור כמעין עיתונאים. גם "גלובס" ו"ידיעות אחרונות" העניקו לסיפור סיקור מיוחד ואחריהם השתל גם "מעריב" לצמצם פערים. כל אמצעי התקשורת המודפסים והאלקטרוניים עסקו בסיפור בהרחבה.

זה היה האות לתקשורת לפרוק את תסכולה נגד הבורוביצי'ם. משקעי מערכת היחסים העכורה בין האחים לעיתונות ניכרו בסיקור הקריסה. ניתנה בימה ענקית לזעם הציבורי על בכירי "קלאבמרקט". אין זו הפרשה הראשונה של נפילת חברה גדולה. גם "תבל" וגם ערוץ 10 נפלו, אבל אצל הרקנאטים ואפילו אצל יוסי מימן המצב התקשורתי היה שונה. גולן פרידנפלד, כתב שוק ההון ב"גלובס", עומד על ההבדלים: "הבורוביצי'ם טעו כשלא אמרו את כל האמת. במקרה של 'תבל' וערוץ 10 לא היו ראיונות יוזמים ושיחות עם התקשורת, שהיוזמו את הקשיים שבהם נמצאת החברה. הבורוביצי'ם יצרו יחסים לא תקינים עם העיתונות, וזו הייתה להם בפינה ברגע שהם נפלו. עיתונאים שראו שהאכילו אותם לוקשים, הגיבו בלפיהם בחריפות. הם שברו את כללי המשחק. נוצר משבר אמון עמוק. העיתונות לא חסה על הבורוביצי'ם כי הם לא נהגו עמה בהגינות".

העליהם התקשורתית תפס את האחים כורוביץ' ואת ראשי "קלאבמרקט" בהפתעה. הבורוביצי'ם טעו בניהול התקשורת של האירוע. בשבוע הראשון התבצרו בשתיקתם. הוואקום התקשורתי שיצרו התמלא בידי כל מי שראה עצמו מנפעי הרשת. השידורים והעמודים מלאו בסיפוריהם של הספקים הקטנים שעולמם חרב עליהם, לעומת אילי ההון, המסרבים בכל תוקף להכניס ידם לכיסם הפרטי ולהזרים עוד כסף לחברה, כפי שרמזה להם גם השופטת שהעניין הובא לשולחנה. שהרי ההנחה היא

שהאנשים העשירים הללו לא היו מבחינים במחסור. ממשי אילו הזרימו את הכספים, בעוד שלספקים הקטנים זה היה הברדל של יום ולילה, של הישרדות או נפילה.

אך אילו היה מדובר רק בספקים קטנים, בטוחים ובמגדלי תוצרת חקלאית פרטיים, הסיקור היה נשאר במסגרת הסיפורים האנושיים על החיים הקשים במדינת ישראל. משהו מתחום כתבי הרווחה והצבע למיניהם. אלא שכאן היה מדובר בסיפור רווי יצרים, שהזין עצמו לא רק הודות לעבודה העיתונאית, אלא גם בגלל הספקים הגדולים ביותר, ואלה תקפו באופן חסר תקדים את בורוביץ'. הראיון של דן פרופר, מנכ"ל "אסם", ב"ידיעות אחרונות" סיפק הזדמנות נדירה להציץ במסכת הלחצים שהופעלה מאחורי הקלעים כדי למנוע דליפת מידע לתקשורת. פרופר קרא "להקיא ולהוקיע אנשי עסקים כבורוביץ', שמתעיים את עמיתיהם". כראיון אחר עמו, שקיימו גיא רולניק ואורה קורן ("TheMarker", 22 ביולי 2005), מתואר כיצד העיתונאים הפכו לצד בסיפור. סיפר פרופר, כי רדי בורוביץ' אמר לו: "אם תרבר עם מישו, זה יתברר לי מהר מאוד. אני מאזין לעיתונאים ולאנשי תקשורת, אני יודע כל מה שנאמר, לא היה טוב אם אמצא שדיברת עם מישו מאנשי התקשורת ובכלל אם דיברת עם מישו".

הבורוביצי'ם חשו כי נגרם להם נזק תדמיתי חמור שעלול לחלחל לעסקיהם האחרים, ובאחור של שבוע החזירו מלחמה. שתיקתם הרועמת הופרה רק בראיון בלעדי שהעניק רדי בורוביץ' לכתבת לענייני כלכלה של ערוץ 2, קרן מרציאנו. הבחירה הנוחה בטלוויזיה כמדיום שטחי, ובכתבת שאינה נחשבת למתמצאת מובהקת בעסקים, לא אילצה

רותם שטרקמן, עורך שוק ההון ב-"TheMarker":

עיתונות איננה משטרה. אין לה סמכויות חוקיות לחייב מישהו לתת לה מידע, והיא חשופה לתביעות. כוחה ומשאביה מוגבלים

ועל גרוס, כתבת כלכלית ב"מעריב":
הרגשתי החמצה על כך שהעיתונות לא הצליחה להגיד ארבעה ימים לפני הקריסה: "היה הרוו"

את בורוביץ' להתמודד עם שאלות קשות ומורכבות מדי. אהוד אשרי, מבקר הטלוויזיה של עיתון "הארץ" (24 ביולי 2005), ביקר בטורו היומי את המראיון והמראיינת גם יחד: "מרציאנו לא עימתה את בורוביץ' עם העובדות שהציג פרופר. בלעך בלי למצמץ את הלוקש על 'גנהול יוצא מהגלגל', ולא התעקשה לברר מה מונע ממנו להזרים את הכסף שהוא מבטיח להורים. היא נראתה אסירת תורה על הכלעדייות ואף שיכחה את בורוביץ' על 'האומץ' להתייצב לראיון. אומץ? בשביל ראיון כזה לא צריך שום אומץ".

שינוי בהתנהלות התקשורתית הסתמן מרגע שבעלי "קלאבמרקט" וחברי הירדקטוריון – רדי בורוביץ', תמי מוזס בורוביץ', יוסי רוזן ונדב פלטי – שכרו את שירותיה של חברת "פוליס" שמתמחה בייעוץ אסטרטגי למשכרים. ניהול המשבר הופקד בידי בוריס קרסני, והשינוי באסטרטגיה היה מידי ואפקטיבי. עיתונאים מהמערכות התקשורתיות הכלכליות הוזמנו למשרדיהם. לאחר סיקור נרחב של הויכוחים השונים של הקריסה והנפגעים ממנה, שמחה התקשורת לתת בימה גם לצד השני. וכצפוי, כעת, משהתרצו בכירי "קלאבמרקט" להתראיין ולשטות את גרסתם, התרככה מעט התקשורת. בכירי הרשת התראיינו בהרחבה בניסיון לתקן את שמם והפנו אצבע מאשימה כלפי התקשורת (תמי מוזס-בורוביץ': "התקשורת יורדת עלינו כבר שבוע מכל הכיוונים, אבל אנחנו הקורבן בסיפור הזה", "הארץ", 27 ביולי).

צעד אסטרטגי תקשורתי נוסף לתיקון הנזקים היה יציאתה של רשת "קלאבמרקט" בקמפיין בטלוויזיה ובעיתונות, שבו מככבים עובדי הרשת. העובדים, שעד לרגע זה איש לא התייחס אליהם ואל חששותיהם מפני העתיד, נקראו עתה, בשעת מצוקה קשה, לדגל, ודווקא הם אלה שגויסו לקרוא לקוני "קלאבמרקט" לשוב לחנויות "למענו ולמען

משפחותינו". עדיין לא ברור מה יעלה בגורל עובדי הרשת, אך הפנייה למצפונם של הקונים לבוא ולהציל אותם הסתברה כיעילה. נאמני "קלאבמרקט", שלמה נס וגבי טרבלסי, כבר דיווחו על גידול בפדיון. מה שמחזיר אותנו ליחס הראוי למדורי העסקים, ולצורך, שכנראה לא מיותר לחזור ולהזכיר אותו, לגלות ספקנות, לדרוש לדאות מספרים, ולא לקבל את מה שנאמר בראיון עיתונאי ככה ראה וקדש. "ככל הנראה אין ביכולתה של העיתונות למנוע גם את המחדל הבא", מעריך עמי גינזבורג. "לעיתונות אין יכולת אמיתית לזהות את התהליכים לפני. אי אפשר לעשות פה תחקירים ולהכניס עיתונאים להדרי חדרים לבדוק את המידע. זה לא תפקידה של עיתונות להיות בלש פרטי. לעיתונות אין המשאבים לעשות זאת. בעצם, העיתונות הכלכלית נותנת תמונה חלקית בלבד של מה שקורה בשוק. היא נותנת הרבה זוויות ולא תמיד יודעת לצרף את כל החלקים לתמונה אחת. גם ההיסטוריה הכלכלית הוכיחה שהעיתונות לא צופה משברים פיננסיים. עיתונאים מעולם לא חזו מפולות גדולות". וחגי גולן מורה, כי במבחן התוצאה לא מילאה התקשורת את תפקידה: "במבחן התוצאה בהחלט היתה כאן פגיעה בזכות הציבור לדעת. זכות הציבור היתה לדעת הרבה קודם, אך איני יודע אם הפעם הבאה תהיה שונה. תהיה לנו בעיה כתקשורת לפרסם רברים שלא בטוח שנוכל לבסס אותם מעל רוכן בית'המשפט".

שוליות הקוסם

על היחסים המורכבים שבין שר האוצר המתפטר לתקשורת הכלכלית

שאפשר להפוך מושגים מסובכים, כמו "קיצוץ רוחבי בתקציב ההוצאות" או "רפורמות מבניות ליעול הפעילות במשרדי הממשלה", לסיסמאות קליטות וקצרות, כמו "השמן והרזה" או "האוטו שתקוע בבון וצריך להוציא אותו". בקיצור, כלכלה כמוצר צריכה להמונים, או בשם אחר: כלכלה מוכרת עיתונים.

בדרך לכיבושה של התקשורת היו כמה נסיבות מקילות. קודם כל היו שם המספרים. הצמיחה המחודשת במשק אחרי שנתיים שחונות, הבורסה המזנקת לשיאים חדשים, האבטלה היורדת, ההפרטות והרפורמות. כמעט בכל מקום ובכל פרמטר הציג נתניהו עשייה קולנית ושיפור משמעותי. ומה עם הצמיחה בבת"ת התמחוי, עם המשבר הקשה ברשויות המקומיות, דו"ח העוני הנורא או העלייה במספר השכירים העניים? כל אלה שייכים לכתבי הרווחה, והם הרי נושא למאמר אחר.

ככל שחלף הזמן, כך גברה ההתמסרות. רק לאחרונה בישר שר

לארתור לאפר היתה בשנתיים וחצי האחרונות ערנה ממש לא מתוכננת. אחרי שכוכבו של הכלכלן האמריקאי זרח אי שם בשנות השבעים של המאה הקודמת, הוא קצת נדחק לקרן זווית ונשכח מלב. והנה, דווקא כפינה נידחת של העולם, אי שם במזרח התיכון, הוא הפך לסלבריטי של ממש. פתאום הזכירו את שמו בראש מהדורות החדשות בטלוויזיה ובעיתונים, ולפתע ירדע כל דרך עיתונות כלכלית לצייר את העקומה המפורסמת שלו, גם אם העירו אותו באמצע הלילה.

לאפר עדיין לא "עשה עלייה", אבל משנתו הכלכלית עשתה גם עשתה. בכל פעם שרצה בנימין נתניהו לגמק למה הוא מוריד מסים וממשיך בר בכד לקצץ בשירותים החברתיים, הוא נהג לצייר את העקומה של לאפר על הלוח שבמקרה נמצא מאחוריו. תוך כדי כך הסביר לנו את הדבר שנשמע הכי לא הגיוני לאונן בלתי מיומנת: הורדת מסים מכיאה ליותר תקבולים ממסים. למה? כי ככה אמר לאפר.

ללאפר יש תורה שלמה מאחורי המסקנה הנוגעת להכנסות ממסים בפונקציה של הפחתות בשיעורי המס. אבל גם אם תפששו היטב בזכרוכם תתקשו להיזכר מתי קראתם בתקשורת הכלכלית הישראלית מאמר אחד שניסה להתעמת עם הקביעה הזו, או לפחות לבחון אותה ביחס לעובדות הרלבנטיות למשק הישראלי על שלל מאפייניו הייחודיים.

הרוגמה של לאפר היא אחת ההמחשות לאופן שבו סיקרה התקשורת הכלכלית את שר האוצר המתפטר או ליתר דיוק לאופן שבו התמסרה כמעט כל התקשורת הכלכלית לידי של נתניהו (היו חריגים, אבל בודדים).

פרשנים התיישרו לימין הכלכלי וזנחו לא פעם בדרך את משנתם הפוליטית ההפוכה, תוך התעלמות מקביעותיו של נתניהו שהצמיחה וההתאוששות במצב המשק אינן קשורות להתקדמות בתהליך המדיני עם הפלסטינים. בה בשעה השאירו עיתונאים ותיקים את חוש הביקורת בצד, וכולם ביחד הריעו לקרקס הנודד של הקוסם נתניהו, שעבר ממסיבת עיתונאים אחת לשנייה ומהרצאה בכנס אחר לכנס אחר עם טוש שחור, לוח לבן וסגנון אמריקאי כובש.

ההתחלה היתה אמנם קשה. כולם כמעט זכרו את נתניהו מכהונתו בראשות הממשלה. אף אחד לא ממש האמין לו כשהוא הצהיר שבכונתו להישאר באוצר הרבה זמן. זאת ועוד, אף אחד לא האמין שדווקא נתניהו יהמר על עתידו הפוליטי במשרד שנחשב לבית הקברות של הפוליטיקאים (הסטטיסטיקה קובעת כי מספר שרי האוצר שהגיעו אחר-כך לראשות הממשלה מסתכם באחד: לוי אשכול, וזה היה מזמן).

אבל נתניהו התחיל לעבוד, ומהר מאוד גרף אחריו את התקשורת הכלכלית. ההפתעה היתה גדולה: עיתונאים שרגילים למצוא את דיווחיהם בעמודים הפנימיים של היומנים, או אי שם באמצע מהדורות החדשות בטלוויזיה, התבשמו לפתע מאוד הורקורים. פתאום התברר שהכלכלה יכולה לפתוח את מהדורות הערב ולקבל את הכותרת הראשית בעיתון למחרת. פתאום התברר

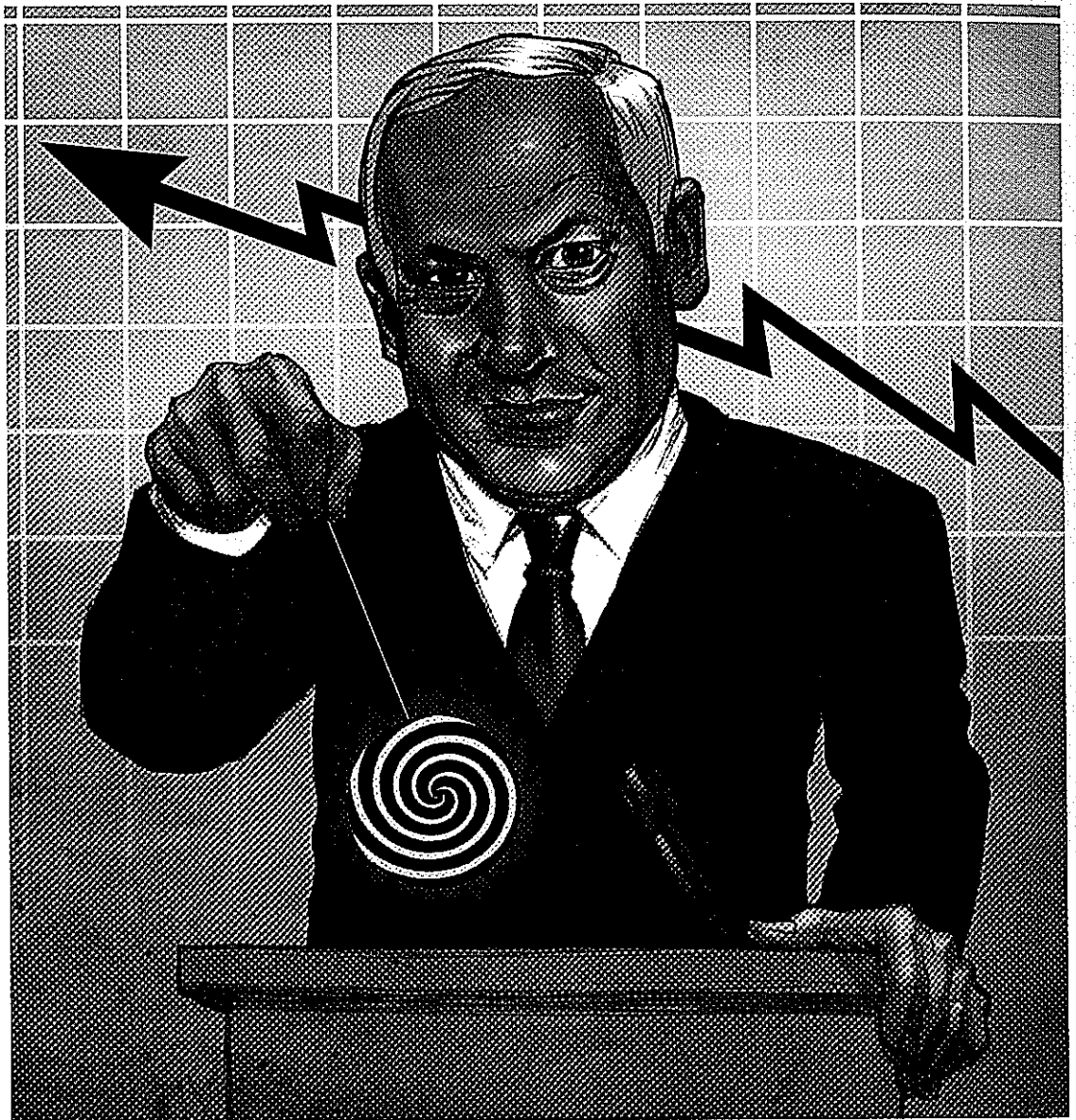
פרשנים מנוסים וכתבים ותיקים הניחו את חוש הביקורת בצד וכולם ביתד הריעו לקרקס הנודד של נתניהו, שעבר ממסיבת עיתונאים אחת לשנייה ומכנס אחד לכנס אחר עם טוש שחור, לוח לבן וסגנון אמריקאי כובש

האוצר שהשלים עשרים רפורמות מהותיות וכי לפניו עוד ארבעים לפחות, אבל מי סופר ומי בודק? אף אחד.

מישהו בדק למשל מה באמת קרה לנמלי הים אחרי הקרב המתוקשר שניהל שר האוצר מול העובדים? האם מחירי הסוכר והקמח ירדו כפי שהובטח לנו מעל כל במה? התשובה, כך לפחות נרמה לי, ברורה לכל מי שקונה בטופמרקט.

נתניהו עבד קשה כדי לשמר את ההיבוק התקשורתי. שיחות טלפון ארוכות ופגישות תדרוך הוענקו ביד רחבה לבכירי העיתונות הכלכלית. גם אנשי יצאו מגדרם כדי לעזור לנו לעשות את הדבר הנכון. הם היו מתקשרים לוודא שהבינונו את התומר, הם היו מתגדבים לספק עוד כמה נתונים שיעקצו את מתנגדיהם יחד עם שלל חומרים בלעדיים; בקיצור – ירח דבש אמיתי. בסוף התקופה הגיעו היחסים החמים של נתניהו עם התקשורת הישראלית לשיא, ורי אם נזכיר כאן את הקמפיין המתוקשר של עיתון "הארץ" (TheMarker) למען רפורמת בכר, קמפיין שהשתרע על חלק גדול מעמודי המערכת של המוסף הכלכלי כמעט מרי יום במשך שבועות ארוכים.

אולי בגלל היחסים החמים שנקמו בין נתניהו למסקריו, לבש הכיסוי העיתונאי של התפטרותו אופי כלי-כך רגשני. מי שעדיין ככותרת העיתונות הכלכלית בימים שאחרי ההתפטרות יכול היה בנקל לזהות את הכעס על החלטתו: איך הוא מעז לנטוש

איור: אסף הנוכה

מהבחינה הזו, הסיפור של התקשורת הכלכלית עם בנימין נתניהו אינו שונה בהרבה. כולנו התקשינו לחזות את הצלחתו כשר אוצר (ושלא יהיה ספק, נתניהו אכן היה שר אוצר מצוי, לפחות בכל הקשור למאמציו להפוך את המשק הישראלי המפגר לחלק מהעולם המערבי), וכולנו יודעים בדיוק להסביר אותה. אבל מה שיהיה הכי קשה מעכשיו והלאה הוא לחזור מחדש לספסלים האחוריים של התקשורת, עמוק אל תוך העמודים הפנימיים, לכשתשכך הסערה ולתפקיד שר האוצר יתמנה במשרה מלאה הפוליטיקאי האפור הבא.

עידן גרינבאום היה עד לאחרונה העורך הכלכלי של חדשות 10 בטלוויזיה. כיום הוא עורך ומגיש את התוכנית "הזירה הכלכלית" המשודרת בערוץ 2

אותנו? איך הוא עושה לנו את זה בלי להזויר מראש? וכגורל האכזבה מהאיש – כך גם גורל העלבון. יחד עם הכעס יצאו לאור גם הביטויים הישנים והמוכרים על כך ש"ביבי ברח". לפתע כולם נזכרו שהם ידעו שהוא לא מתכוון להישאר בתפקיד לאורך ימים, ולפתע כולם ידעו לומר שהכתובת היתה על הקיר ושביבי נשאר ביבי, גם אם הוא הפך לכמה דקות לשר האוצר בנימין נתניהו. הקלישאה הכי שחוקה של העיתונות הכלכלית אומרת שכולנו יודעים להסביר הכל בדיוק. כולנו יודעים לנמק באופן חד ומחוקצע מרוע היה ברור שהרולד יונק, הבורסה תתרסק ומחיר הנפט ישבור שיאים (תמחקו אתם את המיותר), אבל אף אחד לא ממש מצליח לחזות את התהליכים הללו רגע לפני שהם מתרחשים.

“פורלוג צמתי מירע” (www.i-zm.info/index.phtml) הוא מאגר מידע שיתופי לאנשי עסקים. הפורטל-בלוג דולה עבור מנזיו ומבקריו המזרמנים פורומים מרכזיים לשאיבת מידע עסקי למינזו ומרווח להם על הצעקות האחרונות בתחום. אחד המרורים באתר נקרא “מודיעין תחרותי” – שירות המיועד כנראה למי שמעוניין לרחרח קצת אצל המתחרים, אבל נרתע מפנייה לחוות הסוסים השטרואיניים המקומית. שם, בינות לידיעה על תכרה בת המרחיכה את שירותיה וסקירה ערכנית של האמצעים בענף, מופיע קישור מעט חריג. “יחידת מחקר חרשה של קבוצת ‘גלובס’ מתמחה במחקרים יישומיים עבור קהיליית העסקים של ישראל”, מכרזו האתר. הגבה מתרוממת קמעה מאליה, אבל מעברו השני של הלינק ממתינה תעודת הזהות המלאה של “גלובס מחקרים”. “היחידה הוקמה בעקבות זיהוי צורך אמיתי בשוק למידע כלכלי אמין ולמחקרי עומק כלכליים-עסקיים”, נכתב שם, ונבטרה לספק

משמעוטי מכחינה כלכלית”. אלא שזה אולי עניין של זמן. המחלקה קיימת זמן קצר יחסית, ומפתחת שירותים מגוונים. “אנחנו פועלים כשנה וחצי”, מספרת נגה שביטרו, מקימת המחלקה שגם מנהלת אותה, עיתונאית ותיקה ופעילה ב”גלובס”, שערכה בעבר את “גלובס הערב”. “ביצענו מחקרים עצמאיים על שווקים וכלכלות בעולם, ושיתפנו פעולה עם משרד התעשייה והמסחר ועם מכון הייצוא. אחד האפקיים שלנו הוא מרכז מידע שאנחנו מפעילים, כמו כל עיתון כלכלי שמככר את עצמו”.

ומה קורה כשאתם נדרשים לבצע מחקר שחורג מעבר לעבודת ארכיון? זאת בעצם הופכת להיות כתבה של “גלובס”, לא?

ממש לא. זו יחידה שלא קשורה לעיתון. את שירות המידע מתפעל מירען, ואני אתראית עליו. אנחנו מקבלים שאילתא ומכררים אם היא תואמת את מסגרת השירות שאנחנו מציעים. אם לא, אנחנו דוחים אותה.

אבל השירות שלכם מבוסס על העבודה העיתונאית. אתם בעצם משכירים את המוניטין של העיתון.

מחלקת עסקים

לחלוטין לא. אנחנו פועלים לפי הרגם של עיתונים גדולים בחו”ל. לא נתקלנו בשום בעיה כזו מצד הלקוחות שלנו עד היום. אני שלמה לגמרי עם הדרך שבה אנחנו פועלים.

“השירות מכון לחברות קטנות ובינוניות”, מו” סיף אבי טמקין, פרשן כלכלי ב”גלובס” ומנהל פיתוח המוצרים של המחלקה. “מדובר בעיקר בשירותי מ”ר דענות. בעיקרון, החברות בארץ עדיין לא פוגות בב” קשות שנבצע מחקרים בסדר-גודל שאנחנו מסוגלים לו עם היכולות שלנו. השאלות היום הן מצומצמות, תכליתיות: מה מספר המנכ”לים בתחום כלשהו; כמה ידיעות התפרסמו בנושא מסוים. מחקרי התוכן הם עבודה שנעשית על התפר בין מידענות ומחקר”.

ואם תפנה אליכם חברה בבקשה לתחקר גודל יותר, זה אפשרי מבחינתכם?

כן, זה לא עלול להעמיד את העיתון במצב בעייתי? הוא עוד עלול לחשוש לסקר באופן שילולי חברה ששוכרת את שירותי המחקר שלו.

אל תמציא את הגלגל. שירותים כאלה מופעלים על-ידי העיתונים הכלכליים הרציניים בעולם. או מה, גם הם לא בסדר? שירות המידענות הוא כזה, נקודה.

עיתונאים, ובכללם אני, לא מתעסקים בזה. זה לא מעמיד את “גלובס” במצב בעייתי, לא יותר מאשר כל עיתון כלכלי אחר.

ב”גלובס מחקרים” מתקיימת אפוא הפרדה בין מידענות לתחקירנות. את הפונקציה הראשונה, שנ” עשית על פי הזמנת הלקוח, ממלא איש מקצוע שא” נגו עיתונאי; השירות השני, התחקירים שאותם יוזמת המחלקה, מונח על המרף ומוצע למכירה רק אחרי שהמלאכה עליהם נשלמת.

“גלובס” לא המציא את השיטה. ה”אקונומיסט” הבריטי מחויק יחידת סמך בשם Economist Intelligence Unit שמציעה שירותים דומים, וגם

ל”פייננשל טיימס” יש מחלקת מחקר ותיקה. אבל אם ב”גלובס” מעוניינים ללמוד מהנעשה שם, יכול להיות שהם צריכים להכין את עצמם ללקוח בעל אפקט אתי מצנן התלהבות. מסתבר שגם אצל וטראנים מדופל” מיס, מלאכת ההפרדה בין האינטרסים העסקיים המ” פותחים ובין העבודה העיתונאית גופא היא מלאכה עדינה. על מספר ניכר של מחקרים שה”פייננשל טיי” מס” מוכר לחברות מתנוסס שמם של כתבי העיתון. “המעורבות של עיתונאים בעבודות מחקר מעולם לא היוותה בעיה אתית”, טוען דייב ריקסי, ראש יחידת המחקר ב”פייננשל טיימס”.

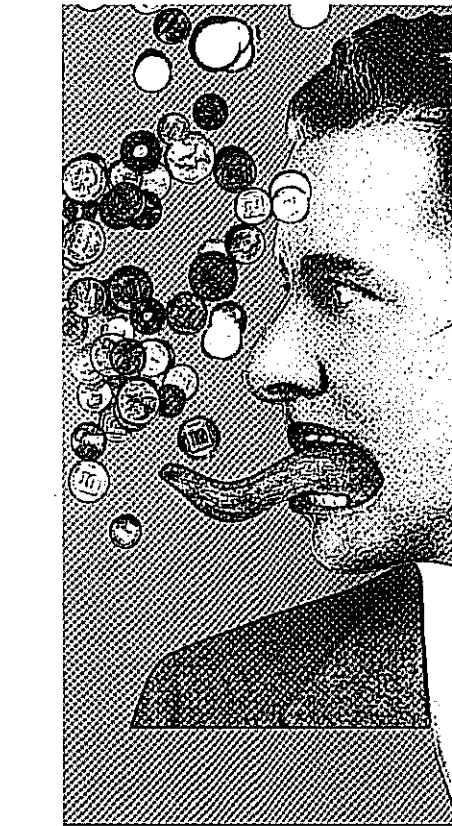
אבל הכתבים משתתפים ממש בתיבת המחקרים שלכם. אתם לא חוששים שהם יהיו מושפעים מאינטרסים סותרים של העיתון? המעורבות של העיתונאים נעשית על בסיס

את המידע המקצועי, האמין והרלבנטי ביותר בתחומי הכלכלה והעסקים, לשמש כלי עזר מחקר יישומי חיוני לאנשי העסקים בישראל, להוות את נקודת המפגש האולטימטיבית בין מידע כלכלי וניתוח, להיות הגוף המוביל בישראל ומהמתקדמים בעולם בתחומי המחקר והמידע הכלכלי ולהוות מוקד ידע לאומי ובינלאומי לקידום קהיליית העסקים”. רשימה מכובדת של יערים, כלי ספק, בעצם, עושה רושם שהמגיפסט הזה היה יכול להיחשב, פחות או יותר כמות שהוא, גם כאנימאמין של “גלובס”; בייחוד כשהפרסום משתבח ב”משאבים אנושיים ייחודיים – עורכים, מידענים, עיתונאים ופרשנים כלכליים מובילים”. אז כמה שונה כתבת תחקיר של העיתון “גלובס” מתחקיר של מחלקת המחקרים “גלובס”? לפחות בדבר אחד: הראשונה נהנית מאצטלה עיתונאית של חוסר פניות; השני עונה לשאלות של לקוח משלם.

“המחלקה מבצעת מחקרים על-פי יוזמות שלהם, במחשבה שיהיו גופים מסחריים שיתעניינו בהם ויהיו מוכנים לשלם עבורם”, אומר משה ליכטמן, עורך מוסף הנדל”ן של “גלובס”. “אבל זה אחד הגופים עם ההכנסות הנמוכות ב”גלובס”. הוא לא

התנכרותי שנתון לחלוטין לשיקול דעתם. זה לא חלק מהעבודה שלהם והעדיפות העליונה היא תמיד עבודתם בעיתון. כמו כן, אנחנו מקפידים שלא יהיה קשר ישיר בין העיתונאי ללקוח. הקשר הוא בין מחלקת המחקר לעיתונאי. אם יש חשש לבעיה אתית מסוימת, אנחנו לא מבקשים מהעיתונאי לקחת חלק בתחקיר או שאיננו חושפים את שם הלקוח בפניו, כפי שאנחנו עושים ברוב המקרים.

נשמע מטובך, מועד לתקלות. הרבה תלוי בכך שכל אחד מהמשתתפים בוואלס המשולש הזה יישאר על המרצפת שלו, ויכול להיות שכאן רווקא טמון הלקח האמיתי שכדאי ל"גלובס" להפיק מהניסיון

איור: אפרת בלוסטי

של האח הבוגר: אם בארזים מועדת ליפול שלהבת, לא ברור למה אזובי הקיר לוקחים סיכון. "הדוגמה הקלאסית היא האקונומיסט", אומר גרעון עשת מ"יריעות אחרונות". "לשבוועון הזה יש חברה רבת, EIU. שם ישנה הפרדה מוחלטת בין פעילות השבוועון ובין פעילות חברת המחקר. אף עיתונאי אינו עובד בשניהם בעת ובעונה אחת. כאשר התחומים מטושטשים, הקליינט לעולם אינו יודע אם מרוכז בבלוגי מהעיתון או בבלוגי מחברת המחקר. זה פתח לגילוי עריות. אגב, גם הפעילות של כמה כלי תקשורת בקיום כנסים מקצועיים ('הארץ', 'גלובס' ו'מעריב עסקיים') אינה ראויה, לדעתי. אבל לעשות ביוזם, אפילו כלכלי, עלידי עיתונאים כלכליים זה ממש לא לעניין. מה שמעלה את הצורך בחקיקה, ככל שזה לא נעים, של כללי אתיקה במקצוע."

נגה שביטרו חושבת אחרת. "אני לא מבינה מה הבעיה", אומרת מנהלת מחלקת המחקרים. "יש ב'גלובס' הפרדה מלאה בין המערכת לצד העסקי. מה ההבדל בין זה ובין מודעות שמתפרסמות בעיתונים? המו"ל תלוי במפרסם, העיתונאים לא. אם 'גלובס' מארגן כנס כלכלי וחברה כלשהי נותנת לו חסות – האם יש לעיתון בעיה לתקוף אותה אחר כך?"

אל הסימטה הצרה שבה נפגשים האינטרסים הכלכליים של העיתון עם היושרה המקצועית שלו לא נכנס "גלובס" לבדו, כמוכּוּן. הוא יותר העיתונאים, ערוצי הטלוויזיה והרדיו, חונים שם דרך קבע. מודעות מתפרסמות בכל אחד מהם, ואף נוגטות בהתמדה בשטחי התוכן. במידה רבה הן טבועות במטען הגנטי של כלי התקשורת הפרטיים: בלעדיהן לא ישרדו. אבל רווקא השורשיות של הבעיה מעניקה להם חיסון מסוים מפניה. מערכת היחסים הדואלית עם המפרסם היא רבת שנים וחשופה לעין כל, והעיתונים למרו לחיות אתה. חזית חרשה של אינטרסים סותרים היא עוד כאב ראש שצריך ללמוד להתמודד אתו. "קסלמן פיננסיים" שהיא חברה מסחרית לייעוץ עסקי, שותפה ל"גלובס מחקרים" בהצעת השירות

ללקוחות. בתגובה הרשמית של "קסלמן פיננסיים" נאמר ש"שיתוף הפעולה מאפשר לנו להעמיד לרשות לקוחותינו גוף ידע רחב מבעבר, ומאפשר לשני הגופים, באופן הדדי, להגיע לגופים רבים מגוונים מבעבר בעולם העסקים הישראלי."

"גם כשהתחילו עם הפרסומות ושאלו שאלות של ניגוד עניינים", אומר כתב כלכלי ותיק. "אבל העיתונות הכלכלית משנה כיום את פניה. היא הופכת מספק תכנים עיתונאיים קלאסיים למקור מידע. העיתונאים מחפשים אפיקי הכנסה חדשים, שלא מבוססים על תוכן רגיל: מידע גולמי, שירותים פיננסיים, טוקבקים וכו'. אין להם ברירה. במסגרת הזאת הם צריכים לוודא שהמידע שהם מספקים אמין, אבל לא יותר מזה. העיתונאי לא בהכרח מתקרנף בעבודה הזאת. הוא לא רואה ממנה כסף ישירות. השאלה היא עד כמה טובה ההפרדה בין המערכת לצד העסקי. צריכים להיות איוונים ובלמים, כמוכּוּן. זאת החלטה אסטרטגית של העיתון."

אחד העיתונאים שהיה מעורב בשירות המחקרים של "גלובס" תוזה אם הטענות על אפשרות קיומם של לחצים עסקיים אינן מתוארות באופן מוגזם. "אני אישית מעולם לא נתקלתי בלחץ", הוא מספר.

"בניארם מסוגלים לבצע את ההפרדה בעצמם. גם שופטים לא פוסלים את עצמם על כל שטות של ניגוד עניינים אפשרי. האנשים הגונים ומבינים את חשיבות ההפרדה". את החשש האתי מהפעלת השירות החדש הוא פוטר כ"ביוואס מינורי של דילמת המודעה".

בכלל, העיתונאים הכלכליים לא ממש מתרגשים מהמיוזם החדש של "גלובס". מה גם שקשה להתרגש ממשוה שלא מכירים. "לא שמעתי על זה" היא התשובה הראשונית השגורה אצלם. "לא נראה לי שיש כאן סכנה אמיתית", מגיבים רובם לאחר שהם מתערכנים.

"זה לא מפיל אותי מהכיסא", מודה הדר חורש מ"הארץ The Marker". "לכל עיתון יש פנים מסחריות ופנים מקצועיות. זו שאלה של מידתיות. חשוב רק שלא יהיה גילוי עריות – שלא יופיעו בעיתון כתבות שמקדמות את המחלקה, ולהפך. לבעלים של כל עיתון יש רשת שלמה של אינטרסים עסקיים, והרבה מהכתבים אפילו לא מודעים לזה". תופעה מהסוג שחורש מזהיר מפניה מבצבצת מעל דפי "גלובס": תנונים מתוך "מדד אמון הצרכנים

כמו עיתונים כלכליים בעולם, הקים גם "גלובס" מחלקת מחקרים המספקת מידע תמורת תשלום. במה שונה כתבת תחקיר המתפרסת בעיתון מתחקירים של המחלקה החדשה?

של מחלקת המחקרים, שהוא ר"ח הכולל ממצאים תקופתיים על הרגלי הצריכה החזויים של הציבור ומוצע למכירה במסגרת שירותי המחלקה, מקבלים חשיפה כוללת מעל דפי העיתון בסמוך ליציאתו לאור.

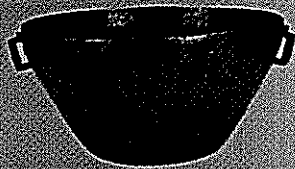
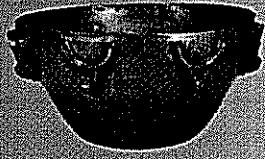
"רווקא המודעות הן מקור קיצוני יותר לניגוד עניינים בעיני", אומר יהודה גולן, כתב "מעריב". "את המחקר שחברה מקבלת היא משאירה אצלה, מודעה מגיעה למאות אלפי קוראים. גם הסכומים שמעורבים במודעות הם גדולים הרבה יותר. אולי יש גבול אפור שצריך לבדוק – מה ההתחייבויות שהעיתון לקח על עצמו, והאם יש לו אמנה ברורה של הפרדה בין פעילות מחקר וסיקור עיתונאי. אבל איש עוד לא הוכיח שזו בעיה אמיתית. צריך לבחון את זה בממד הזמן, לראות אם חברות ששכרו את שירותי המחלקה זוכות לסיקור מוטה. לא מפריע לי גם שעיתונים עורכים קונגרסים. לא נתקלתי בכך שדמות מפתח בכנס קיבלה סיקור חיובי בעקבות השתתפותה. עד שנראה מוספים פרסומיים שמחזירים בלי שנגריש, אפשר לישון בשקט בלילה".

יאיר לוי הוא סטודנט לכלכלה ופילוסופיה באוניברסיטת תל אביב

אומנות ברמה בינלאומית...

טעצבת בלי נוי יחודיים בעבודת יד

ט ר י ת ג ו ר ה . ט ל ' : 5 6 0 9 7 6 3 = 0 3

אסתי אשכול
עיתונאית

אשכולית

• תחקיר וכתובה

• עריכה - מקצועית, מדעית, תודמיתית

• עריכה לשונית והגהה

נסיון רב, עמידה בלוח זמנים, מחירים הוגנים

טל: 052-3214152, פקס: 03-5184746

דוא"ל: flowerst@netvision.net.il

אתר: www.eshkolit.com

יהודית אופיצ'ינר

• הדפסה באנגלית ספרדית צרפתית ועברית.

• תרגום: מעברית ואנגלית לספרדית ומספרדית לעברית.

• ניסוח מכתבים באנגלית ספרדית ועברית.

• תרגומים מקצועיים.

• עמידה בזמנים.

• 03-9341784

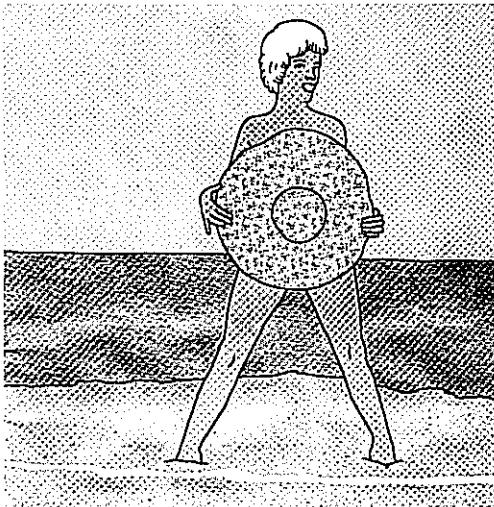
• 052-4580716

• e-mail: yehudito@zahav.net.il

קין של קמפיינים

1. קול קורא אל קוראינו הנאמנים

בימים היסטוריים אלה, שהם כידוע – אבל ליתר ביטחון נזכיר זאת שוב ושוב ושוב – ימים היסטוריים מאין כמותם, אנו מבקשים להזכיר לכם את תרומתו האדירה של עיתוננו להיסטוריה של מדינתנו הקטנטנה, מוקפת האויבים, בעלת הצבא הקטן החזק ביותר בעולם. קוראים וקוראות יקרים! מי אם לא מיטב אנשינו – הנבחרת שלנו – דיווחו לכם על הולדתה של מדינתנו הקטנטנה? ומי חזר ביחד מן המלחמות? ומי נלחם שכם אל שכם בתעלה, בזרוע נטויה? יחד כבשנו את גביע אירופה? יחד בכינו בכיכר! ועתה, אנו שהבאנו אליכם, עד סף ביתכם, את הרגעים הגדולים, אנו הנלחמים בשחיתות, מזכירים לכם, ושוב, רק ליתר ביטחון – הרי ידוע שקוראים נאמנים אינם נושטים את עיתונם ברגע האמת, ואפילו לא למען הקולגה המרצת – ובכל זאת, רק למקרה שימרו רגשה היסטורית תשכחו באחד האמשים לקנות את עיתוננו, או תפתו לאיזו הצעה נואלת של המתחרים לעבור את זה אתם, הרי אנחנו מכריזים בזאת על השקת קמפיין, כמו שקוראים לזה בברנז'ה, למען שמירת עטרתו ותפוצתו הרחבה של עיתוננו. קוראים וקוראות יקרים ויקרות! רק שתדעו שהקמפיין הזה עולה לנו מאוד ביוקר – שלושה מיליון שקלים לשלושה שבועות! היסטוריים, נכון, ובכל זאת, זה לא זול, לא זול, אך אנו מוכנים לשלם את המחיר, כמו כל אורח נאמן שואף שלום וביטחון, כי בימי ההתנתקות האלה אין דבר יקר לנו יותר מאשר אתם, קוראים יקרים, כי ההתנתקות הזאת היא לנו הזדמנות היסטורית – ועסקית – להתחברות.

איור: בתיה קונטון

ליום הזה, שנתיים וחצי לאחר שחרורו, התנער יובב זרזיר מכל אחריות לפשעיו. היום, כשהוא יוצא לדרך חדשה ומעלה הצגה חדשה בתיאטרון הסמטובה, ניאות יובב זרזיר לקיים – לא, לא יחסי מין – ראיון בלעדי עם אלון מוצהיב, הכתב שנשכב, למענכם אנשים חושבים – לא, אל תגזימו! לא במיטת המרואיין – על הגרר המקיפה את שתי המסעדות הנחשקות של תל-אביב, המסעדות – המוסדות – שכל סלב' המכבד עצמו יקפיד להפגין בהן נוכחות מתמדת, ויזכה, כמה נחמד! בנאי יומו, לכך שבעלי המקום המדליקים, בכבודם ובעצמם, יארגנו לו יום-הולדתו

2. נלחמים בעוני

(המבצע יימשך גם בחודשים הבאים)

"סוף-סוף יהיה לילדים איפה לישון"
 "תודה לבנק של המדינה ולעיתון של המדינה על הסיוע"
 מאת: עזרא נחמדי

כתב "העיתון של המדינה"

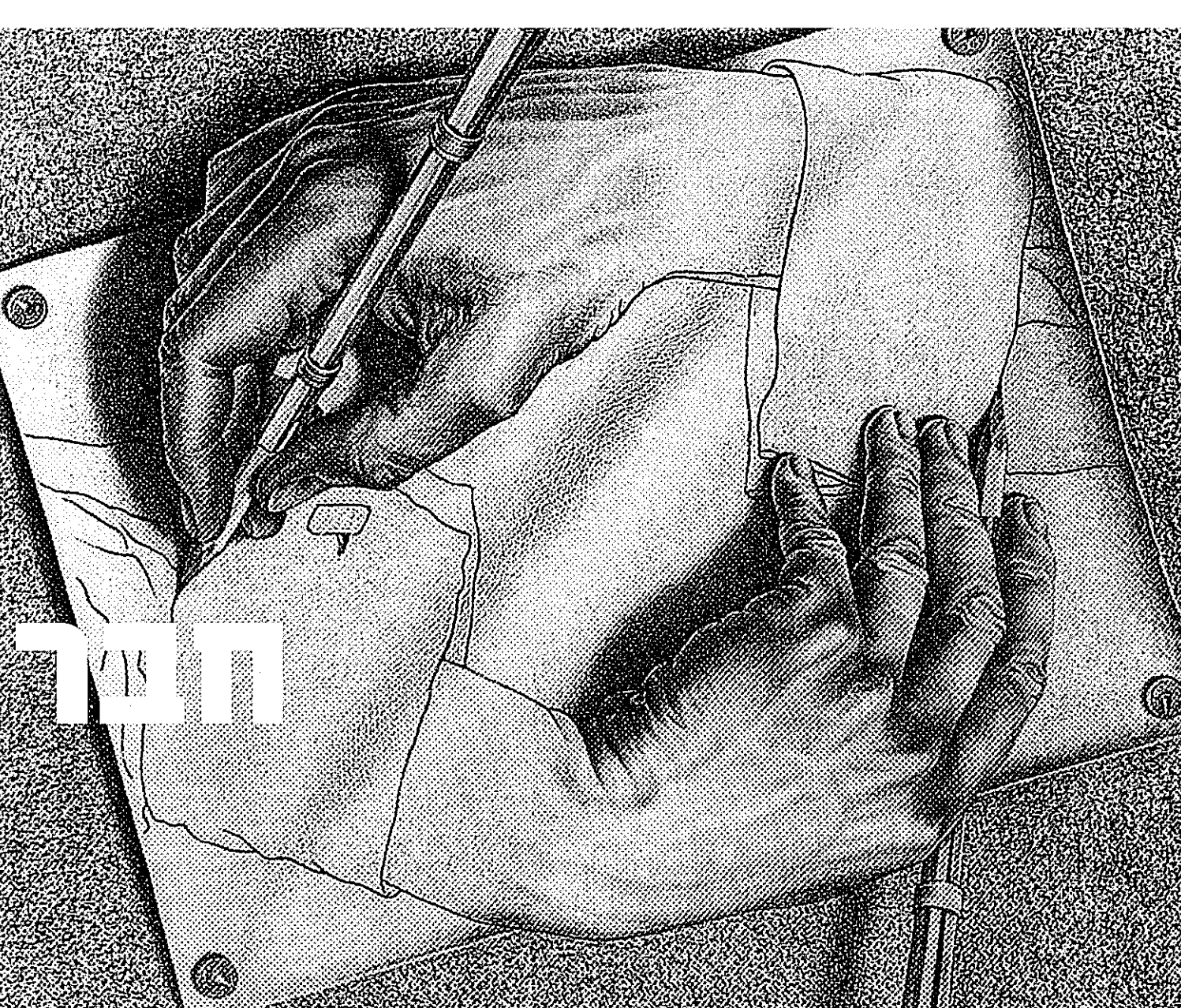
"אנו מודים לבנק של המדינה ולעיתון של המדינה על המיטת קומותיים שרכשו לילדינו", כך, במלים נרגשות, הודתה אתמול ברכה סעדיה (48), תושבת אזור, שבמסגרת מבצע "נופת צופים" נרכשו למשפחתה מיטת קומותיים וסלון נאה מעור נאפה בשווי 5,999 שקלים. נציגי העיתון של המדינה והבנק של המדינה הגיעו אתמול לבית המשפחה, המתגוררת ברירה מוזנחת וקטנה. האב (57) עובד בחברת הובלות ומשתכר שכר מינימום וכו'. במסגרת מבצע "נופת צופים" מאמצים הבנק של המדינה והעיתון של המדינה יותר מ-399 משפחות קשות-יום ככל רחבי הארץ ורוכשים עבורם מקררים, מיטות, מחשבים, מכשירי חשמל שונים ועוד. המבצע נמשך.

4. צרור נשיקות

דינו זה באמת אתה! כמה חיכנו כל היום! היו פקקים? תביא חיבוק! דינו כפרה! ממי? תביא סיבוב בתלתלים! בוא, בוא תראה את המטבח... תשתה כוס תה עם נענע/שיבא/מה שאמא מכינה לך בבית! תכיר, זה בעלי מוטי, מוטי תכיר זה – איזה שטויות אני אומרת! הרי אותך כולם כבר מכירים! בוא! שבו תשמעו! תשמעו דינו, איפה קנית ת'חולצה? לא בפוקסמן... חשבת אולי אני יקנה לבעלי, אם הוא ירוה... תשמעו! תשמעו דינו, מה רציתי להגיד, הלואי שלכולם היו ביצים כמו שלך לבוא לפה, לא לפחד, צלם צלם את זה דינו וגם את זה החור בקיר-טפטו ופה ליד המקרר זאת אחותי, אם חרי-הורית, גם היא מודה לך על כל מה שאתה עושה, איך אתה נאבק למען חלשים, ושתדע לך, פה במושב כולם מהיזה מעריכים אותך! מהיזה מעריכים! גאים מתיים עליך דינו! גם גבר-גבר שחוקר את הדברים כמו שוטר ולא פוחד מאף אחד, גם משוררו תאמין לי דינו, תיתן כמה מהשורות שלך, מה שאתה אומר מתוך הלב כשאתה נוסע בשקיעות לשלמה ארצי, תראה, ייצא לך שיר סוף הדרך! ■

3. שיידעו כולם שיש לי הצגה חדשה

למן הרגע שבו נחשפו המעשים המגונים שביצע בתלמידיו הצעירים, דרך המשפט שבו הורשע ונשפט לחמש שנות מאסר בגין בעילת קטין ועד

החבר

ולא תהיה חובאיין את גיבובי ספן, ולעיתים את עיפופי ספן. הוא סופר את

רונאל פישר וג'ייל זאבי ציבלין את חיכל ינאי. הנוראיינים והנוראיינים ידידים קרובים אבל זה לא מפריע להם לייצר מראית עין של עיתונאות כשרה

איתי רום ומתן שירם

קוראים שעינינו בכתבות שפורסמו על הזמר אביב גפן במקומונים התל-אביביים "העיר" ו"זמן תל-אביב" בספטמבר שעבר, הוצבו בפני דילמה: למי מבין העיתונים להאמין? שניהם דיווחו במקביל על הופעה של גפן במועדון לונדוני; "העיר" הכתיר את האירוע בתואר "פארסה אנגלית". הכתב אבי שילון סיפר על מאתיים צופים אנגלים "אדישים" שהתייחסו לשיריו של גפן כאל בדיחה, ותיאר את ההופעה ככזו שבה "היה כמעט הכל... פרט לתחילתה של קריירה בינלאומית". ב"זמן תל-אביב", מנגד, התרשם גיא

מרוז באופן מעט שונה: מרוז דיווח על מספר צופים גדול פי שלושה, ופסק על סמך התלהבותם שגפן "הולך להיות אחד הרברים הכי גדולים של המוזיקה ביבשת... יעשה קריירה אירופית ענקית". לקורא אין כלים מספקים כדי לקבוע איזה מהדיווחים כוזב. נתון מעניין בהקשר זה סופק לו על-ידי מרוז שציין בכתבתו כי הוא וגפן חברים, החולקים סוכן משותף. זו לא היתה הפעם הראשונה שמרוז מפרגן לחברו בעיתון: כחודשיים לפני כן הוא ראיין את גפן למוסף "סופשבוע" של "מעריב". לכן, אולי, כתב בפתח דיווחו מלוגרונן ש"אין לי כבר כוח לגילויים הנאותים עלי ועל אביב, אבל בכל זאת...". מרוז, איש "בולדוג" אשר נלחם בטלוויזיה בתופעות

כגון פרוטקציה והעדפת מקורבים בשלטון, סיפק לא אחת כתבות מפרגנות למקורביו בעיתון; עוד זכו בהן הברדן אבי קושניר, המפיק עמי אמיר והתסריטאי דניאל לפין, שלפי עדות מרוז בכתבה, אף עיתונאי אחר לא היה מעוניין לראיינו על סדרת הטלוויזיה שלו. הכתבה על גפן המחישה בבהירות תדה את הבעייתיות הגלומה בתופעה של עיתונאים המראיינים את חבריהם – שכן הפעם, במקביל לדיווח החברי, נחשף הקורא לדיווח של עיתונאי חסר פניות בעיתון המתחרה (מרוז טוען בתגובה שהדיווח ב"העיר" היה "שקר" לחלוטין וכדאי שיברקו את זה). אלא שכרוב המקרים שבהם מרשים לעצמם

עיתונאים לראיין את האנשים שמבליים אתם בשעות שאחרי העבודה, ההשוואה הזו אינה מתאפשרת. התופעה רווחת במיוחד בתחום הכתבות המתניעות קמפיין יחסי-ציבור לצורך קידום של ספר, סרט או תוכנית טלוויזיה. אלו אמנם לא כתבות תחקיר הדורשות בהכרח שאלות נוקבות, אולם אופיין מקבע לא אחת את רימוי המרואיין ויצירתו בקרב הקוראים וחשיבותן להצלחתו מכרעת, לא פעם. בזמן שמרואיינים שאין להם חברים בתקשורת מודאגים מהאופן שבו יבחר העיתונאי להציגם, חבריהם של המרואיינים פטורים מהחשש הזה: הם יודעים שדבריהם יצוטטו במדויק, ללא הוצאת שרירותיות מההקשר, ללא פרשנות צינית או מרושעת, ובנימה שנעה על הציר שבין אמפתיה מאופקת לפרגון בולט. "עברי ישן יותר טוב כי הוא סמך עלי שלא אעשה

זה מנכר את הקוראים ויוצר תחושה שהעיתון מתנהל כמועדון חברים סגור, קליקה שמקדמת את חבריה בסגנון שמור-לייזאמור-לך. מצד המרואיינים יכולה לעלות טענת אפליה: למה אנחנו זוכים לטיפול עיתונאי נוקב, בשעה שקולגות מקבלים טיפול אישי ומלטף. זה יוצר איסימטריה מעוותת בין מרואיינים ובין סוגי כתבות. יש אנשים שמקבלים את הביטוי האישי והחברי בעיתונות, ויש שלא. בתוך כך נולד תת-ז'אנר של גילוי נאות, כשהגילוי הנאות על הקשרים האישיים עם המרואיין הוא בעצם כיסוי תחת לעיתונות מטעם. הניחו לנו מהגילוי הנאות המתחסד שלכם ואל תלקו לחבר'ה. לגילוי נאות אין משמעות כשמדובר בעיתונות מגויסת. אתה לא באמת יכול לעשות עבודה עיתונאית ראויה כשאתה מראיין את החברים שלך.

גרידא ולא ערכיים, מדגימה כיצד מרואיין יכול שלא "לצאת טוב" גם כשמראיינו חבר: "לפעמים דווקא ההיכרות מובילה את המרואיינים למקומות שהם לא ציפו ולא ששו אליהם". מרוז סבור שראיין עם חבר עדיף על ראיין רגיל, "כי או אתה לא שואל שאלות מפגרות".

וגם לא שאלות שמעמידות את המרואיין במצב לא נוח.

לא כל ראיין הוא "בולדוג" או "כלבוטק", יש כל מיני דברים. אני לא מראיין הרבה, אבל קרה שחברים שלי הם אנשים מצליחים בעולם הבידור הישראלי. לא עדיף שישלחו לראיינם כתב אובייקטיבי?

הרבה פעמים הצעתי את זה, ואמרו לי, "לא, אתה מכיר אותו נורא טוב".

מיברג ניתח את התופעה בכתבה שפרסם ב"סופשבוע" על מכר ותיק אחר שלו, יהונתן גפן: "זה ז'אנר מסוכן למדי;... הטאתי בז'אנר הזה כמה פעמים בעבר; בגיחות מרובות מלים [...] המנסות להלך בין הטיפות. תמיד זה קשור לצורך של מערך יח"צנות משומן למרוח בחומרי סיכה את גלגלי השיניים ואת דמיונו של הקורא, כדי שיקנה את הספר החדש, יצפה בתוכנית הטלוויזיה החדשה". מיברג הוסיף כי יש בכך משהו "הקרוב לגילוי עריות" ו"בעיה מוסרית". כמרץ השנה התגבר מיברג שוב על אותה "בעיה מוסרית" כשראיין את פישר, כאמור. לדבריו, בחלק מהפעמים שראיין חברים הוא עשה זאת "תוך שאני מודע לבעייתיות ונאבק בשולחי שביקשו ממני לעשות זאת. יש דבר-מה מגונה לחלוטין בז'אנר הזה. הוא ממש לא מהז'אנרים היותר מעוררי כבוד לעיתונות, ואני מסכים עם הנחת היסוד שזה רביק, בעייתית ומורכב. אני האחרון שיפריע לך לקרוא לזה ריבר קלוקל. מי שאומר שזה לא בעייתית לא אומר אמת". כשערך את "סופשבוע", ניסה "למעט בכך ככל האפשר". עם זאת, כשראיין את גפן, למשל, רצינול המערכת היה שלגפן כאיש "מעריב" תהיה בעיה לקבל כמה בעיתונים המתחרים ולכן לא הוגן

מוביא חבר

לו משהו מכוער, משהו צהוב וציני כזה", אומר גל אוהבסקי על הראיין שערך עם חברו, הזמר עברי לידר.

ברוב המקרים האלה מתכסה העיתונאי ב"גילוי נאות", הפוטר אותו לכאורה מחשדות להטיה ופותר בעיניו את הדילמה האתית שבפעילותו. השאלה היא, האם הצהרה על גילוי נאות של התנהגות מקצועית מפוקפקת מעניקה לה תעורת הכשר. קמפיין "איפה הבושה" של "מעריב" התמקד לא רק בביקורת על השחיתות הציבורית אלא גם בכך שכיום היא מתבצעת בגלוי וללא בושה. כשעזוי כהן מסדר ג'ובים ממשלתיים לאחיו הוא אינו מסתיר זאת ומספר על כך בגאווה לכל דורש; ספק אם ה"גילוי" הזה הופך את המעשים עצמם ל"נאותים".

היחס לתופעה שונה לחלוטין בשני המוספים המגויינים הגדולים – "7 ימים" של "ידיעות אחרונות" ו"סופשבוע" של "מעריב". בעוד שהאחרון מפרסם כתבות "חבריות" רבות, עורך "7 ימים" ניר ככר שולל את התופעה על הסף: "רצוי להימנע במידת האפשר ממפגשים חברתיים מעל גבי העיתון מחשש לגילוי עריות תקשורת. אפילו במסגרות בידוריות, רצוי שהמרואיין ינהג במרואיין ללא משוא פנים, ויביא מידע לא ממוחזר. ברוב המקרים מפגשים מהסוג האישי גוזרים עיתונות ירודה ומגויסת שמשרתת אינטרסים יח"צניים ומסחריים.

"גם לעיקרון הזה יש יוצא מן הכלל, כשהשימוש בקשרים האישיים מניב מידע משמעותי ובלעדיי שלא היה רואה אור אלמלא הקשרים האלה. במקרה כזה העורך צריך לשקול אם הפרסום גובר על כל עיקרון אחר. ברוב המקרים זה לא ככה".

ב"מעריב", שעורכו אמנון דנקנר רואיין בעבר פעמיים על-ידי חברו רון מיברג לרגל הופעת ספריו, התפיסה שונה: אביב הברזן, עורך "סופשבוע", טוען שמדובר בתופעה חיובית שמשדרגת כתבות: "השיקול לצוות לאנשים מסוימים כתבים שמכירים אותם נעשה מתוך מטרה להגיע יותר לעומק ולקבל תומרים טובים יותר שנובעים מההיכרות, תוך גילוי נאות ועמידה בסטנדרטים מקצועיים. ברוב המקרים זה מצליח". דוגמה לכך היא ראיין שערך אבישי בן-חיים עם הבמאי יוסי סירר על נעוריהם המשותפים בחוגי הצינונות הדתית – ובו הולידה ההיכרות שיחה שונה מאוד מראינות שערכו עם סירר עיתונאים אחרים, שכללה ידוים יוצאי דופן על היסחפותם כנערי בני-עקיבא אחרי הרב כהנא, למשל. אולם במקרים רבים הופך המפגש העיתונאי-חברי לשיחה ברנזאית שאינה בהכרח בעלת עניין, וודאי לא חשיבות, לקורא הממוצע. ראיין של מיברג עם רונאל פישר, למשל, לרגל עליית תוכנית טלוויזיה חדשה של האחרון, כלל שאלות כגון "כשאתה עומד עירום במקלחת ומביט במראה, אתה צורח בבהלה?". הברזן סבור שדווקא כתבה זו, שבה סיפר פישר בין השאר כי תחקיריו המפורסמים הונעו על-ידי שיקולים כספיים

גיא מרוז: לא כל ראיין הוא "בולדוג" או "כלבוטק", יש כל מיני דברים. אני לא מראיין הרבה, אבל קרה שחברים שלי הם אנשים מצליחים בעולם הבידור הישראלי

להותירו ללא חשיפה. גם כשעורך "פרומו" שי גולדן פרסם ספר, העניק לו "סופשבוע" בית בראיין שערך עמו יהודה נוריאל, עורך משנה במוסף וכותב במוסף של גולדן. עם זאת, מיברג סבור שמרואיינים מתוחכמים כפישר אינם זקוקים למראיין חבר כדי "לצאת טוב" בראיין, ומאמין כי שיחה חברית בין שני

דורית מושינסקי
להפוך עובדים לצוות

פיתוח מיומנויות
הדרכה ואימון אישי וקבוצתי
הדרכה לשיפור ביצועים ניהוליים, עסקיים
והתנהגותיים.
ליווי עד להשגת תוצאות.
ניסיון באירגונים גדולים.

טל. 03-6443537, נייד: 052-5281281
leemodar@bezeqint.net

ששון תירם צילומים בע"מ צילום סטילס ווידאו

ניסיון של 25 שנים בצילום עיתונות ומסחרי.

צילום עיתונות, יחסי ציבור ולמוסדות.

www.sassontiram.com

tiram@netvision.net.il

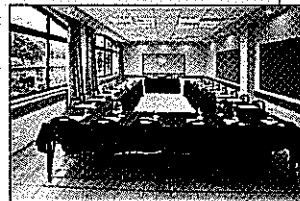
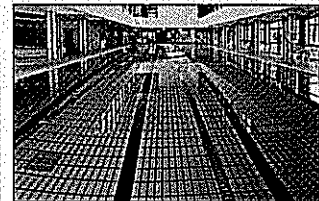
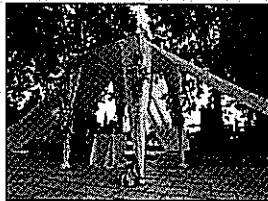
טל. 02-6732956

נייד: 052-4203780

ת.ד. 4677 ירושלים 91046

פיתוח פורטלי תוכן, חדשות ומגזינים אינטרנטיים
tiram1@bezeqint.net | www.tiram.net
טל: 02-5700114 | נייד: 054-4525492

אירועים ומרכז קונגרסים - מעלה החמישה

קומפלקס האירוח והפנאי של מלון מעלה החמישה (הנמצא בהרי יהודה בין ת"א לירושלים) מציע לכם עולם שלם של אפשרויות, כולן ברמה של חמישה כוכבים. במתחם ירוק ושלו מרוכזים יחדיו: המלון, הספא, גן האירועים הקסום ומרכז הכנסים היוקרתי. במרכז הכנסים במלון נערכים ימי עיון, כנסים וקונגרסים בינלאומיים. המרכז כולל 17 אולמות מודולאריים בגדלים שונים היכולים להכיל מ - 10 ועד 450 איש. לרשות משתתפי הכנסים והאירועים עומדים גם משטחי תצוגה מרווחים, שירותי משרד, קווי טלפון, אינטרנט וחנייה בשפע. ניתן לערוך במלון אירועים חד יומיים ואף לשלבם עם פעילות שטח באיזור, לינה במלון ושימוש ב - ספא כסיום מרענן למפגש. בגן האירועים של המלון הממוקם בלב חורשת אורנים ודשא רחב ידיים נערכים אירועים שונים ומגוונים כגון: אירועים משפחתיים, קוקטיילים ואירועים עסקיים. לאורחים מוצע מבוחר מגוון עשיר של תפריטים איכותיים בסגנונות שונים מעוררי תאבון. הגן מכיל עד 1,200 אורחים. טלפון מחלקת כנסים ואירועים: 02-5331364 דנה 02-5331381 מלי

www.inisrael.com/maale5

אנשים מפורסמים דווקא כן מעניינת את הקוראים. כשכן כספית ראיין את חברו עמנואל רוזן במרץ השנה, ההפניה בשער "מעריב" לא היתה לראיון עם רוזן בצירוף קרדיט לכספית, אלא לכתבה על "בן ורוזן", שכן העיתונאי במקרה זה גם הוא "סלבריטי" ושותפותו עם חברו מהווה מעין מותג. גם כאן גילוי הנאות מגיע מיד בכותרת המשנה ובפתיחת הכתבה, ולקוראים מסופר בהרחבה על החיבוק הראשון של

רון מיברג: יש דבר מה מגונה לחלוטין בו'אנר הזה. הוא ממש לא מהז'אנרים היותר מעוררי כבוד לעיתונות, ואני מסכים עם הנחת היסוד שזה דביק, בעייתי ומורכב. אני האחרון שיפריע לך לקרוא לזה דבר קולוקל

השניים אחרי 26 שנות חברות. "הראיון הזה, כולו, יכול להיחשב כגילוי נאות אחר גרול", כתב כספית. "הנסיי בות מעניקות לי, אני מקווה, היתר הרפעימי לגילוי עריות בוטה כליכר. אם לא כעיתונאי, לפחות כעד מומחה שהיה לידו בטריבונה כל השנים האלה. אוביי קטיביות לא תמצאו בעמודים האלה." ה"נסיבות" היו סדרת תוכניות חדשה של רוזן על הכרוגל הישראלי, "סדרה מושקעת ומרתקת", לפי כספית.

בעוד שבמקרה האמור לפחות עורכן הקורא מהתחלה בקשר שבין המראיין למראיין, בכתבות אחרות גם זה לא קורה. ברצמבר 2001 החליט הזמר עברי לידר "לצאת מהארון" במסגרת כתבה לרגל אלכומו החדש. אמנם יציאה מהארון היא מהלך חריג שבהחלט יכול להצדיק ביצוע הראיון עם חבר, אולם הכתבה עסקה בהרחבה באלכומו, שאותו הגריר המראיין, גל אוהובסקי, כאלכומו "ממש מצויני... מלא כשירים משובחים, בכמות כמעט חסרת תקדים",

"7 ימים" לעומת "סופשבוע"

ניר בכר, עורך "7 ימים": יש אנשים שמקבלים את הביטוי האישי והחברי בעיתונות, ויש שלא. בתוך כך נולד תת־ז'אנר של גילוי נאות, כשהגילוי הנאות על הקשרים האישיים עם המראיין הוא בעצם ביטוי תחת לעיתונות מטעם

והוסיף שבחים רבים נוספים. רק מי שצלה את ארכיטקט והצי העמודים הראשונים של הכתבה, והגיע לחלקה האחרון, וכה לקרוא שהמראיין והמראיין מצויים בקשר זה שנתיים, וכי המראיין אף היה שותף ליצירת אחר השירים באלכומו. אוהובסקי סבור שאין כאן בעיה כי "זה שאני ועברי חברים, זה ממש לא סוד", אף שספק אם מחוץ לברנז'ה התל־אביבית יודעים צרכני העיתונים מיהו אוהובסקי, לא כל שכן מי משתייד לחוג חבריו. גם המתמאות לאלכומו לא נבעו מהחברות, אלא להפך: "אם לידר לא היה כל־כך מוכשר בעיני, אני מניח שלא היינו מצליחים ליצור את החברות הזו".

בעוד שמרואיינים מן השורה אינם זכאים לקבוע מי יראיין אותם, מרואיינים שיש להם חברים עיתונאים נהנים מהפריבילגיה. מיברג מעיד בכתבתו על גפן שזה בחר בו כמראיין. גם הסלבריטאית מיכל ינאי לא היתה מוכנה ברצמבר שעבר להתראיין, אלא אם כן תקיים את הראיון חברתו, גייל ואבי־צביבלין מ"מעריב". באותה תקופה פורסם תחקיר ב"העיר" על עסקי בעלה (מאת הח"מ מתן שירם) וינאי היתה שרויה בעיצומו של מאבק למניעת פרסום קלטת שבה, כך נטען, היא מתוודה על אורח חיים פרוץ של סקס וסמים – דברים שינאי הכחישה. עם או בלי קשר, ציבלין טרחה לציין בכתבה כי "אני יכולה להעיד ממקור ראשון שהיא (ינאי) כזו חנונית שבקושי הצלחתי לדחוף לה איזה מרטיני במפגשינו הליליים והלא ממש סוערים". ציבלין לא רואה בעיה אתית בכתבתו משום ששילבה בה גילוי נאות. "זה לא היה תחקיר מעמיק, זו כתבת צבע שמטרתה היתה להפריך הרבה שמועות שהיו אז".

היא הסכימה להתראיין רק אצלך כי אתן חברות?

נכון, כי סילפו אותה בהרבה מקומות והוציאו אותה בצורה שהיתה לא נכונה לה. אצלי היא הרגישה הכי בנוח. היא ידעה שלא אסלף את דבריה. פניתי אליה ומיכל אמרה, "אם את עושה את הכתבה, אני מסכימה. אם מישהו אחר עושה את הכתבה, אז עזבי, אני לא צריכה את זה".

מיברג סבור שלעוצמה של "7 ימים", שמביאה לכך שמרואיינים משחרים לפתחו, יש אולי חלק בעמדה האתית שמביע המוסף: "בכר ניצב בעמדה מובהקת של כוח ובלעדיות. מהמקום הכותני שלו בראש טבלת הרייטינג אין בעיה לשווק את העמדה האתית הזו. הרי כל פעם שמישהו מוציא מכרז לראיון בין העיתונים, הוא בראש הרשימה. צריך לכדוק אם 'ידיעות אחרונות' לא מיתמם מעמדת הכוח שבה הוא מתפקד. אם זו אכן עמדה עקרונית – שאפר, כל הכבוד".

ככל מקרה, ב"מעריב" נחלצים גם לעזרת אנשי "ידיעות אחרונות" כשאלה נזקקים ליחס־ציבור ואינם רוצים להתראיין לעיתונאים. מי שפתח את גליון "סופשבוע" ב־22 באפריל וזה להפתעה מעניינת: על השער נחה תמונתה של ג'ודי ניר־מוזס שלום, אשת שר החוץ וגם בעלת מניות ב"ידיעות אחרונות". יחסיה של שלום עם "מעריב" אינם מהמשופרים, כפי שהתברר ביתר שאת כמה ימים לאחר מכן, עם צאת קמפיין "איפה הבושה" ששלום היתה בין מותקפיו העיקריים. כיצר נאותה שלום להפקיד את מסע היח"צנות לתוכנית הטלוויזיה החדשה שלה דווקא בידי היריבים מרחוב קרליבך? בפתח כתבתו של רוזן לויזן מופיעה התשובה:

גל אוהובסקי: עברי ישן יותר טוב בי הוא סמך עלי שלא אעשה לו משהו מכוער, משהו צהוב וציני כזה

לויזן ושלום הם, מתכרר, "חברים ותיקים". הברון מאשר ששלום התנתה את נכונותה להתראיין בכך שלויזן יראינה. לויזן גילה בכתבתו ששלום, בניגוד לרמימה הציבורי, קוראת לא פחות מארבעה ספרים בשבוע, ואף הציג בה טכניקה עיתונאית חדשה: כשכתב שובה לשאלה על עמדתה בנושא ההתנתקות השיבה שלום, "...אני מציעה שנפסיק את השיחה כי הנושא מאוד טעון אצלי ואני עלולה לומר כמה דברים שאעדיף שלא ייאמרו", החליט העיתונאי שלא לנסות ולהביא את המרואיינת לומר את הדברים הטעונים. "אז כנאי נפסיק. תודה", אמר לשלום, וכך סיים את הכתבה.

תגובתו של רוזן לויזן: "אכן אנחנו חברים, אבל הצבתי שני נגאים: 1. בראש הכתבה ייאמר במפורש שאנחנו חברים ומכירים היטב, ושאל את אותה אם אני מסוגל להיות אובייקטיבי. 2. שאוכל לשאול את השאלות המביכות, החל מהבגרים ועד ההופעה כמי שמייצגת את המדינה ועד קמעונות ורבנים ולשון". כתשובה לשאלה, אם התנאי מצדה של מוסס לר־איון ב"סופשבוע" של "מעריב" היה שלויזן יהיה המר־איון, אמר לויזן: "לא. אני הצעתי את הכתבה".

אייתי רוס הוא עיתונאי ב"גלובס"; מתן שירם הוא עיתונאי

שעתה הקשה

העיתונות בארה"ב תחת חקירה

מסקנותיו והאשמותיו, כתב בעל הטור רוברט נובק ב"וושינגטון פוסט" כי רעייתו של וילסון היא סוכנת סי.איי.איי, העובדת במחלקה למניעת הפצת נשק, ושמה ואלרי פלייס. נובק ניסה לרמוז כי מדובר בעצם בסיפור משפחתי ורמוז כי הסוכנת היא שהפעילה את בעלה ושיגרה אותו בשם סוכנות הביון לניז'ר. במאמרו כתב נובק כי הוא מסתמך על שני מקורות בממשל. מאז שנות השמונים נחשבת הדלפת שם של סוכן סי.איי.איי לעבירה חמורה בארצות-הברית. מרגע שבו נובק פרסם את טורו החל מחול השדים שמשגע כבר שנתיים את בירת המעצמה. התובע המיוחד, שמונה לחקור מי הרליף את השם החסוי, חקר את צמרת הממשל האמריקאי כולה, כולל הנשיא בוש וסגנו צ'ייני. החוקר, פטריק פיצג'רלד, השאל את בכירי הבית הלבן, את יועציו של הנשיא ואת אנשי משרד החוץ, אולם חקירה שנמשכה חודשים לא הניבה תוצאות. המדליף נותר אלמוני. במצוקתו פנה התובע לתקשורת; אולי ממנה תבוא הישועה. הוא חקר את העיתונאים שעסקו בפרשה, בין אם פרסמו את שמה של הסוכנת הכי מפורסמת כיום בארה"ב ובין אם לאו. נחקרו עיתונאים ידועי שם מצמרת התקשורת האמריקאית. עדויות של רבים מהם נותרו עלומות. מה סיפרו (או לא סיפרו) בחקירתם – לא ידוע, אבל השלב האחרון בחקירתם התמקד בשניים: מתיו קופר

ת נפתולי הפרשה, המעסיקה זה שנתיים את המעגל הוושינגטוני הפנימי – זה של מקבלי ההחלטות והעיתונאים המסקריים אותם – ניתן לסכם במשפט אחד, שמעלה שני סימני שאלה: האם פעל ממשל בוש להשחיר את מבקריו תוך עבירה על החוק, והאם מי שישלם את המחיר יהיה העבריין עצמו או העיתונאי, שהיה כלי בידיו? לפי שעה, לעיתונאי-אורח המתכוונן מהצד נראה שמשוהו השתכשך לחלוטין בארץ החופש והחירות. עיתונאים, שאמורים ליהנות מחופש מקצועי, עולים על דוכן העדים ונחקרים באזהרה, אחת מהן נשלחת לכלא בשל סירוב לחשוף מקורות, ומי שעבר את העבירה יושב בתפקידו לבטח. לפחות נכון לכתובת שורות אלה.

הרקע לסיפור, המסעיר כליכך את המערכת העיתונאית בארה"ב, טמון במלחמה הנמשכת בעיראק. מלחמה שנויה במחלוקת שהכל יודעים שהחלה בתירוצים, אם לא בהונאה ממש, מצד הממשל. בחודשים שלפני המלחמה חיפש ממשל בוש עדויות מרשיעות נגד סדאם חוסיין. בצר לו פנה סגן הנשיא, ריצ'רד צ'ייני, מאדריכלי המלחמה, אל סוכנות הביון המרכזית סי.איי.איי. לצ'ייני היתה בקשה צנועה – לבדוק אם סדאם ניסה לרכוש אורניום מהמדינה ניז'ר שבמרכז אפריקה. סוכנות הביון הפדרלית פנתה לשגריר לשעבר של ארה"ב בניז'ר, ג'וזף וילסון, כדי שיבדוק את הסוגיה.

וילסון נסע וכשחזר היתה בפיו מסקנה שמאוד לא נעמה לממשל ולנשיא, שהיה בעיצומו של הקמפיין לגיוס רעת הקהל לקראת המתקפה. סדאם לא ניסה ולא קנה, קבע וילסון, ומיהר לפרסם מאמר ב"ניו יורק טיימס", החשוב בעיתוני ארצות הברית. וילסון לא הסתפק במסקנה העובדתית שהגיע עליה במהלך ביקורו באפריקה, אלא הוסיף שמן למדורה: הוא האשים את הממשל בניסיון להטות את המודיעין, כלומר "לשפר" את העובדות, בעניין העיראקי.

כל עוזר ווסר בגבעת הקפיטול יודע, שעמודי המאמרים בעיתונים האמריקאיים, ודאי בחשובים שבהם, הם המשמעותיים. במאמרים, שהם הבעת דעה, טמון לא מעט מידע חדשותי מעניין, והם יכולים בקלות להפוך לחדשות ולקבוע את סדר-היום הפוליטי בארצות-הברית. הרבנים שפרסם וילסון הביכו את הנשיא בוש שבעתיים. בנאומו השנתי לאומה בפני שני בתי הקונגרס חצי שנה קודם לכן, בעודו מנסה לשכנע את הציבור האמריקאי לתמוך במלחמה הצפויה, ציין בוש במפורש כי כוונתו של שליט עיראק לרכוש אורניום מאפריקה. ברבריו ציטט הנשיא את המודיעין הבריטי. מה רבה היתה הבושה כשחשף וילסון את האמת כמערומיה. בנאום התגיגי הזה, המועבר מדי שנה בשידור חי בכל רשתות הטלוויזיה בארה"ב, לא אמורות ליפול טעויות. גם לא במקרה של הנשיא בוש, הידוע כמי שנכשל בלשונו השכם והערב ולעיתים אף משבש את השפה האנגלית. ואילו במקרה הנדון מדובר היה בטעות עובדתית, לא לשונית. ראש הסי.איי.איי לקח את האחריות לכישלון על עצמו, ופרסם התנצלות. שישה ימים בלבד אחרי שהשגריר לשעבר וילסון פרסם את

כתב הבית הלבן של השבועון "טיים", וג'ורדיט מילר מזה "ניו יורק טיימס". שני העיתונאים סירבו תחילה לשתף פעולה ולומר עם מי בממשל בוש שוחחו על הסוכנת פליים ומה נאמר באותן שיחות. לאחר ששופט הזוהיר אותם כי הם צפויים למאסר אם יתמידו בסירובם, מכיוון שמדובר בכיוון בית-המשפט, נשכר ה"טיים" והודיע שכתבו ישתף פעולה. קופר ניסה תחילה להתמרד, אבל בבוקר הדין, רגע לפני שנאסר, הודיע שהמקור שלו שחרר אותו מחובת הסודיות והוא מתכוון לדבר. בעדותו – שאותה חשף קופר עצמו אחר-כך – עלו שני שמות: קרל רוב, יועצו הפוליטי הבכיר והקרוב של הנשיא בוש, ולואיס ליבי, ראש לשכתו של סגן הנשיא צ'ייני. קופר סיפר שרוב שוחח אתו על הגברת פליים עוד לפני ששמה פורסם.

העיתונאית ג'ורדיט מילר, בניכוי עיתונה, ה"ניו יורק טיימס", התמידה בסירובה לגלות מקורות ונשלחה לכלא. היא אמרה לשהות שם קרוב לארבעה חודשים – עד סיום החקירה בחודש אוקטובר. הלשונות הרעות בווינגטון טענו שמילר, שזוכה עכשיו לאהדת הממשל העיתונאי והפכה לשעה קלה לקדושה המעונה של התקשורת האמריקאית, פעלה באופן קר ומחושב כדי לשפר את תרמיתה שספגה מכה ערב המלחמה. למילר לא היו או ספקות והיא פרסמה באדיקות את גרסת הממשל על האיום הנשקף מסדאם הוסיין, בלי להותיר לקוראים מרווח צד לאפשרות שהממשל טועה, או מטעה. ה"ניו יורק טיימס", שהבליט את דיווחיה של מילר, נאלץ להתנצל בפני קוראיו על שבחר בגרסה המוכנת כקו המוביל בסיקור העיתונאי של המהלכים שקרמו למלחמה.

בשנים שחלפו מאז מתקפת הטרור בספטמבר 2001, עברה התקשורת האמריקאית תקופה לא קלה. ברומה לישראל, לא רק הממשל ציפה לתקשורת אוהדת במאמציו למגר את הטרור, גם ציבור הקוראים. העיתונאים האמריקאים התחרו לעתים זה בזה ברמת הפטריוטיזם שגילו בדיווחיהם, עד שבאה המלחמה-שלא-תמה בעיראק וטפחה על פניהם.

בשנים האלה פגע המחוקק האמריקאי באחת הפרות המקודשות של האומה – חופש הפרט. חוקים שונים התיירו לרשויות לחדור למחוזות שבהם לא היתה להם רדיסת רגל. והכל בשם הביטחון. התקשורת סיקרה, אך לא מחתה. עד שגילתה שגלגלי הביטחון יכולים לדרוס גם אותה. בשם הביטחון הלאומי תבע החוקר המיוחד פינג'רלר את ראשם של העיתונאים ואת מקורותיהם. בשם הביטחון ביקש מהם לגלות עם מי שוחחו ועל מה. בשם הביטחון התייצב לצדו גם השופט המחוזי, והוא פסק שאם העיתונאים לא ישתפו פעולה הם מכבים את בית-המשפט, ועל העבירה הזו משלמים במאסר.

יריבי הנשיא בוש טוענים, שבאמריקה שלו מותר לממשל הכל-הצידוק הבטחוני תמיד יהיה ברקע כדי להצדיק מעשים שלטוניים שלא ייעשו. מנגד אמרים אוהדיו שהמצב הוא שכפה את החוקים והתקנות, ואמריקה שאחרי ספטמבר 2001 אינה אותה אמריקה.

■ ■ ■

על החיבור שבין הפוליטיקה של הנשיא לבין צורכי הביטחון מנצח ביד רמה קרל רוב, רוב, שכונה על-ידי בוש כנאום הניצחון

שלו "הארכיטקט", הוא היועץ הפוליטי בעל ההשפעה הרבה ביותר הזכור בווינגטון זה שנים. העולם, על-פי קרל רוב לפחות, נחלק לטובים ולרעים, וכדי למגר את הרעים צריך להתמיד במתקפה ולא להיכנס למגננה. בני האור נגד בני החושך, בוש נגד סדאם, בעלי הערכים בחברה האמריקאית נגד הליברלים הקיצונים (ה"שמאלנים", יהיה מי שיקרא להם בעברית שימושית). עכשיו התזה שלו פונה נגדו. שמו עלה כחשוד העיקרי בעבירה על החוק – הדלפת שמה של סוכנת הסי.איי.איי ואלרי פליים. רוב מוצא את עצמו בצד המתגונן.

כדי להרוץ את האישום החדש חייב קרל רוב להפעיל את המכונה הרפובליקנית שכה עמל על טיפוחה בחמש השנים האחרונות, מאז שנכנס עם בוש לבית הלבן. רוב ראה לעמעם מאוד את הקו שבין ביטחון לפוליטיקה. כדי לצבור אהדה ותמיכה פוליטית הבליט הנשיא את היותו מפקד הצבא יותר מכל נשיא אחר מאז אייזנהואר. למרות שאייזנהואר הוא לא. זה מה שרוב מכר לאמריקאים במערכת הבחירות: את בוש כמפקד העליון של הצבא. זה היה הלוגו של בוש, ועל הלוגו הזה עמלו בשנים שלפני

מערכת הבחירות של 2004. הצרה היתה שערכ המלחמה בעיראק איים ג'וזף וילסון לקלקל את המותג, בהאשימו את הממשל כי שגה שגיא המורה – או שיקר ממש – בכל הקשור לאיום שהציב סדאם. כדי לסלק את המטרד ששמו וילסון, צריך היה לעשות לו דה-קריטיצה, אפילו תוך חשיפת שם רעיתו, סוכנת הסי.איי.איי.

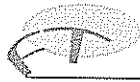
הפרשה הזו נתפסת כאן כבעלת השלכות כברות משקל: מה היא תעולל ליחסי העיתונאים ומקורותיהם בממשל? מי יהיה מוכן להמשיך להדליף לעיתונאי שאחרי-כך חושף את זהותו, דוגמת מה שעשה מאתיו

קופר? יש בתקשורת הסבורים שהגיעה העת לעגן בחקיקת הקונגרס את חסיונם של מקורות עיתונאיים, בדיוק כפי שקיים חיסיון בין עו"ד ללקוח או בין רופא למטופל.

חקיקה כנראה לא תהיה, וגם פגיעה ממשית בחופש העיתונות לא. התקשורת האמריקאית, שבתקופה בין מתקפת הטרור של 2001 למלחמה בעיראק כ-2003 היתה בעיקרה תקשורת פטריאטית, למדה את לקח האמון העיוור בממשל. למרבה הצער היא למדה זאת בדרך הקשה.

כדרכן של פרשיות, גם הפרשה הנוכחית תחלוף, בין אם יימצא המדליף ובין אם לא. ג'ורדיט מילר תשוב לעבודתה ב"ניו יורק טיימס", עטורת תהילה. אולי תכתוב ספר על תקופת המאסר בכלא. החיים ישובו למסלולם. בסופו של דבר, לעולם יימצאו מדלפים שיהיו מוכנים לקחת את הסיכון ולהעביר מידע לעיתונאים. למדליף הרי יש תמיד אינטרס משלו, וכדרך-כלל לא מדובר בחופש המידע או בחופש העיתונות. ■

ירון דקל הוא שליח רשות השידור לארה"ב

Fasttype

אסוף, הגה ובדוק את מצב עבודתך בכל זמן ובכל מקום בו יש גישה לרשת;
תוך גמישות מלאה בשעות העבודה שלך; היסכון משמעותי בזמן; והאצבע על הדופק כל הזמן on-line...

הכל תחת קורת גג אחת!

- ▣ **תרגום** (בכל הרמות ומרבית השפות);
- ▣ **קלדנות** (כולל נוסחאות, טבלאות מורכבות וחומר טכני);
- ▣ **עריכה והכנה לדפוס** (עימוד, הכנסת גרפים, תמונות, וכו'...);
- ▣ **עריכה טכנית, מדעית ואקדמית** (לפי תקן APA);
- ▣ **הגהה לשונית**;
- ▣ **עיבוד נתונים סטטיסטיים** (מחקרים, דו"חות וסקרי שוק);
- ▣ **איסוף מידע**;

ההצלחה שלך באיכות שלנו!

צוות מקצועי ומיומן עומד לרשותך מבטיח -
זמינות, התאמה אישית לצרכי הלקוח, איכות ומחיר תחרותי

מחירון מפורט, פרטים נוספים, טיפים והדרכה, באתרנו: www.fast-type.com

מרכז ההזמנות והשירות:

מענה קולי ופקס: 03-5422973 או info@fast-type.com

אתי אלה

מנה"ח ויועצת מס

- הנהלת חשבונות
- ייעוץ מס
- הכנת משכורות / גם דירוגים
- חשבות שך
- הכנת תקציבים
- הכנה וניתוח דוחות כספיים
- החזרי מס לשכירים

נסיון עשיר בעבודה - התמחות בעמותות.

מרכז כלל ירושלים

משרד: 02-6232337

פקס: 02-6255960

נייד: 050-5551995

etiella@netvision.net.il

שירותי ידע:
כתיבה,
עריכה,
קופירייטינג,
מידענות,
יזמות בתוכן

יצירתיות זה שם המשחק!

עיתונאי בעל ותק של מעל 20 שנה, המתמחה בתחומים מורכבים כמו כלכלה, מדע וטכנולוגיה, יעמוד לרשותכם לכל פרויקט. מגוון השירותים משתרע החל משלב הקופירייטינג, דרך כתיבת חומרים מקצועיים עבור יחסי הציבור ולמוספים פרסומיים, ראיונות עם מומחים ועם בכירי הארגון, תיעוד תוכן אירועים, עריכה של חוברות מסכמות, וכל שירות אחר שניתן לחשוב עליו הקשור בתכנים.

לפרטים:

אבי בליזובסקי, הידען שירותי ידע: 054-2999322

editor@hayadan.org.il

סיכת ענף עץ הזית

היפסנו סמל להזדהות איתו, שיהיה קונסטוס תרבותי לאומי ושאינו טעון... סמל שנכל להעניק לכל אדם מבית ומחוץ ואשר יענד בהערכה, בנאווה. הוא מעטר את סמל המדינה ומסמל תקווה, פריחה, פרוץ אהוה ושלוש. הוא מופיע על סמלי צה"ל ומייצג את השלוש לו אנו מייחלים. הוא, הוא הבשורה אותה נשאה היונה במקורה. זה הזמן להעניק אותו ולהשתמש בו לשם איחוד השורות לפיוס ולחשיפת היפה והמאחד במסורת ובתרבות היהודית והישראלית. סיכת "ענף עץ הזית" מסמלת יותר מכל את התקופה הבאה עלינו לטובה, ואת כל אשר אנו שואפים לו, מי יתן וסיכה זו תסייע לנו להפיץ את בשורת השלוש. ענף עץ הזית - סימן לשלוש.

גם ערך גם ערכים כי מתנה זו כוונה...
 סיכת ענף עץ הזית בצפוי זהב 24K ניתנת כתשורה בתערוכות, ארועים וככרטיס ברכה עם לוגו החברה בגב הכרטיס.

The Olive Branch was the first sign of Hope and Reconciliation when carried by the dove to Noah's ark after the deluge. It brought with it the spirit of Peace and the promise for a brighter future for the recovering earth. And we, today, are still striving to achieve that promise. Let this Olive Branch be the symbol of our commitment to Peace on Earth and the Goodwill of men.

(מודפס בגוף הכרטיס)

שלום + PEACE + سلام

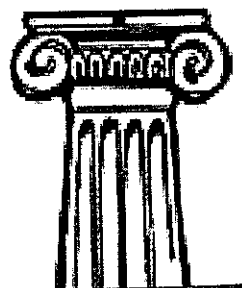

ארט פיתוח מוצרים-טל/פקס: 09-7462320, טל: 09-7460665, ת.ד. 2270 רעננה 43000 e-mail: info@argopro.com

D.F. משרד אדריכלים

הכל תחת קורת גג אחת

- ⊗ עיצוב פנים
- ⊗ ארכיטקטורה - תכנון ועיצוב הוליסטי (פנגשווי)
- ⊗ יעוץ ופתרונות לעברות וחריגות בניה
- ⊗ מתן שירות לקיבוצים - לגליזציה
- ⊗ ניהול וקידום פרויקטים

בורגתא מיקוד 42860 טל/פקס: 09-8948048 פלא: 09-8948048

זה קרה בשלהי העונה שעברה, בשעה שאלופת אירופה בכדורסל, מכבי תל-אביב, נאבקה על העלייה למשחקי הפיינלי-פור. דקות ספורות לפני שריקת הפתיחה למשחק נגד סקבוליני פזארו מאיטליה, עשה העיתונאי יואב בורוביץ' את דרכו להיכל הספורט "נוקיה" שביד-אליהו. אותו ערב, בתחילת חודש אפריל, פיזר רמזים ראשוניים על בוא האביב. האווירה

על קו העונשין

זה מה שקורה לכתב ספורט שדיווחיו על כדורסלני מכבי תל-אביב אינם נושאים חן בעיני יו"ר הקבוצה, שמעון מזרחי

שמסביב לאולם דמתה לקרנבל: עשרת אלפים אוהדים צהובים הגיעו להיכל, למה שהתברר כמשחק הביתי האחרון של הקבוצה נגביע אירופה. בורוביץ' הביט על הנעשה בחיוך. בצעדים מהירים הוא פילס את דרכו אל אהר מהשערים, ממתין בסבלנות לכריקה הבטחונית הבלתי נמנעת. לאחר שצלח את הסדרנים, פסע לעבר האולם וטיפס בזריזות במדרגות בדרכו אל יציע העיתונות. "אחרי שנכנסתי ליציע", הוא משחזר, "הגיע אלי במהירות קצין העיתונות של מכבי תל-אביב, מייק קרנון. הוא נדהם לראות אותי. איך נכנסת להיכל?", הוא שאל.

'אסור לך להיות כאן'. התברר כי התקבלה הוראה מגבוה שאני לא אכנס ליציע העיתונות. זה היה רגע מאוד לא נעים. בעוד דקות ספורות המשחק אמור להתחיל, מסביבי עשרות קולגות, לא ידעתי מה לעשות. להתחיל לעשות סצינה לא היה ראוי מבחינתי. עזבתי את יציע העיתונות וערכנתי את העורכים שלי."

קרוב לעשרה חודשים אמון בורוביץ' על סיקורה השוטף של מכבי תל-אביב מטעם העיתון "הארץ", ומספר הסיפורים הכלעדיים שמעליהם היה חתום שמו הוסיף לעורכי קורת רוח. ההימור על הבחור בן השלושים, בעל תואר ראשון בפסיכולוגיה וכלכלה מאוניברסיטת ברנדייס שבנוסטון, התברר כנכון: בורוביץ' הצליח לרכוש את אמונם של השחקנים האמריקאים שלבשו את מדי מכבי תל-אביב, וכאותה העת גם לרענן את אופן סיקור הקבוצה. "החלטתי שאם אני אשמור דברים בבטן, אני אחטא למקצוע שלי", ניסח את המנטרה בעצמו. "המטרה שלי היא ליצור סיקור נטול פניות. להיות מחויב רק לקורא". התוצאות לא איחרו להגיע: בחודש ינואר השנה ציטט את רכו הקבוצה או, שארונאס יאסיקביצ'יוס, כאומר: "מעולם לא הרגשתי שנמאס לי מכדורסל בשלב כה מוקדם של העונה". בהמשך חשף כי הזר אנתוני פארקר סיכם בקבוצה לשנתיים נוספות; הוא גבוה מוגולוג מנצח משחקן זר נוסף, מייסאו באסטון, שניהל מ"מ על הארכת חוזהו בקבוצה (מינימום 800 אלף דולר. שיבינו שאני לא מתכוון לעבור כ'בורג קינג' אחרי הפרישה"; הוא ריווח על התעניינותן של קבוצות האן.בי.איי בשחקן, וחשף כי לארי בירד האגדי, מראשי קבוצת אינדיאנה פייסרס מארה"ב, נפגש עם יאסיקביצ'יוס בבית-קפה. במכבי תל-אביב, הנחשבת עד היום פרה קרושה בעיתונות היומית, התפרשו הדברים כחציית קווים אדומים. בורוביץ' קוטלג כ"עושה שריפות". מוקצה. בקבוצה חרקו שיניים.

הסאה הוגרשה ערב המשחק מול פזארו. בורוביץ' ראיין את אנשי הצוות המקצועי של הקבוצה בסיום האימון ועימת אותם מול הטענה כי הצלחתה של מכבי תל-אביב באירופה נובעת מחולשה כללית שאפפה בעונה הקודמת את הליגה האירופית. בקבוצה לא אהבו את ההדר הרחב שניתן לרברים למחרת בעיתון. יו"ר הקבוצה שמעון מזרחי, התברר בהמשך, ראה בקביעה הזו הטחת עלבון אישי בו. מזרחי פנה לעורך מדור הספורט של "הארץ" באותה תקופה, רמי רוטהולץ, כדי לקיים כירור בנושא. לטענת אנשי "הארץ" ביקש מזרחי להעביר את הכתב מתפקידו. באותה הזדמנות אף הודיע לרוטהולץ כי לא אפשר לבורוביץ' להיכנס לאולם.

בסיום המשחק נגד פזארו הגיע בורוביץ' לחדר ההלבשה והתכוון להיכנס פנימה כדי לגבות תגובות מהשחקנים. "שמעון אמר לי: 'תלך מכאן בטוב לפני שתגורש. תעזוב את המקום'", מספר בורוביץ'. "למחרת נסעה הקבוצה לאיטליה והייתי צריך לעשות כתבה קצרצרה לפני המשחק. התקשרתי למקור שלי בקבוצה, והוא אמר לי: 'שמע, אני לא יודע מה עשית אבל הרגות מאוד את ההנהלה. אני מאוד מצטער, אסור לי לדבר אתך. בסופו של יום, שמעון משלם לי את הצ'ק'. אותו מקור אפילו חשש שאצטט אותו על דברים שהוא אמר לעיתונאים אחרים בחדר ההלבשה. הוא אמר לי: 'ואב, אני מבקש, תניח לי'. זה עבר מבחינתנו את הגבול. רוטהולץ החליט לכתוב טור בנושא, לפוצץ את הסיפור."

דבריו של רוטהולץ, שפורסמו ב'8 באפריל, כמו פתחו תיבת פנדורה. תחת הכותרת "מזרחי נגד בורוביץ' ו'ספורט הארץ'", תיאר רוטהולץ את שיחתו עם מזרחי שבה התבקש להעביר את בורוביץ' מתפקידו. בין היתר כתב: "בדרך-כלל מזרחי כופה את עמדותיו ומשליט את רצונותיו. הוא עשוי לגלות במקרה הזה שהרבה יותר קל לשכנע את ראשי הירולייג לקיים את הפיינלי-פור בתל-אביב בתקופה של פיגועים, ואת עסקני הכדורסל בארץ שיש כאן ליגה תחרותית שאין

עפר שלח: להבנת ראשי
 הקבוצה, אם יש חשהו
 שמצליח, שמייצג אותנו
 בכבוד בחו"ל, הרי שאין
 טעם לבקר אותו. זו תפיסה
 שאפילו בצה"ל כבר
 השתחררו ממנה מזמן

איור: גיא מורד

לא מדויקים ואף 'שם מלים' בפיהם של שחקנים שעמם שוחח. מספר פעמים נעשו אליו פניות בנושא זה על-ידי ממלאי תפקידים כמו ערוך, כולל מנהל הקבוצה מוני פנאן וכולל אותי, ומר בורוביץ' התנצל על אותם סילופים. בעקבות פרסום הכתבה התקשרתי טלפונית לעורך מרדור הספורט, רמי רוטהולץ, והתלוננתי בפניו על הצגת הדברים על-ידי בורוביץ'. תגובתו של רוטהולץ היתה כוטה ובמקום להציע לערוך כירור בנושא, טרק בפני את הטלפון. מעולם לא נאמר על-ידי, לא במפורש

צורך לגעת בה, מאשר למנוע מעיתון לספק את האינפורמציה הנדרשת לקוראיו באמצעות כתב – שאותו העיתון, לא מורחי – מינה לתפקיד. מורחי יגלה שזה לא פשוט. לא ציבורית ולא מעשית". מורחי לא שתק. הוא פנה למו"ל העיתון, עמוס שוקן, וביקש להגיב על הרברים. יומיים לאחר מכן הופיעה תגובתו של מורחי במסגרת נפרדת. בין היתר כתב: "במהלך חמשת החודשים האחרונים כתב יואב בורוביץ' לא מעט פעמים רברים

יואב בורוביץ: איני יכול להיות מסומן

יואב בורוביץ: "למדת ששמעון מורחז עומד בראש פירמידה שסרה למרות. גורל קסטן. ברגע ששמעון יחליט לבורר אותי, הוא יעשה את זה בנקל, ועבורי, ככתב שמסקר אותם מדי יום, זו בעיה. אני יכול לעשות את העבודה שלי, זה אפשרי, אבל זה מאוד קשה. אני משחק כל הזמן משחק כפול. אני בא ליראליהו, אני מחייך לכולם, סחבק של כולם. אתה לא יכול להיות מישור שישנאו אותך, יסמנו אותך, כי או אתה בצרות. הם לא יכניסו אותי לאימונים, הם יעשו לי את המוות"

שמעון מורחז: אנחנו רגישים לכל חלה

שמעון מורחז מסר בתגובה: "יש לנו כללים מסוימים: מתי האימונים פתוחים, מתי האימונים לא פתוחים, מתי העיתונאים מדרבים עם השחקנים ואיפה הם מדרבים עם השחקנים. בורוביץ לא שמר על הכללים ובמקביל כתב דברים שהם לא אמיתות. מספר פעמים העיר לו בנושא מוני פנאן. אחרי פרסום לא ראוי שלו, צלצלתי לרמי רוטהולץ ואמרתי לו שהתנהגות של בורוביץ לא מקובלת וכראי שיתן את הדברים. הוא התחיל בצעקות וטרק בפני את הטלפון. הטענה שלפיה ביקשתי להעביר את בורוביץ מתפקידו אינה נכונה. באותה שיחה לרוטהולץ אמרתי שאי אפשר להמשיך בצורה הזו, ויש לערוך דיון בנושא. במקביל השארתי הודעה גם לעמוס שוקן. לצערי, חלקים ניכרים מתגובתי לא נכנסו לעיתון. הדברים מבחינתי חוזרו לגורמה אחרי שבא בורוביץ ודובר אתי באופן אישי. זה נכון שאנחנו רגישים לכל מלה שנכתבת עלינו. מי שכותב לא אמת, לא משנה מאיזה עיתון זה יהיה, אנחנו נתייחס לזה"

ולא ברמז, כי לא תהיה לי בעיה לאפשר לעיתונאי אחר מטעם 'הארץ' להיכנס לזירת המשחק אבל לא בורוביץ".

רוטהולץ הגיב לרבנים נמרודו וכתב: "מורחז יכול לציין רק מקרה אחד שבו בורוביץ התנצל בפני מנהלי מכבי תל-אביב על מידע מוטעה שאותו פרסם. זה היה מוני פנאן והנתון הלא מדויק היה גובה שכרו של דיון תומאס. לא טרקתי למר מורחז את הטלפון. השיחה נותקה כפי שקורה לעתים במכשירים ניידים. זה גם הובהר למורחז לאחר שהתקשר שנית".

בתוך נותר בורוביץ. הוא זכה אמנם לגיבוי גורף מעורכיו, אך במכבי הוא ניצב בפני שוקת שבורה. איש לא היה מוכן לשתף עמו פעולה.

"כל עיתונאי שעבד מול מכבי תל-אביב מכיר את הסצינה הזו", פותח עופר שלח, כיום פרשן ובעל טור ב"ידיעות אחרונות", ובסוף שנות השמונים כתב לענייני מכבי תל-אביב ב"מעריב". "מגיע אדם מסוים עם אוסף קטעי עיתונות ומתחיל להקריא לך אותם. יש בקבוצה הזו תדהמה גדולה מאוד מסיקור שלא נראה להם נכון. להבנתם, אם יש משהו שמצליח, שמייצג אותנו בכבוד בחו"ל, שנחשב לאחד מהמוסדות החשובים במדינת ישראל, הרי שאין טעם לבקר אותו. זו תפיסה שאפילו בצה"ל כבר השתחררו ממנה מומין". גם במרחק של יותר מ-15 שנה זוכר שלח היטב את שיחת הפתיחה שקיים עם מנהל הקבוצה ראו, שמלוק מחורבסקי: "הוא הציג את זה כן: אם אנחנו נצליח – אתה תצליח. תיסע לחו"ל, תסקר אירועים גדולים. עלי זה לא עשה רושם גדול. אני באתי מחו"ל, אבל זה יכול ללמד משהו על הדרך שבה הקבוצה תופסת את עצמה. בשלב מסוים הם ניסו למנוע את הסיקור שלי. מוני פנאן, שבאותם ימים עשה את המעבר מאוהד לבעל תפקיד בקבוצה, הודיע לי, לפני הכניסה לאחד האימונים, שאני לא יכול להיכנס ליראליהו".

עשר שנים מאוחר יותר עמד יואב גורן, כיום כתב "ספורט הארץ", במצב דומה. אז, ככתב המקומון "העיר", נאלץ להתמודד מול מכתב שיצא מטעם הקבוצה למו"ל "הארץ" עמוס שוקן, ובו עלתה בקשה להעביר את גורן מתפקידו. "זה פשוט איום ונורא", אומר גורן. "עד היום אני נזכר בימים שהייתי מגיע כעיתונאי ליראליהו ונהיה לי רע מזה. במכבי יודעים לתת לך את התחושה שאינך רצוי. כשיצאתי לסקר את מחנה האימונים של הקבוצה בבורמיו, איטליה, פיני גרשון שלח אותי החוצה. אני זוכר את עצמי יושב בבית-קפה סמוך ופשוט בוכה מתסכול".

יואב גורן, לשעבר כתב "העיר": כשיצאתי לסקר את מחנה האימונים של הקבוצה בבורמיו, איטליה, פיני גרשון שלח אותי החוצה. אני זוכר את עצמי יושב בבית-קפה סמוך ופשוט בוכה מתסכול

מול הכתבים "הסוררים" זוכים, עליפי רוב, כתבי "ידיעות אחרונות" ו"מעריב" ליחס הוגן ולבבי. "בפרספקטיבה של זמן, ההעריכה שלי כלפי העיתונאים שמסקרים את הקבוצה בשני העיתונים הגדולים השתנתה מהקצה אל הקצה", אומר גורן. "אני לגמרי לא חושב שהם הנפנים או כתבי חצר. אין ברירה. כדי להתנהל מול הנהלת הקבוצה על בסיס יומי בצורה ראויה וטובה אתה חייב להתיישר. זה עצוב, אבל זה פשוט ככה. אין טעם להילחם בזה". מסקנתו של גורן, אגב, מגיעה בדיעבד: לאחר שש שנים בעיתונות, הוא עתיד לפרוש בקרוב לטובת עסקים פרטיים.

הגי סגל, המסקר את הקבוצה ל"ספורט מעריב", מודה שעבר שינוי מהרגע שבו החל את תפקידו. "זה שונה מכל דבר אחר, או קבוצה אחרת שסיקרת מימי", הוא אומר. "ברגע שאתה צומר לקבוצה הכי גדולה באירופה, אתה צריך להתנהג בהתאם. לא לסקר אותה בשלטר-חוק ולא להתעסק בהרא".

כשאתה עושה חשבון נפש מקצועי, אתה שלם עם עצמך? בהחלט. אני קרוב אליהם במידה הנכונה. אין לי שום מחויבות למכבי תל-אביב. אותי מעניין להיות עיתונאי רציני. להתעסק בעיקר, לא בטפל.

המשבר בורוביץ-מכבי שכך כעבור שבועיים. באי-כוח העיתון פנו אמנם לבית-המשפט המחוזי בתל-אביב בבקשה להוציא צו שיחייב את הקבוצה לאפשר לבורוביץ להיכנס ליציאת העיתונות בהיכל הספורט, בשל "רמיסה גסה של חופש העיסוק", אך כעבור זמן נמשכה הבקשה. בסיום אחד האימונים ביראליהו יום בורוביץ שיחה עם מורחז. "אמרתי לו, אתה חושב שאני לא נפגע ממש שאתה בא ודורש את פיטורי? אני מתפרנס מלכתוב על מכבי תל-אביב. אם היה לי עורך חלש, או מושחת, לא היתה לי עבודה היום", טען בורוביץ. גם מורחז, במקביל, השמיע את טרנויותיו. הוכרזה הפסקת אש.

עונת הכדורסל החדשה עומדת בפתח. עד עתה הפסקת האש היתה על הנייר בלבד. בשבועות ובחודשים הקרובים, עם פתיחת מחזור המשחקים החדש בגביע אירופה, יעמוד הסיכום בעליפה שהושג בין הצדדים במבחן המציאות. "בשנה הבאה בורוביץ יוכה ליחס זהה לזה שמקבלים שאר העיתונאים", בטוח רמי רוטהולץ, שסיים לאחרונה את תפקידו כעורך מדור הספורט. "מדובר בהבנות שקטות שאנשים חכמים מבינים. אני לא אופתע אם מישור הניח יד על כתפו של מורחז ואמר לו, 'בשביל מה אנחנו צריכים את זה. רד מכל הסיפור הזה'."

איתי גורד הוא עיתונאי ב"גלובס"

משפט חוזר

בית־המשפט העליון אינו זוכה לסיקור סלחני, אלא ליחס הכבוד שהוא ראוי לו – תשובה לעמית סגל

מאמרו "קוצים ושושנים" העלה עמית סגל טענות נוקבות על "הסיקור הסלחני והאוהד כלפי מערכת המשפט", והלין כפרט על הדיווחים מבית־המשפט העליון, שאפופים, לדבריו, "ביחס של הדרת כבוד הגובלת בקדושה", ומעניקים לשופטים "שכבה עבה של מקדם הגנה עיתונאי" ("העין השביעית" 57, יולי 2005). כתבה־אישום שמגולל סגל נגד סיקור תחום המשפט (הוא מרבר על "נסיבות מקילות", אבל מבהיר שאינן מצדיקות "כתב זיכוי"), ראוי לבחינה מעמיקה יותר. את הבחינה הזאת נמקר בסיקורו של בית־המשפט העליון.

בנאום הקטגוריה של סגל על סיקור תחום המשפט בולט בהעדרו תיאור המניע לפשע. מה בעצם התזה שלו על כתבי המשפט? האם כולם עצלים ונרפים? האם חתמו על ברית של שתיקה לנוכח הזוועות המתרחשות "במבנה השיש המהודר"? או שמא, כרגיל, התקשורת רואה את העולם מבעד למשקפיה השמאלניים־ליברליים? אבל אם כך הרבר, מדוע אותה תקשורת מתייחסת בלגלוג לחברי כנסת משני עברי הקשת הפוליטית, ואילו בבית־המשפט היא מוקה את עוקצה ומתייחסת בכבוד לשופטים?

התזה שאנו מציעים לסגל היא זו: בית־המשפט העליון ושופטיו זוכים ליחס של כבוד מכתבי המשפט, משום שהם ראויים לכבוד. לעומת זאת, בית־המשפט העליון אינו ראוי, ולרוב גם אינו זוכה, ליחס של סלחנות.

בית־המשפט העליון ראוי לכבוד בשל תרומתו המכרעת לביסוס אופיה הדמוקרטי של מדינת ישראל. אף שהוא פועל בחברה שבה ערכי הדמוקרטיה אינם ברורים מאליהם, במציאות בטחונית קשה ובסביבה פוליטית עוינת, הוא העמיד לאורך השנים שורת פסיקות חשובות, שביססו את מעמדו כאחד מכתבי המשפט המוערכים בעולם. בנוסף, ראויים שופטיו לכבוד בשל עומק מחשבתם, נקיון דעתם ועומס העבודה האדיר שהם עומרים בו. סגל עצמו כותב כי יש "הרבה מן האמת" בתחושה שמערכת המשפט היא "המעוז האחרון בישראל שעליו טרם השתלטו השחיתות והפופוליות".

איננו סבורים שבית־המשפט העליון נקי מפגמים, או שעליו להיות מחוסן מביקורת. הוא בוודאי ראוי, כמו כל גוף מסוּק, ליחס של "כבדהו חשדהו". טענתנו כפולה: ראשית, בית־המשפט העליון זוכה לרוב לסיקור ענייני ונטול הנחות; ושנית, כשרמת הסיקור נופלת מהסטנדרט הראוי, הסיבה לכך אינה יחס "סלחני".

על כך שהסיקור ענייני תעיד העובדה שהעיתונות מפרסמת ידיעות רבות המביכות את בית־המשפט. נזכיר רק דוגמאות בולטות: כשנרדנה מועמדותה של פרופ' נילי כהן לעליון, לא רק שנחשפו שמות השופטים התומכים והמתנגדים למינויה, אלא אף פורסם, באופן חסר תקדים, פרוטוקול ישיבת השופטים הסגורה בעניינה. כשהורחב ההרכב בעתירה נגד מינוי צחי הנגבי לשר לבטחון פנים, פרסם "הארץ" פרטים על חילוקי הדעות החריפים שנתגלעו בין השופטים בהרכב המקורי, אף שטרם ניתן או פסק דין; מבחינת בית־המשפט מדובר בחשיפת סודות מקודש הקורשים – בערך כאילו חיאל חורב קם בכוקר וקורא בעיתון על תהליך

הייצור בדימונה. בנוסף, טענות ביקורתיות ברבר התמחות ילדי שופטים אצל עמיתיהם, ברבר קשרי משפחה בין שופטים, וברבר שיקולים זרים בהחלטות על מינוי שופטים נהנו מהד תקשורת נרחב. גם חלק מהדוגמאות שסגל מביא לדברים שראוי היה לפרסם כבר פורסמו.

את המבט הביקורתי על כתיבת המשפט ראוי לחדר ולהעמיק. ראוי לסקר מינויים ביתר הרחבה, ולהעניק יותר גפח ומשקל לדיווח על פסק־דין חשובים – וגם לביקורות עליהם. אלא שהליקויים בסיקור אינם נובעים מיחס "סלחני"; הם נובעים מהקושי בסיקור מערכת סגורה וחשודנית כלפי העיתונות, כמו גם מעניין ציבורי ותקשורתי מוגבל בנושאים משפטיים. סגל יודע, ונהנה מכך, שעורכיו ועניקו קדימות לחילופי גידופים שהמיקרופון שלו קלט בכנסת, על פני מחלוקת סכיב מועמד לעליון, שלא לדבר על פרשנות של פסק־דין חשוב.

במקום לקרוא להעמקה של הסיקור בתחום המשפט, סגל נאחו בטפל. העיסוק המהותי של כתיבת המשפט – כתיבת פסק־דין – כמעט שאינו נוכר במאמרו. הוא מחפש את "רמות הגוף" שמאחורי הפסיקות. הוא רוצה, בין היתר, "כתבה מושחת על הוצאות השופטים ועל תנאי העסקתם"; "מפת רחובות של שכונת יוקרה ירושלמית מסוימת", שבה, כביכול, מותגורים השופטים; כתבה על "הנתק המחולט" ששרר בין שני שופטים "על רקע משפחתי"; וכתבות מוסף על "מאחורי הקלעים של ההחלטה על הגיור הרפורמי". חבל שהתשובות לשאלותיו מעניינות ברדר כלל פחות מהשאלות עצמן: הרוב המכריע של שופטי העליון אינו מתגורר באותה "שכונת יוקרה ירושלמית"; משכורתם אינה מופלגת ביחס לשעות עבודתם האינסופיות ולמעמדם כשופטי הערכאה העליונה; ידיעה על מתיחות בין שופטים, שאינה פוגעת בעבודת בית־המשפט, מתאימה למרור הרכילות; ועוד בטרם תפורסם כפולה על "מאחורי הקלעים" של בג"ץ הגיור, ראוי היה לפרסם כתבה נרחבת על המשמעויות המשפטיות והציבוריות של פסק־הדין.

מתחת לשכבה העבה של שאלות פרובוקטיביות, מטאפורות שנונות וניסוחים רהוטים, יש משוה מטריד במאמרו של סגל. מצד אחד, הוא חדר לכבודו של בית המחוקקים, ומרחיק לכת באומרו כי "הכנסת גדולה מסוכן נבחרה, והעיתונאים צריכים לשמור עליה מפני עצמה". מצד שני, הוא אינו מפגין חרדה דומה לכבודו של בית־המשפט. נדמה כאילו מאמרו אינו מסתפק ברדישה לסיקור ענייני של בית־המשפט, המשלב בין כבוד לביקורתיות, מהסוג שהוא מאחל לכנסת. הנחת המוצא שלו היא שבית־המשפט העליון ראוי לסיקור "נשכני", כדבריו, שיכרסם כמוניטין הרב שממנו נהנים המוסד ושופטיו.

אבל מדוע ישאף מישהו לחזות בפחות מעמדו של בית המשפט? ודאי אין קשר בין שאיפה כזו לבין "הפסיקות השנויות במחלוקת שיצאו תחת ידיהם של כתיבת המשפט", ולעובדה המרגיזה שהעיתונאים, העושים את מלאכתם, "צצים לדווח" על הפסיקות הללו, שמחוקקות את היסודות הליברליים בדמוקרטיה הישראלית.

ע"ד אילן יונס, סטודנט לתואר שני במדיניות ציבורית באוניברסיטת פרינסטון, היה הכתב לענייני מפלגות של גליציה"ל ושימש כמתמחה בבית־המשפט העליון

יפתח אלעזר, סטודנט לתואר שלישי במדע המדינה באוניברסיטת פרינסטון, היה הכתב לענייני משפט של גליציה"ל

דינת התקלה

■ דנקנר מחכך ידיים

נישאים על גליו של קמפיין "איפה הבושה" המתקשר ומעורר המחלוקת, החליטו קברניטי "מעריב" להכות בכרזל הלוהט ופרצו בקמפיין חדש ומושקע. השחיתות נעלמה באבחה מן הארץ, אפשר לעבור ליעד הבא ולעשות כמה ג'זכות מההתנתקות. הפעם הזאת, ברצותו או שלא, יתקשה האזרח התמים להתחמק מ"נעבור את זה יחד" המרוח על גבי שלטי חוצות, מרצד על מסכי הטלוויזיה, ומקפץ בחוצפה ישראלית על מסך המחשב. ממש כמו השרב הכבד של חורף אוגוסט, הוא נדבק אל העור המיוזע ומסרב להרפות.

אם סבורים היו ב"מעריב" שהקולגות כילו את חצי הביקורת המשוננים, הרי שנכונה להם הפתעה וזאת: עוד בטרם הספיקו עובדי הבניין ברחוב קרליבך לסגן "ליאור שליין", וכבר הודעו חברי המסדר הסודי, האמון על הטעם הטוב, והתערעמו בזעם קרוש על "המסר הפטרונגי" הגלום בקמפיין החדש, בפזרם מונחים הדורשים ביאור מילוני: "רטוריקה של פמיליאריות", הכריז אחד היומונים הגדולים. "שימוש ציני בכלי-ישראל-חברים מלוקק", החרה-החזיק אחריו יומון רבת-פוצה אחר. בבית "מעריב" לבטח נרשמה פליאה גדולה שעה שלא רק קצפם של המתחרים הגדולים יצא על הקמפיין, שיש בו, למען ההגינות, לא רק מין שגועז גרלות מקומם, אלא גם ביטוי למזגם של אנשים ש"הביחרנס" הוא כור מחצבתם: "מאמרי מערכת מלאים חשיבות עצמית וקמפיינים מופרכים אינם תחליף לעיתונות אמיתית", נכתב ב"מקור ראשון".

בתוך ועל אף כל אלה יכול אמנון דנקנר לחכך כפיים בהנאה, ללכות את אש הדיון העקרוני הגלום בקמפיין במאמרי מערכת מלומדים, ולחייך חיוך גדול של ניצחון: בן טיפוחיו מצליח להפיץ "באז" תקשורתי מאסיבי, שבמסגרתו מוכר שמו עשרות פעמים ביום. כל סטודנט שנה א' למנהל עסקים ימהר לדקלם שווהי אבן היסוד לגלגולו של מהלך שיווקי מבריק. סה"טו. מינוף נכון של אירועים מכוננים, במציאות שבה השפע התקשורתי מעודד מעבר של קוראים לערוצים אחרים ומגוונים, איננו בגדר אפשרות אלא הכרח. בעסקים כמו בעסקים, מנצח מי שמתבייש פחות. "במעריב" הפסיקו להתבייש, במובן הטוב של המלה. הם קשובים לרחשי הלב הציבוריים, מזהים הזרמות ונגעלים עליה בנחישות של פיטבול רעבתני. בעידן שבו יוצאת העיתונות הכתובה לקרב בלימה יומיומי מול מתחריה חסרי הרחמים, מדובר בהישג לא מבוטל.

לירון שכתר

לירון שכתר הוא עיתונאי

של הטור מגלם באופן קיצוני את העוול שהכתיבה העיתונאית בכללותה מעוללת למושאיה. גם הראיון העיתונאי הרגיש ביותר קוטע את המנוולוג של המרואיין, את הרצף של דבריו, הסדר וההיגיון הפנימי שלהם, מתערב בו ועורך אותו כרצונו. כל כתבה מאתרת תחת נושא מלאכותי קולות שונים, ומררדת אותם לנוסחה עיתונאית קבועה.

אומרים שהעיתונות מייסדת חלל ציבורי משותף. אולי, אולם על מנת לתפוס בו מקום יש להפוך למוצג, להיתחם בגבולות הגושא, המרכאות, והסוגריים.

יובל קרמניצר

יובל קרמניצר הוא עיתונאי

המשתתפים מגיחים מדי פעם לאורך הטור, בהערות לגבי נושאים שונים, דרמטיים או יומיומיים, אך הם כמעט תמיד מגודרים בסוגריים. מהערה לגבי מקור הריהוט ("הנגר היקה מרחוב הנסיכה מרי") דרך חוויית האהבה ("היה לי ממש פיק ברכיים") ועד תרומת האיברים של קרוב משפחה שנספה ("נתנו בלי לבקש לדעת למי זה נתרם").

מה שאובד, כמובן, הוא. הייחוד של כל אחד מן המשתתפים. האופן שבו הוא או היא מנסחים לעצמם ולאחרים את חוויית החיים שלהם. ב"מצב משפחתי" הקול הייחודי של המשתתפים מרוסק לגמרי, עד שנותרו ממנו רק שאריות, שבדי משפטים המנסים לשווא לפרוץ מן הסוגריים. קטועים ללא תקנה, הם נושאים בחובם מסר לקורא: הפורמט הייחודי

■ (החיים)

ממרכז המסגרת מביטים פרצופים מחייכים, מוקפים ברהיטי הבית. התפאורה משתנה משבוע לשבוע, אך המסגרת קבועה ויציבה.

הטור השבועי "מצב משפחתי", המתפרסם בעמוד האחרון של מוסף "הארץ", מביא מדי סופשבוע בין דפי העיתון סלון נוסף לסלון הבית. מדי שבוע מתארחת בו משפחה אחרת, מצולמת בחלק הכי ביתי של הבית (המטבח, הסלון), ומפגינה את החיוך השמור במיוחד למצלמה.

הפורמט של הטור קבוע: בטקסט משובצות תמונה גדולה של המשתתפים ותמונה קטנה של הבית שבו הם גרים. הראיון עצמו מאורגן כקטלוג. כמו מפרט טכני של קטלוג, נפתח הטור בפרטי המשתתפים (שמות וגילאים) ועובר מיד לסקירה מקיפה וארוכה של הבית ותכולתו. כשם שהבית מתואר בנקודות, כך נפרסים גם חיייהם של המשתתפים לקטגוריות: "מקורות קיום", "ביוגרפיה", "טלוויזיה" ועד לקטגוריות ייחודיות יותר כגון "המשך חייה" או "הנס שלא קרה".

הטור, בדרכו הצנועה, מרחיב עד מאוד את התפיסה הסטריאוטיפית של המשפחה הישראלית. קשישים, צעירים, הומואים, סטרייטים, וגם משפחות חד-הוריות נכנסים בו כשוים בין שווים. הבית של "מצב משפחתי" גם אינו הבית הלאומי והוא פתוח למהגרי עבודה, ערבים ויהודים. כך פורס הטור בפני הקורא את מגוון פניה העשיר של החברה הישראלית. הוא עושה אף יותר מזה. קריאה שבועית בטור מייצרת את התחושה המספקת, שעם כל ההבדלים שבינינו, לכולנו מקרר (של מי מלא ושל מי ריק) ולכולנו רהיטים (למי הרכה ולמי פחות), כולנו בני-אדם. אלא שהגיוון והשוני בין המשתתפים מתאפשר רק על בסיס שיבוצם במסגרת החלוקה לקריטריונים אחידים: העיקר הוא שלכולם יש מקרר ומטבח וההבדלים, בתכולה ואחרים, משניים.

זהו גיוון הדומה לגיוון שבין מוצגים שונים במוזיאון או בגן-החיות. כמו במוזיאון, רק הצבתם זה לצד זה במרחב שיטוט מוגדר, תחת נושא משותף, מאפשרת חוויה המקשרת ביניהם ומעניקה להם משמעות אחידה. כמו בגן-החיות, השיטוט בין חיות הפרא השונות מתאפשר רק עקב היותם מוצגים, מרוסנים, כלואים מאחורי סורגים.

את הסורגים של גן-החיות מתליפים בטורם של בני הזוג אברהמי הסוגריים. קולותיהם של

כמו לכל אחד, גם לי יש מהדרות חרשות מועדפת. אני צופה במיקי ויעקב, שבעיני מגישים את המהדורה הטלוויזיונית המעניינת והמאתגרת ביותר. למרות זאת, בסיום כמעט כל מהדורה, תחושה לא נעימה מתפשטת בגופי: האזוניים מתקפלות כמסרבות להאזין, אישוני העיניים מתרחבים כפליאה ורמת הבנת הנשמע שלי צונחת לשפל חרש. "סינדרום דני רופ" מכה בי. החלטתי לבדוק אם לא מדובר במחלה כרונית של ימי קיץ לוחטים, התיקפת בזמן שמיעת תחזית מזג

אוויר בכל ערוץ ואתר, ולא דווקא בערוץ 10. הדרמתי לערוץ 2 ואף עברתי את הגבול לערכות "מבט" של הערוץ הראשון. בשני הערוצים מוגשת התחזית ברבע מהזמן של רופ. בזמן שלוקח לדני, מיקי ויעקב להסתובב, חזאים אחרים כבר סיימו את מלאכת זריעת הייאוש בקרב העם, הוריעו שיהיה חם יותר ומה יהיו מעלות החום. מחלת התחזית לא תוקפת במקומות אחרים. ערוץ 10 מתהדר במהדורת החדשות הארוכה בטלוויזיה. שעה של חדשות שמתחילות טוב וזורמות בקצב ראוי, אך מסתיימות בדביקות וכמריחת זמן. הפקת מהדורת חדשות מקצועית כשל ערוץ

10 היא עסק יקר וכך גם ההגירה של רופ מערוץ 2. עליפי פרסומים, מרוויח החזאי כמאה אלף שקל בחדרש.

הרושם הוא שפתרון החדשות לבעיות התקציב הוא להאריך את המהדורה בצורה כמעט פיקטיבית, והמוטו הוא ש"הכסף כבר ניתן ודני באולפן - אז בוא נמרח ת'זמן".

לאחרונה שוכללה השיטה: לתחזית הוכנס המונח "מדר החום", המשקלל את מעלות החום ורמת הלחות לכדי טמפרטורה המייצגת את "מה שאנו מרגישים".

אתם הבנתם את זה? לא? כי גם אני לא, וגם יעקב אילון לא, וגם איש מהצופים לא הכין ועדיין לא מבין. ולכן, כמעט בכל יום, צריך חזאי ערוץ 10 להסביר שוב מה משמעות מדר החום. וכדי שלא נתבלבל, לפעמים הוא גם נותן בנפרד את רמת הלחות.

כל מטאורולוג מתחיל יסביר ששימוש במדר החום היא צורה לא רצינית להגשת תחזית, אבל מה זה משנה? מבחינת החדשות, השימוש במדר הוא רעיון גאוני שהישגיו העיקריים הם שניים: הראשון, חוסר ההכנה של הצופים והצורך להסביר להם מה קורה מאריך את המהדורה. השני הוא ההקצנה וההצהבה של מזג-האוויר. כשכבר מגיעים לסופה המיוחל של התחזית, לשלב שבו מופיעה מפת ישראל ועליה מידות החום הצפויות, נרשמות לעתים טמפרטורות הזוויות. 38 מעלות צלזיוס ויותר כתל-אביב הן חיזיון נפרץ.

כולם יודעים שהקיץ הישראלי הוא חם ויבש בהרים ומגעיל במישור החוף. כל קיץ קורה אותו הדבר. אבל רופ הצליח להמציא את הגלגל מחדש. פתאום בתל-אביב אפילו יותר חם מאשר בבאר-שבע. הבעיה היא, כמו שהסבירו בפורום אינטרנטי בנושא מזג-האוויר, ש"רוב האנשים לא מכינים כלום במזג אוויר ולא מכינים מה זה מדרי חום והשילוב הזה, בשבילם מה שרשום שם זה הטמפרטורה".

מציאה - בזל ובלי תיווך

לתקשורת מערכת יחסים מורכבת, שלא לומר מתוסבכת, עם הציבור. בשנים האחרונות, התרחב חלקו של דפוס אחד במערכת היחסים הזו, שבו התקשורת משמשת כבמה, לא מצונורת כמעט, המאפשרת לציבור הרחב להביע את עצמו באופן ישיר ולא מתווך. הכוונה בעיקר לתוכניות מסוג "יש עם מי לדבר" ברדיו ולתוכניות התגובות באינטרנט (טוקבקים).

שתי זירות אלו ידועות כמוקדים של דעות קיצוניות, לעתים גזעניות, ולרוב מנוסחות בשפה מתלהמת. לא פעם מופגנת ההתלהמות והשנאה בהן כלפי התקשורת עצמה.

נהוג לפטור את התופעה כשולית ולטעון שהקיצוניות המאפיינת את המגיבים בזירות אלו, כמו גם חוסר האמון שהם מבטאים כלפי התקשורת, משקפים רק מיעוט קולני. טענה זו נכונה, אולי, לגבי אלה הטורחים לחייג לרדיו, אולם היא אינה לוקחת בחשבון את התרחבות השימוש באינטרנט, את המיידיות ואת האנונימיות שבמשלוח תגובה.

יתר על כן, תוכניות מהז'אנר של "יש עם מי לדבר" והטוקבקים האינטרנטיים אינם אלא הביטוי המובהק והקיצוני ביותר לתופעה רחבה בהרבה, של התנערות התקשורת מתפקידה כמערכת ומנתחת של מידע לטובת תפקוד כצינור קלט ופלט בלבד. באותה מיידיות וישירות שבה הציבור הרחב מבטא את עצמו בתגובות באתרי החדשות, פולטים כתבי החדשות של אותם אתרים, ושל העיתונים היומיים, את רצף הביקורים שבהם הולעטו באותו יום.

בעידן שבו קשה למצוא מרואיין שאינו מתורגל בתגובות מתוכנתות המנוסחות באופן אחיד ("פתאום שמעתי בום"), ובתרגילי התחמקות משאלות מביכות, גם זמן האוויר האינסופי הניתן למרואיינים ברדיו ובטלוויזיה, ללא קשר לתרומתם העניינית לריון שעל הפרק, הוא היבט של אותה תופעה.

מדוע מוקדש זמן כה רב לדוברים אלמונים (חבר מרכז ליכוד פלוני, תומך שרון, המביע את דעתו המקצועית על סיכויי של כיבי נתניהו לזכות בבחירות הפנימיות בליכוד - ולהפך) או לאישי ציבור (שמעון פרס, למשל), השוטחים את משנתם ללא תיווך, רהיינו ללא הניחוץ הביקורתי שהוא תפקידה של התקשורת? כנראה מכיוון שזה מהיר וזול יותר מלשלם לכתבת או לכתב כדי שיכינו תחקיר יסודי, במיוחד במציאות תקשורתית-טכנולוגית שדורשת מאמצעי המדיה להתחרות על מהירות העדכון על חשבון התוכן.

מה כבר למדנו מהעלאתה החוזרת ונשנית לשידור של אותה נופשת אלמונית שריוחה מאחת מספיינות הגופש שעוכבו בשל החשש מפיגוע (שלא התממש)? מהו הממד הענייני או המעניין בהצהרה הטריטוריאלית ש"הכל בסדר" (מהדורת החדשות המרכזית של יום שישי, 5.8.05, ערוץ 10)?

לכאורה, פתחון הפה לאנשים מן השורה באמצעי התקשורת מקרב אותה לזרעיה. בפועל, נוצר כאן דפוס יחסים פתולוגי בין הצדדים. כלב השמירה של הרמוקרטיה מפנה את עמדתו ומכשכש בזנב לעבר תוקפיו. ככל שהציבור, ואישי הציבור בכלל זה, זוכים להביע את עצמם באופן ישיר ובלתי מופרע בכלי התקשורת, כך גדל הניכור כלפי התקשורת וחוסר האמון בה.

כאשר הייצוג שמעניקים כלי התקשורת לקולות השונים ניתן ללא הבחנה וללא קביעת סדריוס צמצאי וביקורתית, הוא חסר ערך. בהעדרו של שרביט מנצחים, ריבוי הקולות אינו יוצר פלורליזם אלא זקופוניה צורמת. המדרד היחיד המבחין בין הקולות השונים, החל ברעתו של יוסי מנתניהו על המצב" וכלה בנאום ההתפטרות של נתניהו, הוא הווליום: כל ראלים גבר.

רלוקה גנאה

רלוקה גנאה היא טטוונטית לתואר שני בפילוסופיה באוניברסיטת תל-אביב

אורי בלאו
אורי בלאו הוא עיתונאי

יו"ר מועצת הרשות השנייה לשעבר, מנשה סמירה, פגוע. פגוע וכועס. ולמרות זאת כל הנסיונות לקבל ממנו התייחסות לנסיבות שהביאו להחלפתו נתקלים בחומת שתיקה. אולי היתה זו העובדה שהראיון נערך ימים ספורים לפני שהתקבלה ההכרעה על תפקידו הבא, ואולי שנותיו הארוכות כצבא שחינכו אותו לנאמנות בלתי מסויגת, אבל סמירה הסכים לומר בנושא רק ש"זכותה של השרה למנות לתפקיד הזה את מי שהיא רוצה". ועדיין, דרך השורות שבין השורות, המאזין אינו יכול שלא לקלוט את עומק עלבונו.

מקורביו של סמירה ברשות מציעים שני הסברים. הראשון גורס ששרת התקשורת דליה איציק, כעידודם של זכייני הערוצים המסחריים, ביקשה

שתוכל להצביע על הישגים בתקופת כהונתה. בשל ההערכות שהבחירות יוקדמו, אצה לה דרכה ליישם את הרפורמה. בשל ההכרלים בכפיפות בין שני הגופים (מועצת הכבלים היא חלק ממשרד התקשורת בעוד שהרשות השנייה היא גוף עצמאי), מינוי יו"ר המועצה לראשות הגוף המאוחד יביא לצמצום ההתנגדויות במשרד ובמועצה ויאפשר ביצוע מהיר. תומכת בהסבר הזה העובדה שהמגעים על הקמת "ברית המועצות" החלו עוד לפני שסמירה פינה את משרדו. יצוין כי חוק ההסדרים, שאושר בממשלה באמצע אוגוסט, מציע להקים רשות לאומית לתקשורת במקום המשרד. אם יאושר חוק ההסדרים כלשונו, תסורף הקמתה של "ברית המועצות".

אתה מוראג?

אם הזמירות שנשמעות לאחרונה בהקשר של המיווג ושל בתירת האנשים שיוכילו את המערכת מלמדות על כך שאולי יהיה ויתור, מלמדות שיש

סמירה לא רואה הכרל גדול בין עבודתו כמתנד לתפקידו ברשות השנייה. הטלוויזיה, לדעתו, היא מדיום שדרכו ניתן וצריך, לצד הבידור, גם להנחיל ערכים. אילו ערכים? סמירה מדבר על המשכיות העם היהודי, ציונות, ריסון ועוד. השקפת העולם הזו באה לידי ביטוי במכרו, גולת הכותרת של כהונתו, שהפכה אותו כמעט בן לילה לאחת הדמויות המשפיעות על התקשורת. הוא אמנם נמנע מלמתוח ביקורת ישירה על רמת השיח בערוץ 2, אבל אומר שבעקבות המכרו, הרברים ישתנו. "ההצלחה הגדולה במכרו כבר הושגה. הזכיינים הבינו שאפשר לעשות תוכניות בעלות משמעות, תוכניות איכותיות, רציניות, שלא דווקא פוגנת למכנים המשותפים הגדולים, ולהגיע לרייטינג משמעותי", הוא אומר. "רדאי שהם עשו את זה למען המכרו. כשאתה הולך לראיון עבודה אתה מתקשט קצת, ואני מניח שהם התקשטו במידה מסוימת. אבל מה שקרה זה שהם

הדגלים של חנשה סמירה

היו"ר הפורש של מועצת הרשות השנייה נזהר בראיון הזה שלא להתעמת עם שרת התקשורת, דליה איציק, אבל כעסו ודאגתו מבצבצים החוצה

ראו כי טוב. [...] פתאום הם גילו שהביקורות טובות, שצופים שעזבו לערצני נישה חזרו. אני מדבר על תוכניות כמו 'עשרת הדיברות', 'ארץ המתנחלים', 'אנטישמיות'.

אתרי המכרו, וגם לאחרונה, נשמעו מענות שהזכיינים לא יוכלו לעמוד בתנאים.

במכרו התמודדו שלוש קבוצות שכבר שידרו ועוד אחת חדשה. השלוש הציעו ביד מהמם שאף אחד לא חלם עליו, והציעו השקעה גדולה יותר בתוכניות. ואנחנו מדברים על שלוש קבוצות שמבינות את הביזנס, שמכירות את התחרות. אנשי המקצוע ואנשי הכלכלה שלהם יודעים מה הפוטנציאל שיש וההתחייבויות היו בהתאם. את הביד של 300 מיליון שקל הם כבר שילמו. לגבי ההתחייבויות האחרות – כשביל זה יש פיקוח.

ואולי ההתחייבויות הגדולות הן תוצאה של נכונות המועצה לאשר הפרות חוזרות ונשנות לערוץ 10, נכונות שממנה הבינו הזכיינים שהם לא יצטרכו לעמוד בהתחייבויות?

אחד הדברים שעשינו, המנכ"ל ואני, זה ללמוד את המכרו לערוץ 10 ומכרוזים קטנים נוספים ולהפיק

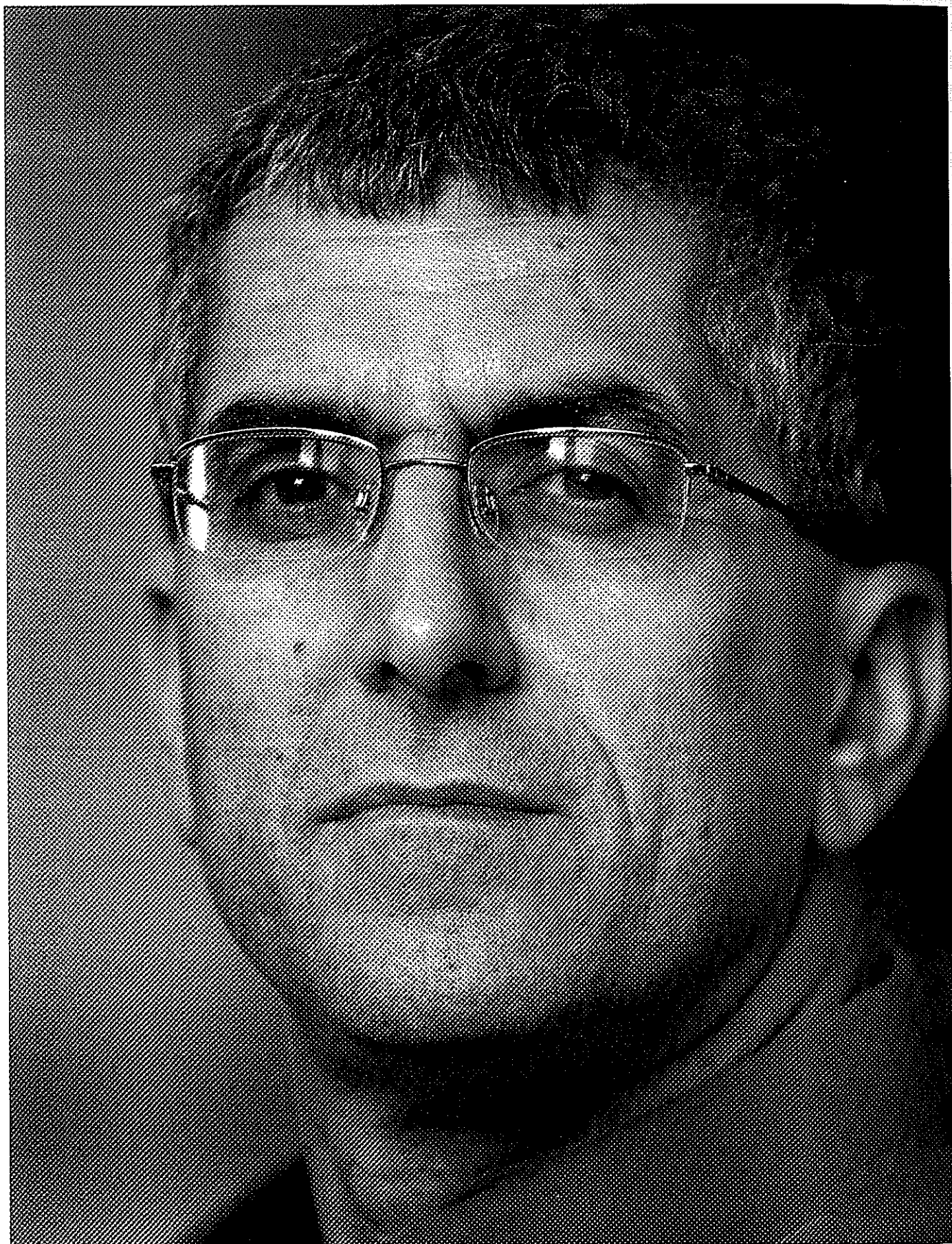
מי שחושב שהיו דרישות מופרזות במכרו ולכן צריך לשקול לא לעמוד על ביצוע כל הדרישות, אז כן, אני מוראג. אני לא רוצה להעלות על דעתי סוג כזה של התנהלות. אני חושב שניסיון שכזה – לאפשר לזכיינים שהם בעלי אינטרסים לכלליים בעיקר לעשות ככל העולה על רוחם בשם כל מיני סיסמאות ליברליות – הוא תקלה, השתעברות לסוג של פופוליזם ובהחלט דבר שיש בגללו סיבה לדאגה.

חינוך דרך הטלוויזיה

סמירה (48), בן מושב בית-עזרא, הגיע לעולם הטלוויזיה במקרה. הוא השתחרר מצבא הקבע כאלוף-משנה אחרי שכינה בין היתר כסגן קצין חינוך ראשי ומפקד הגרנ"ע, ומונה למנהל בית הספר בבאר-טוביה. בשנת 2000 הגיעה אליו פנייה להצטרף למועצת הרשות, ובתחילת 2003, אחרי שמוטי שקלאר מונה למנכ"ל הרשות, נבחר סמירה כיו"ר זמני ואחרי-כך כקבוע. אפילו מבקריו מודים כי למד את התחום והתערה בו מהר והיטב.

למנות כיו"ר המועצה רמות שתהיה "מבינה יותר כלפי כוחות השוק", כהגדרתם. בתרגום לעברית משמעות הרברים שהשרה רוצה שהמועצה תתערב כמה שפחות בסוגיות של תוכן, ושאלה יוכתבו על-ידי שיקולי הזכיינים. כדי להבין מדוע מדובר בביקורת צריך כנראה להיות יודע ח"ן; בעקבות המכרו החרש של ערוץ 2 יש כיום בידי הרשות השנייה מגוון רחב של אפשרויות ענישה שלא היו בידה בעבר. מכאן נגזרת המשוואה: פחות פיקוח שווה הטבות כספיות ניכרות לזכיינים. איציק עצמה, אגב, בראיון ל"הארץ", אמרה במפורש שאינה רואה מקום לפיקוח על תוכן ועוררה את עמם של ארגוני היוצרים בטלוויזיה שטענו שהרבר יביא לפגיעה חמורה ביצירה המקורית. מן העבר השני יהיו שיאמרו שסמירה עצמו, כשנדרש להפרת התחייבויות מצד ערוץ 10, גילה הבנה רבה לקשי הזכיינים (סמירה מגיב לכך בהמשך הראיון).

החסבר השני בירוקרטי במהותו. איציק, אומרים המקורבים, מתכוונת להקים את "ברית המועצות" – האיחוד בין מועצת הרשות השנייה ומועצת שירותי הכבלים והלוויין – בין היתר גם כדי

צילומים: רודו בכר

מהם לקחים. למדנו שצרכים ליצור מנגנוני אכיפה יותר ברורים. היום אנחנו די מאובטחים ומסודרים, עליידי ערבות כספיות, קנסות וגם תמריצים. למשל אנחנו יכולים לחלט מהערבות סכומים קטנים יותר מול מרכיבים מצומצמים יותר של הפרות, מה שלא יכולנו לעשות בעבר. [...] במקרו החדש מותר לשרד עשר דקות פרסומות לכל שעה, ואם לוחה השידורים יניח את דעתנו, נאשר שתי דקות נוספות. אלו הן שיניים משמעותיות יותר שניתנו לרגולטור כדי שיפקח שהוכיחים יעמרו במה שהתחייבו.

ואם הגענו לערוץ 10 – איפה היו הטעויות?
 המכרז לערוץ 10 נבנה בתקופה של אופוריה כלכלית (ב־1999; א"א). ההערכה אז היתה ששוק הפרסום בטלוויזיה יגיע לכ־400 מיליון דולר בשנה. היום, שש שנים אחרי, הוא עומד על 270 מיליון דולר ועדיין קטן בהשוואה למדינות המערב. לאור הדברים הללו, ובכל הנוגע למחויבות של הערוץ, היה צריך להיעשות, ונעשה, תיקון. נכון שזה יכול להיראות היום כלחץ, אבל אני חושב שזה היה סביר וחשוב לציין שבהחלטה היו מעורבים כל הגורמים – היוצרים, הרשות השנייה והמשקיעים – ונעשו גם שינויי חקיקה. התיקון קבע היקף סביר לערוץ ברודקאסט: השקעה של 220 מיליון שקל. מכאן והלאה התעוררו בעיות והערוץ לא התייצב ועבר יותר מדי גלגולים. אני מקווה שעם המשקיעים החדשים שנכנסו (אדנון מילצ'ן; א"א) הערוץ יעלה על הדרך הנכונה. יחד עם זאת אני חייב להגיד שזה לא ילך אם הערוץ ימשיך להעמיד לוח של 60–70 אלף רולר לערב. כדי להתמודד עם ערוץ 2, הם חייבים להעמיד לוח של 150 אלף רולר לערב. **ולא היה מקום לסנקציות יותר חמורות?**

יכולנו לצאת גדולים ולסגור את ערוץ 10. מה אתה היית מרוויח? מה אני הייתי מרוויח? כל עוד אנחנו רואים איך המשקיעים מוציאים כסף מהכיס שלהם, לא על חשבון המדינה, לא על חשבון משלם המסים, או למה לא לנסות. אחר התנאים זה שהם ישלימו את המחויבות שלא בוצעו. ביטול – לא. רחיי – זה סביר.

אתה חושב שיהיו עוד הקלות?

אולי הקלות מינוריות ביותר. אני מניח שזכייני ערוץ 2 כבר מוכנים עם הבג"ץ למקרה שההקלות יהיו יותר ממינוריות, ולכן איז סיכוי שהם יקבלו כאלה.

הנועד "אקוים" שכללה תוכן מיני בוטה – המועצה לא התערבה בשנים האחרונות בתוכניות, עובדה שאולי מציגה באור נלעג משהו את הניסיון להציג את סמירה כצנוור אכזר. גם ההתערבות בפרסומות היתה מינורית – מועצת הרשות ביקשה להגביל כחמש פרסומות מתוך כ־2,500 שהוגשו לאישורה.

איפה היתה ההתערבות כשדובר ב"דגים השמנים" של ערוץ 2 – תחקירים מנופחים, פרובוקציות והגזמות?

ברילמה שבין עיקר לטפל, בתחקירים שקצת מנופחים ואולי קצת מפריזים כשביל רייטינג, או סתם

יכולנו לצאת גדולים ולסגור את ערוץ 10 (תפני שלא עמד בתלוא התחייבויותיו). מה אתה היית מרוויח? מה אני הייתי מרוויח? כל עוד אנחנו רואים איך המשקיעים מוציאים כסף מהכיס שלהם, לא על חשבון המדינה, לא על חשבון משלם המסים, אז למה לא לנסות?

בטחוני. לא תמצא אותם במקומות סבירים. מצאנו שאפילו נשים לא מטופלות כראוי. למרות זאת, אני בעד לעודד את התקשורת, במיוחד את החלקים הרציניים שלה – חדשות ואקטואליה – לבצע תחקירים, למרות הסיכוי המסוים שיהיה הוסר איוון ובתנאי שהוא נובע מתום לב. בעיני, בחברה רמוקרטית זה יותר חשוב מאשר לקבוע סייגים וכללים. הדרך לטפל בבעיות, אם ישנן, היא העלאת הנושא לדיון ציבורי.

אבל גם לא העליתם לדיון ציבורי.

אני לא חושב שיכולנו להניף כשנתיים האלה את כל הרגלים. היינו צריכים להתמקד. או הנושא הזה אולי מאוד חשוב בעיניך, אבל היו עוד הרבה דגלים. הדגל הזה של תקשורת שמשקפת את כל האוכלוסייה למשל, של ערוץ ברודקאסט מרכזי שלוקח אחריות על החברה, שנותן לכולם ביטוי ראוי ועוד רבים אחרים.

שידור קלטת הפולסא דנורא, שתמכת בו, לא

היה לקיחת אזמריה כדי לייצר רייטינג?

בכל דבר שאני עושה אני אומר, ראש ממשלה נרצח עליידי יהודי במדינת ישראל. הדבר הכי בלתי סביר קרה ומאותו הרגע זו נקודת המוצא, במיוחד במחלוקת כאלה. ומאחר שיש פה דברים שחוזרים על עצמם צריך לשרד [...]. בין הבחירה לא לשרד מפני שאולי אני נתן כמה וביטוי, לבין הבחירה שמא אני מקטין תופעה שקיימת, קורם כל אני מעריף לשרד ושהציבור ישפוט.

לאן ילך השידור הציבורי?

סמירה הוא תומך נלהב בהצעת האוצר (במסגרת תקציב 2006) למערך שידור דיגיטלי. המערך החדש, אם ייצא לפועל, יאפשר לכל אורח לקלוט שישה עד שמונה ערוצים באמצעות רכישה חרי־פעמית של ממיר דיגיטלי שעלותו כמה מאות שקלים. כיום, בחלקים נרחבים מישאל לא ניתן לקלוט ישירות אפילו את הערוצים 1 ו־2 שמשרדים גם באמצעות אנטנות. שרת התקשורת וראש מועצת הכבלים והלוויין, יורם מוקרי, מתנגדים ליוזמה בטענה שתפגע קשות בהכנסות החברות המסחריות, פגיעה שתגולגל לכיוון היוצרים המקומיים. "בעיני כאורח זו ההחלטה הכי חשובה שיכולה להתקבל, גם אם הכבלים והלוויין ישלמו מחיר מסוים", אומר סמירה, "המצב הנוכחי הוא ממש חוסר הגינות כלפי האורח, בעיקר בפרייה".

מערך השידור החדש, אם ייבנה, צפוי להביא לעלייה ברייטינג של הערוצים הציבוריים, ורק יחיד את השאלות האחרות שסמירה מתלבט בהן. "אחת הבעיות המרכזיות שזיהיתי, כמי שבא מבחוץ, היא השאלה מי יתווה את הקו, מי יקבע את הכללים. אני חושב שההסתכלות של ה'ברנו' העיתונאית אינה הסתכלות רחבה דיה. היא צריכה להיפתח, לתת מקום גם לציבורים אחרים", הוא אומר.

▲ אייל אברהמי הוא עורך ב"דיעות אחרונות"

מתוך תום לב – לבין פגיעה בתרבות של תחקירים, אני בעד לעודד את התחקירים. הדרך לטפל בבעיות, אם ישנן, היא במישור האתיקה.

ובכל זאת, אתה לא חושב שחלק מתוכניות החדשות והאקטואליה חוטאות למציאות, בלשון המעטה, ושהיה מקום לרסן אותן?

אני מניח שאם תדבר עם אנשים אחרים ברשות יגידו לך שכן. אבל צריך לרבר על עובדות ולא על רגשות. המחקרים שלנו הראו שהתחקירים לא תמיד מייצגים נכונה את כל הרברים באוכלוסייה. הערכים, למשל, תמיד מוצגים בהקשר שלילי, פיגועי או

רגולציה משותפת

סמירה גאה בשקט וביחסים הטובים ששררו בתקופת כהונתו בין הזכיינים לרשות השנייה. ההסבר ליחסים הטובים הללו, לפי סמירה, הוא ההידברות או ה"רגולציה המשותפת", כהגדרתו. מלבד השקט התעשייתי מציג סמירה את הישגי מדיניותו בניסוח הקודר האתי לפרסומות ובמגוון תוכניות שנתנו ייצוג לאוכלוסיות שבעבר לא יקבלו דריסת רגל בטלוויזיה. מצד שני, היחסים הטובים כנראה גם גבו מחיר מסוים: חוץ ממקרה אחד – של תוכנית

"מקור ראשון" נולד מצורך אמיתי

על שמרנות תרבותית ועיתונות ניאו-שמרנית

אלת מקומו של האל בתרבות היהודית והעברית, שהיא למעשה שאלת מקומה של החוויה הרתית בתרבות הישראלית, אינה כה זניחה עד שניתן להשאירה רק בקרב דוברי המחנה הליברלי השמאלי בישראל, כלומר לצמצמה לכלל אמירות תמהוניות או אנתרופולוגיות במוספי הספרות הנדרחים. העובדה ההיסטורית היא שהעם היהודי התקיים במשך שנים רבות במולדת רוחנית ואינטלקטואלית שבמרכזה עמד האלוהים, על סך האטריבוטים התרבותיים שנלוו למושג זה. במאתיים השנים האחרונות נעשה כאן גיסיון, שבתלקו הצלית, לסלק מן הקיום הלאומי את התיאולוגיה ולהותיר לשפויים לנהל את הפוליטיקה הישראלית.

ואכן, כל המתבונן במפת התקשורת, המשקפת במידת-מה גם את האליטה התרבותית והאינטלקטואלית בישראל, מבין שבפרספקטיבה היסטורית, המחנה הליברלי הרדיקלי הביס תבוסה ניצחת את המחנה שמכיר עדיין באב הקדמון, ובמטפיזיקה היהודית הכרוכה בו, כבסיס מרכזי לכל דיון תרבותי וכחינוגי להתפתחות חיי הרוח של הקולקטיב המתגבש כאן.

לקולקטיב הגדול הזה של שומרי הזיקה לתיאולוגיה, ולמכלול הערכים הקשור בה, אין במה רצינית וראויה לדיון. דובריו המעטים (ולא תמיד המוצלחים ביותר) משמשים אך עלי תאנה בכל העיתוננים וכלי התקשורת המרכזיים. כדי כך תבוסתו ניצחת, עד שגם נצחונותיו בקלפי הפכו לתבוסות פוליטיות. זאת באין מרכז אליטיסטי – אינטלקטואלי ותרבותי – שיעמיד אלטרנטיבה לאימפריה התקשורתית שייצר השמאל הליברלי בישראל.

כך ניתן להבין מדוע לא התקיים עד כה בשיח הישראלי דיון מהותי ועקרוני על המהלך שהוביל להתנתקות. מרחב הדיונים האפשרי בנושא נע בין אהרה ואמפתיה למתיישבים לבין אי-הכנה מהותית ואפילו שנאה. היחיד שניסה לייצר דיון היה ארי שביט בספרו "חלוקת הארץ", וגם שם כשל. בהרירו מן השיח רמיוות מרכזיות בקרב הקולקטיב האחר, זה שמתנגד למהלך.

אל מול השמאל הליברלי ניצבת אפוא הניאו-שמרנות, שתחת כנפיה ניתן להכניס קשת שלמה של ציבורים שונים זה מזה, אבל לכולם אלמנט משותף במינוחים שונים: יחס פוזיטיבי כלפי אלוהי ישראל, אותו אב קדמון שהורד מן השיח הליברלי. גם אנשים כאמנון לורד, שעברו מהפך אידיאולוגי מרשים ומנומק ונתרו באורח חיים החילוני, מחויבים באופן תרבותי ולאומי עמוק כלפי מרכזיותה של החוויה היהודית המסורתית כהנחה מוקדמת לכל שיח פוליטי-תרבותי-רוחני-אידיאולוגי בציבוריות הישראלית.

"מקור ראשון" נולד מצורך אמיתי וכן של אנשים רבים בקרב הקולקטיב הניאו-שמרני, ובתוכם אינטלקטואלים ואנשי עט, אמנים ועיתונאים, פוליטיקאים ואנשי ציבור, שמאסו בעמדה המבוזה של עמידה כעני בפתח מערכות העיתוננים כדי להשמיע את קולם. כי זאת הפוזיציה הקבועה והקבועת עד היום במשאומותן בין מי שאי-נו נמנה עם האליטה התקשורתית הקיימת, ושרעותיו חורגות מן הקונסנוס השמאלי השחוק, הרואה בכל איזכור לאומי-דייכללי-מתנהלי-ארכישראלי ועוד ביטוי לא לגיטימי שיש להותירו במחוזות האי-לגיטימיות הירועה – לבין עורכי המוספים וטורי הערות ומפיקי

תוכניות האקטואליה ושאר שומרי הסף, אנשי המנגנונים התקשור-תיים האוחזים בכוח בעמדותיהם ולמעט תאונות קלות, אינם מניחים לאחרים להשתתף בעיצוב דעת הקהל. לאלה נועד מקום רק בקרב הצווחנים בהפגנות הצבעוניות של ה"ימין", ולעולם לא באולפן המ-מוזג כמגיש חדשות, פרשן, מפיץ, מהגג ועוד. רק במצב בלתי אפשרי כזה יכול היה אמנון אברמוביץ' לשחרר את הצהרותיו המתלהמות ולקרוע לעמיתיו כמו רמו שבסמוי כולם נוהגים כך.

השמרנות החדשה אינה מבקשת לחזור אל נקודת ההתחלה ול-בצע רגרסיה תרבותית ורוחנית. יצירות התרבות והאמנות העברית לסוגיה הן נכסי צאן ברזל גם של חלקים גדולים בציבור הזה, המר-גישים מחויבים לטיפוחם, עידודם וצרכיהם. גם כלפי החוויה הדתית המסורתית יש, בחלקים לא מבוטלים מן הציבור הזה, ביקורת ורצון לשינוי, ואכן כל העוקב אחר השיח הרתי המודרני בישראל מגלה בעשורים האחרונים שינויים פרדיגמטיים בחשיבה הדתית, עד כי ניתן לכנותם במונחים פוקויאניים "שבר אפיסטמי". אבל עדיין, יחד עם השינויים המכריעים בתודעה ובחשיבה, גותרו אלוהי ישראל והחוויה הדתית אלמנטים מכריעים בחיים ובתרבות של ציבור זה.

בכל מקרה, התרבות הישראלית אינה שייכת ל"ציבור החילוני השמאלי", כדבריה של טל ארבל ("העין השביעית" 57, יולי 2005), ובטח שאין כאן גיסיון לטייח את המציאות. יש כאן מבט אחר – לגיטימי ומנומק – על החוויה התרבותית והפוליטית בישראל, מבט שבמחוזות הליברליזם הפוגדמנטליסטי נחשב כלאומנות תרבותית. השיח הניאו-שמרני אינו מנסה למחוק את "העושה, הגזל והעוולה הגדולה", כדבריה של ארבל; הוא לא מקבל את הנחת היסוד הזאת כאילו העושה והגזל והעוולה נמצאים רק בצד הישראלי, או ליתר דיוק בקרב ציבור המתנחלים ומנגנוני הכוח של הריבונות הישראלית.

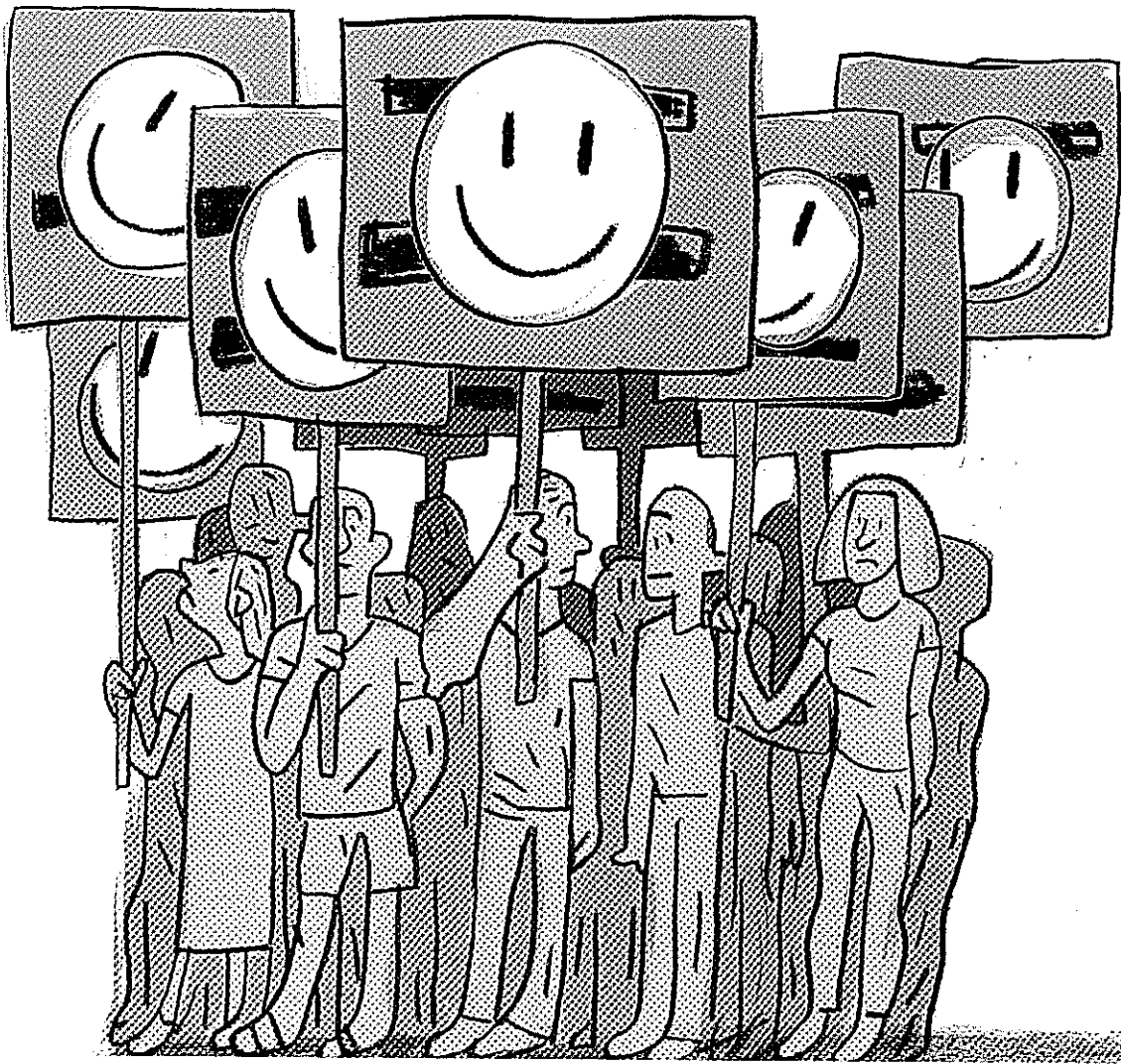
היעדרותו של האל מהשיח התקשורתי כאלמנט לגיטימי בריון קשורה גם ליחס המולול אל האדמה ואל ההיאחות בה, ובכלל ליחס העוין כלפי הריבונות הלגיטימית של העם היהודי על חלק כלשהו של הארץ הזאת. כך גם כאשר לחיוב "ההשתייכות האתנית" (כך מכונה ההתייחסות לקולקטיב היהודי בעיתונות הליברלית). גם אלו ערכים ניאו-שמרניים שהגחתם וטירולום הפכו לחם חוק בעיתונות הליברלית והסמיי-ליברלית.

נכון להיום, "מקור ראשון" נמצא בראשית דרכו. המהפכה הת-קשורתית שמבקשים אמנון לורד ושלמה בן-צבי לבצע רחוקה מאוד מהגשמתה. העיתון נע בין קטבים תרבותיים ופוליטיים לא פשוטים, ובין הרצון לייצר אוונגרד תקשורתי אחר לבין השאיפה למכור כמה שיותר גליונות. המתח הזה מתבטא במודל העיתונאי ש"מקור ראשון" מבקש להעמיד לו אלטרנטיבה: האם לעמוד מול עיתון "הארץ" או שמא לקרוע להמונים אילה "דיעות אחרונות", ועוד.

כך או כך, קיומה של עיתונות ניאו-שמרנית חזקה הוא אינטרס עקרוני של כל ליברל אמיתי. נכון להיום, על המגרש משחקים (כמעט) רק שחקני הקבוצה אחת, זו הליברלית-שמאלית. לטובת כולם, הסיטואציה הזאת חייבת להשתנות. ■

ד"ר דודר אידר הוא חוקר תרבות וספרות

שאלת מקומו של האל בתרבות היהודית ובשיח העיתונאי העברי אינה כה זניחה עד שניתן להשאירה רק בקרב דוברי המחנה הליברלי השמאלי

יובל קרמניצ'ר

ת

וכנית ויסקונסין זה עתה יצאה לדרך. החל מן האחד באוגוסט על מקבלי קצבאות ההכנסה באשקלון, שדרות, ירושלים ונצרת להתייצב במרכזים המופעלים על-ידי חברות פרטיות, שזכו לשם כך במכרו מטעם המדינה. המדינה הפקידה בידי חברות אלו את הסמכות מרחיקת הלכת ביותר שניתנה עד היום בידיים פרטיות: הזכות לשלול מאורח את קצבת ההכנסה. במהלך השנתיים הקרובות, תקופה המוגדרת כתקופת ניסוי, "מתכנני תעסוקה" המועסקים על-ידי הזכייניות יתפסו את מקומם של פקידי לשכות התעסוקה והיו מופקדים על הטיפול הרגיש במקבלי קצבאות ההכנסה. פתיחת שערי מרכזי התעסוקה בראשית אוגוסט מיקרה תשומת לב תקשורתית יוצאת דופן בתחום שסובל בדרך-כלל מחשיפה שולית בעיתונות, תחום הכיסוי המוגדר במונח העמום "חברתי". "התוכנית

מעוררת עניין שלא היה קודם, לצערי הרב, ככל מה שקשור למקבלי הבטחת הכנסה. מושכת פוקוס לתחום שראוי שהעין הציבורית תשוזף אותו", אומרת דורית גובק, ראש מנהלת "מהלב", הגוף המפקח מטעם משרד התמ"ת על ביצוע הפרויקט. לא כולם שותפים להתלהבותה של גובק. בעמותות הציבוריות, המלוות את הפרויקט ומפקחות עליו, נתפס מהלך הפרטה כמטיל צל דווקא, ולא שופך אור, על פעילות ציבורית משמעותית. פתיחת שערי המרכזים היתה אמנם אירוע תקשורת מובהק שמשך אליו את תשומת הלב של העיתונות, אולם, בניגוד לרושם שנוצר, זו אינה ראשיתו של התהליך. שערי המרכזים נפתחים רק לאחר שהשלב העקרוני המסדיר את פעילותם, שלב המכרז, נסגר. "מידע שהיה בעבר נגיש ופתוח לציבור חבי היום בין דפי המכרז", אומר עו"ד אמיר פדיפוקס, חבר הנהלת "מחויבות", שעבודת הרוקטורט שלו עוסקת בתוכניות רווחה. "יש אירוניה בכך שתהליך הפרטה, שאמור להתיר תחרות חופשית, למעשה מוביל לערפול וחסימה של מידע".

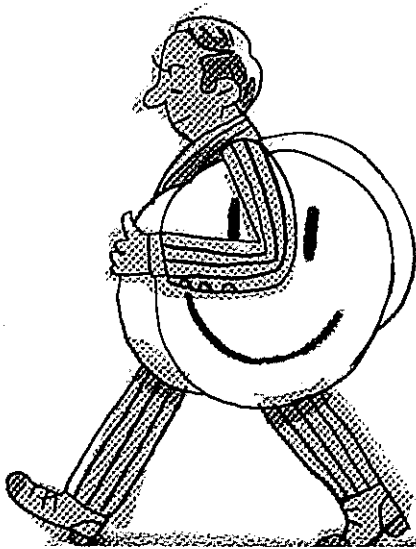
ממילא, תהליך החקיקה המסדיר בדרך-כלל את פעילותם של גופים ציבוריים זוכה רק לעתים רחוקות לכותרות. כאשר שירות ציבורי מופרט, חוק המסגרת הוא כללי, ורבים מן הפרטים המסדירים את הפעילות נקבעים בחוזה שנכרת בין המדינה לזכיון.

עו"ד אבישי בניש, מנהל הקליניקה לרווחה תע" סוקתית בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית, משתתף בקבוצת חוקרים צעירים במכון ון-ליר הבר דקת את השקיפות בתהליכי הפרטה. "הפרטה היא מעבר מהתחום הציבורי לפרטי", הוא אומר, "אבל הגופים הללו (הזכיינים המפעילים את הפרויקט; י"ק) מבצעים פעילות בעלת משמעות ציבורית. מעתה, תהליך קבלת ההחלטות אינו פומבי כשהיה. במקום הליך פומבי של חקיקה ותקנון, מתנהל משא ומתן עסקי ששני הצדדים הרלבנטיים בו הם הממשלה והזכיון, ואילו הציבור אינו שותף בו".

ראשית התהליך כפרטום המכרז. המכרז מתווה מסגרת גמישה לתנאי ההתקשרות העתידיים, שיחתמו בחוזה בין הזוכים בו למדינה. מי שמעוניין לדעת מה הם פרטי המכרז, כדי ללמוד מבעוד מועד

המוסך יורד

הפרטת שירות התעסוקה (תוכנית ויסקונסין) אינה זוכה לחשיפה העיתונאית ולפיקוח הציבורי הראויים, למרות השפעתה הגדולה על גורל האנשים התלויים בה

אילוסטרציה: ישי דיזני

סודות המקצוע

לאיך עושים את זה. יש המון דברים שמשמעות גילויים איבוד מקור לחמה של החברה. גם לנו (למדינה; י"ק) חשוב לשמור (על מידע זה; י"ק), כיוון שבסופו של דבר אנחנו עושים כאן ניסיון לשנתיים. אנחנו רוצים לראות איזו מהשיטות טובה יותר."

מחוץ למרורי הכלכלה, חווים ומכרזים גשמיים למרבית האזוניים העיתונאיות כעיסוק טכני שאין בו עניין ממשי. אולם מאחורי המספרים והגרפים מסתתרים, ולעתים מוסתרים, פרטים משמעותיים ביותר. במעבר של מידע מן התחום הציבורי לפרטי הוא מקורד בשפה חוזית, משפטי-כלכלית. גם לעיתונאי שיהיה בערימת הנירות פוטנציאל לכתבה ויצליח להשיג את הנתונים, צפויים קשיים ממשיים להתמודד עם החומר, לדלות ממנו את המשמעותי בעבורו ולתרגמו לקהל הקוראים.

האם הטרחו מוצדקת? עו"ד דורי ספיבק, סגן מנהל תת התוכנית הקלינית בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב וחבר הנהלת האגודה לזכויות האזרח, סבור שכן. לדעתו, מאחורי הפרטים המושרים מסתתרות שאלות שהשלכותיהן מעשיות בתכלית.

◀ "החברות התחייבו בחושים לספק שירותים שונים."

תחת הנימוק של סודות מסחריים, הושחרו הפרטים בחוזה הנוגעים למה שהוגדר כ"פילוסופיה המקצועית" של החברות. אולם בעמותות טוענים שתחת המינוח ה"פילוסופי" מסתתרים נהלים מעשיים, הנוגעים ישירות למשתתפים. עו"ד גולן: "גם כשמדובר ברשויות ציבוריות, שבהן החוק המסדיר גלוי, הרבה תלוי בתקנות ובנהלים פרטניים. עכשיו, בעקבות ההפרטה, לכלל חברה יש ספר הפעלה של המרכז שלה – לכלל חברה נהלים שונים, מה שמקשה עוד יותר על השגת המידע."

בעוד שהנהלים ברשויות הציבוריות אמורים להיות זמינים לכל דורש, כשמדובר בחברה פרטית נכנסים שיקולים חדשים. עו"ד גלית לביא היא היועצת המשפטית במנהלת "מהלב". לביא מסבירה שאחת מהשאלות, ה"פילוסופיה" של החברות השונות, הם למעשה הסודות המסחריים של כל חברה: "לכל חברה יש הדרך שלה להגיע לתוצאות הטובות ביותר מבחינת היכולת לשבץ אדם בעבודה שתואמת את מצבו הבריאותי וכושרו הפיזי. לכל חברה יש המון פטנטים

את העקרונות המתווים של התוכנית, צריך לרכוש אותו בסכום כסף ניכר, במקרה של תוכנית ויסקונסין 4,000 דולר. עו"ד ערן גולן מרכז את פרויקט "עם היר על הלב" (פרויקט מעקב אחר תוכנית ויסקונסין) בעמותת "מחויבות" לשלום ולצדק חברתי. במהלך השנה האחרונה מנהלת העמותה מאבק משפטי וציבורי כדי לקבל מידע הנוגע לתוכנית ויסקונסין: "בהתחלה ניהלנו מאבק משפטי כדי לקבל את מסמכי המכרז. רק לאחר חודשים ארוכים ואיום בעתירות קיבלנו אותם. יוצא שלזכיינים יש נגישות למידע שאנחנו נאבקים עליו, גם מעבר למכרזים עצמם. כלומר, הזכיינים קיבלו מהמדינה תשובות לגבי נהלים שהציבור לא יודע, למשל מה עושים עם אדם שלאחר נסיונות רבים לא הצליחו למצוא לו עבודה; האם הוא צריך להמשיך להתייצב במרכז התעסוקה? הסתבר שכן."

לאחר מאבק, קיבלו לידיהם אנשי "מחויבות" את ההסכמים שנכרתו, אולם גותרו בהם כתמים מושרים. מדוע? המסמכים מכילים מידע שלחברות הפרטיות יש עניין להצניע. קוראים לזה סודות מסחריים.

נניח שאני משתתף בתוכנית שמגיע למרכז תעסוקה ומקבל שירות מהחברה. אני רוצה לדעת אם אני מקבל את מה שהובטח, מה שהתחייבה החברה לספק. יש לך כור שלתאגידים פרטיים יש אינטרס מובהק לחסוך בהוצאות. החלק הזה בהסכם לא נגיש, לא מפורסם. עו"ד לביא מבקשת להפיג את החשש. לסודות המסחריים, היא אומרת, אין השלכה על מקבלי הקצ' באות: "סודות מקצועיים הם ברמה של הניהול הכולל. עם איזה מעסיקים מתקשרים, עם כמה רופאים מתקשרים וכו'. ברמה הפרטנית-אישית, אדם חייב לקבל את הנימוקים הוגעים לו, ואם זה לא נעשה זו עילה לבטל את ההחלטה של מתכנן היעדים".

אמיר פדופוס מוצא ברברים אלה דוגמה מובהקת להיגיון שעומד מאחורי הפרטה והבעייתיות הגלומה בו: "שים לב לשורש המלה הפרטה, הפרט. כלומר, לפרק את הכל לרמה האינדיבידואלית. להגיד אנחנו כולנו אטומים שמשחקים באופן חופשי והיד הנעלמה תכוון אותנו. אין מערכת אורגנית מבנית. תמיד נסתכל על רמת האינדיבידואל. כמו שאמרה תאצ'ר, 'אין חברה, יש רק פרטים'. אם כל אדם בנפרד ילך ויערער על ההנמקות שניתנו או לא ניתנו, בסופו של דבר תיווצר מדיניות חיובית – הערעורים יתקבלו, המדיניות תשתנה בהתאם ויהיה נפלא. הבעיה היא, שבהעדר מדיניות ברורה וידועה, אין גם מי שיידע לערער".

נובק סבורה שחוסר השקיפות היא תוצר לוואי שולי בלבד של הפרויקט כולו. לדבריה, "זה המחיר שצריך לשלם על כך שנותנים לגופים פרטיים להיכנס לתחום, אבל זה נראה לי מחיר קטן יחסית לתועלות שהכניסה שלהם תביא אתה. אתה צורך לגמרי שכשי נכנסות חברות פרטיות יש עוד שיקול שנכנס למעריכת, וזה השיקול המסחרי והזכות של החברות להגן על הסודות המסחריים שלהם. מצד שני, התוצאות תהיינה חשופות לכל. כל הפעילות מלווה במחקר שיפורסם עלייך מכון ברודקרייל (מכון מחקר המנוהל במשותף עלייך ארגון הג'וינט וממשלת ישראל; י"ק), כלומר במחקר היצוני אוניברסיטאי".

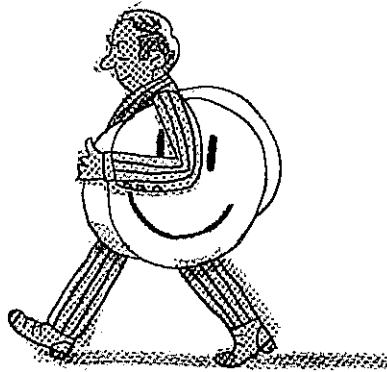
עו"ד ספיבק ספקן באשר ליעילות הפיקוח: "אנחנו מכירים את הפער האדיר בין התחייבויות הזכיות כפי שנתתם במכרז, וערוץ 10 הוא תמיד הדוגמה הקלאסית, לבין מה שקורה בפועל. כשהזכיות מתחיל לדרוש הקלות, המדינה הרבה פעמים מרגישה שאין לה ברירה. ידוע שהמדינה לא תבטל הסכמים בגלל הפרות – זה עולה כסף ומבחינה פוליטית זה להודות בכישלון. גם לא כלייך ברור שלמדינה יש אינטרס לחשוף את העובדה שהיא לא מקפידה על קיום ההסכמים. אני עוד לא נתקלתי במקרה של הפרה שבו המדינה הגישה תביעה".

ברשות (יחסי) הציבור

את כניסתן של החברות הפרטיות לשירות הציבורי מלווה מערך משומן של יחסי-ציבור. דוד רגב, הכתב לענייני עבודה ורווחה של "ידיעות אחרונות", מספר: "מרגע שהחברות זכו במכרזים,

דודית נובק, ראש מנהלת משרד התמ"ת על יישום תוכנית ויסקונסין: חוסר השקיפות הוא תוצר לוואי שולי בלבד של הפרויקט כולו. זה המחיר שצריך לשלם על כך שנותנים לגופים פרטיים להיכנס לתחום, אבל זה נראה לי מחיר קטן יחסית לתועלת שהכניסה שלהם תביא אתה

דוד רגב, הכתב לענייני עבודה ורווחה של "ידיעות אחרונות": למרכזי התעסוקה הפרטיים יש אינטרסים עסקיים מובהקים. הרצון שלהם הוא להציג את הגופים שלהם כמצליחים מאוד, מהירים ויעילים

התחלנו לקבל מידע מאנשים שהציגו את עצמם כדוברים ויח"צנים. לכל מרכז ישנם היח"צנים שלו. אנחנו העיתונאים מקבלים מהם הצעות לכתבות והזמנות לסיורים. דובר ממשלתי מחויב למסגרת הציבורית, אין לו צורך למקסם את פעילות המוסד לטובת רווח. למרכזי התעסוקה הפרטיים, לעומת זאת, יש אינטרסים עסקיים מובהקים. הרצון שלהם הוא להציג את הגופים שלהם כמצליחים מאוד, מהירים ויעילים. לדוגמה, כבר ביום הפעילות

הראשון של אחד המרכזים דיווחו לנו על שתי השמות ובמרכז אחר דיווחו כבר ביום הפתיחה על עשרים השמות (שילוב של מקבל קצבה בשוק העבודה; י"ק). אני הייתי מציע להציב סימן שאלה: איך תהר מהר כלייך על קנקנס? מכונת יחסי-הציבור המשומנת דאגה שנקבל את הנתונים על מגת שנוכל להציג את ההשמות האלו כהצלחה כבר עם הפתיחה".

התיווך היח"צני הופך להפרעה ממשית כאשר העיתונאים מנסים לחשוף אירועים שליליים. דוד רגב מתאר כיצד "הפתיחה של אחד ממרכזי התעסוקה (בנצרת; י"ק) הייתה בעייתית מאוד, עזי כרי כך שזה הגיע להתפרעות, לגיפוז של מחשבים. העובדים היו לכודים במשך שעות. כשאנחנו קיבלנו את המידע וביקשנו לאמת אותו נתקלנו במריחה. ביקשנו שוב ושוב תגובה מבלי שחזרו אלינו, והתשובה הסופית הייתה, 'לא נחזור אליך לתגובה'".

תהליך הפרטה נוסף שנמצא כרגע בשלב המכרז הוא הפרטת בתי-הסוהר. עו"ד ספיבק הגיש בשם האגודה לזכויות האזרח עתירה לבית-המשפט המחוזי לעניינים מנהליים בבקשה לקבל פרטים על המכרז. בית-המשפט רצה את העתירה וקבע שחוק חופש המידע לא חל על הבקשה. בעקבות הפסיקה עתר עו"ד ספיבק לבית-המשפט העליון בבקשה להפוך את הפסיקה. בינתיים התערב היועץ המשפטי לממשלה ונתן הנחיה להעביר את המידע, בכפוף למגבלות בטחוניות, לידי העותרים. באגודה דורשים כעת את ביטולו של פסק-הדין שניתן במחוזי.

ספיבק מספר על הקושי לעניין את התקשורת בסיפור: "קשה מאוד למכור את הפרטת בתי-הסוהר. התקשורת נוטה לרווח על עוולות כשהן קורות. קשה לעשות תחקיר על עוולה שעתידיה להתרחש בעוד כמה חודשים ולמשך 25 השנים הבאות".

ספיבק צודק. מעבר לעמימות המשפטית, מעבר לקירוד המידע למונחים מקצועיים, תהליכי הפרטה הם בגדר הרשות עתידית, טרום-חדשות. התקשורת נוטה להתעסק בהווה, בעבר המידע, ביוצא מן הכלל של אירועים דרמטיים עתידיים כגון תוכנית ההתנתקות. הפרטה, על המשמעויות הרבות שנלוות לה, מיתרגמת בקושי רב לאירוע חדשותי.

ובכל זאת, לא בכל המקרים זה כך. במקרה של מכרזי ערוץ 2 וערוץ 10 ליוותה התקשורת מקרוב את ההליך המכרזי, ומרורי התקשורת מוסיפים לעקוב אחרי המידע שבה ממלאים הזכיינים אחרי תנאיו. בניגוד למכרזים בתקשורת, מכרז בתי-הסוהר שייחתם בעוד חודשים אחרים יישאר בתוקף במשך 25 השנים הבאות. הסמכויות הנרחבות שמעניקה המדינה לזכייניות פרטיות, בין אם במסגרת תוכנית ויסקונסין ובין אם בהפקת בתי-הסוהר בידיים פרטיות, מחייבות פיקוח ציבורי. כרי לקיים דיון ציבורי על התהליך יש צורך לגבול בקרבי המכרזים ולספק מידע וביקורת עיתונאיים. עו"ד ספיבק תוהה אם התקשורת תעמוד במשימה: "אם אין מספיק הפקות מקור בערוץ 10, יש מי שצועק. אבל כשמדובר על תושבים ערבים בנצרת שלא מקבלים את טיפול השיניים שהובטח להם במסגרת תוכנית ויסקונסין, מי יצעק בשמם?".

פרצוף שחור בטלוויזיה

זו קריאה לעמיתי העיתונאים: צאו מהקיבעון המחשבתי וצרו כתבים אתיופים צעירים למערכות התקשורת שבהן אתם עובדים

חשבת, ואני עדיין חושבת, שפרצוף שחור בטלוויזיה יכול לעשות הכדל עצום. גם ליוצאי אתיופיה וגם לנו, החברה הקולטת.

הקורס יימשך שנה, הוא מתקיים פעמיים בשבוע ואינו כרוך בתשלום. כל המשתתפים מגלים מחויבות גבוהה למסגרת. הרשות השנייה נרתמה וממנת את סדנת הטלוויזיה של הקורס. עוד כספים מגיעים מהקרן לעידוד אמנים עולים ומהקרן לידידות. שלום קיטל, מנכ"ל הרשות ערוץ 2, שמח לתת חסות לקורס, והוחלט שהמשתתפים יעשו את תקופת ההכשרה המעשית בחרשות ערוץ 2 ובערוץ הכנסת.

לפני חודשים אחדים ערכנו מיון נוסף, ובחרנו בתריסר משתתפים המתאימים ביותר להיות עיתונאים טובים.

המשתתפים מקבלים קורסים מובנים, דומים לאלה שמקבלים הסטודנטים לתקשורת ב"כותרת" ובמכללה למינהל: קורס בסיסי בעיתונות, קורס בטלוויזיה וקורס בעברית לעיתונאים. בנוסף לכך ניתנות הרצאות אורח בהתנדבות של הבכירים בעיתונאי ישראל. המשתתפים לומדים עריכת תחקירים, עבודה עם מקורות, בדיקת אינטרסים של מקורות, הגדרת הסיפור העיתונאי, ניסוח כותרות ועוד. הלימוד נעשה גם תוך צפייה בסרטים ודוקומנטריים, בכתבות טלוויזיה, בהרצאות וגם בהצגות (תרומת הבימה והקאמרי) ועוד. עכשיו, זמן קצר לפני תום הקורס (שיסתיים בדצמבר), הלחץ גדול. זו הפעם הראשונה שקורס מקצועי מסוג זה נערך ליוצאי אתיופיה. לדעתי אפשר יהיה לסמן הצלחה רק אם נראה השתלבות של בוגרי הקורס בתקשורת העברית. 12 איש זה לא הרבה, גם בתקשורת מצטמצמת, גם בתקופות פיטורים.

לא מדובר בצדקה; מדובר בפתיחות ובאחריות. אחריות חברתית רחבה, של כולנו, של המעצמה השביעית, של מגור שתפקידו העיקרי ביקורת חברתית, פוליטית, מדינית. אבל עלינו גם להסתכל פנימה לתוך הבית (כל כלי תקשורת לעצמו) ולשאול איפה אנחנו בסיפור הזה שהכותרת שלו גזענות.

עיקרה של הרשימה הזאת הוא קריאה לעמיתי בתקשורת הכי תוכה, המצולמת והמשודרת: לפתוח את השורות, להסתכל הצדה גם למי שאין להם הקשרים, התשתית החברתית ומי שירבר עבורם, ימליץ עליהם וידחוף אותם. לכן, בפעם הבאה שאתם בוחרים לעבוד עם תחקירן, כתבת או כל תפקיד עיתונאי אחר, צאו קצת מהקיבעון המחשבתי, התבוננו מסביב, תנו הזדמנות. העיתונאים האתיופים החדשים טובים כמו הילדים שלנו ושל החברים שלנו שסיימו עכשיו תיכון, או צבא, אבל אבא שלהם לא יכול להרים טלפון. הם טובים כמו מי שסיימו עכשיו שירות צבאי בגליציה"ל או ברובר צה"ל. זו נבחרת רצינית, שיש לה מה להציע, שיכולה להצליח בכל דבר, וכבר הוכיחה את עצמה במקומות אחרים. רק צריך לתת הזדמנות והם יכולים להשתלב בכל אחד מהתפקידים הקיימים בתקשורת. מי שייקח אותם, ייצא נשכר.

■

ענת סרגוסטי היא כתבת חדשות ערוץ 2 ורכות הקורס לתקשורת ליוצאי אתיופיה

פני יותר משנה מתה חברתי, ר"ר ויקי שירן. מצאנו עצמנו, בעלה חיים שירן ועוד חברים, מתלבטים מהן הררכים להנציח אשה שעיקר חייה הוקדש למאבק למען שוויון וצדק חברתי – מגררי, אתני, לאומי, מעמדי. חיים הציע לפתוח קורס תקשורת לאוכלוסייה המחולשת והמודרת ביותר בחברה בכלל: יוצאי אתיופיה; אוכלוסייה מוחלשת ומודרת באופן בולט בעיקר בתקשורת.

כמאה אלף יוצאי אתיופיה חיים היום בישראל, ובתקשורת דוברת העברית יש להם נציג אחד, דני אבכה, פריילנסר ב"ידיעות אחרונות". כעבר עכדה הכתבת רוני מלקאי בחדשות "הוט" בדרום, אבל במסגרת הצטמצמות החדשות המקומיות נסגרה התחנה ומלקאי, כמו אחרים, פוטרה. גם כתבת יוצאת אתיופיה בערוץ 10 לא שרדה במקצוע.

ליוצאי אתיופיה, כמו לשאר הקבוצות האתניות-לאומיות, יש תקשורת "גטו": "דרך העיניים שלנו" של הטלוויזיה החינוכית, שמשודרת בערוץ 2 בימי שישי בצהריים ובשידורים חוזרים בערוץ 23. זוהי תוכנית באמהרית, עם תקציב קטן, שלא מצליחה לענות על צורכי הקהילה. "ידיעות אחרונות" מוציא עיתון קטן, חציו בעברית חציו באמהרית. קיימים גם שידורי קוליישראל באמהרית, שהלכו וקוצצו במשך השנים.

חשבונו שקורס תקשורת ליוצאי אתיופיה יאפשר להם להשתלב בתקשורת העברית הכללית. לקחתי על עצמי את הניהול ובניית התוכן שלו (יחד עם אילנה שמאי). בחרנו לקורס 22 משתתפים – כולם בעלי תואר ראשון, כולם אנשים עובדים.

משתתפי הקורס, כולם באמצע שנות העשרים לחייהם, מאפיינים במידה רבה את יוצאי אתיופיה. אף אחד מהם לא נולד בארץ, אבל כולם גדלו כאן, התחנכו כאן, למדו כאן. כולם רכשו השכלה במוסדות אקדמיים בישראל, אך כמעט איש מהם לא הצליח להשתלב בעבודה מחוץ לקהילה האתיופית. ממחקרים מתברר שיותר מתשעים אחוזים מיוצאי אתיופיה עובדים בפרויקטים שקשורים לקהילה. נכון שכראי שבקהילה יטפלו אנשים מתוכה, ולא רק מהחברה הקולטת, כדי שלא לשדר פטרונות, אבל אלה שרוצים להשתלב במקצועם בחברה הכללית נתקלים במחסום שאין דרך לתאר אותו חוץ מאשר גזענות.

נדמה לי ששילובם בתקשורת העברית ככלל ובטלוויזיה בפרט יכול להוות מנוף לשאר יוצאי אתיופיה. שאלתי את אחת המועמדות לקורס מדוע היא רוצה ללמוד תקשורת. היא סיפרה לי שערב אחד ישבה מול מסך הטלוויזיה וראתה את יונית לוי מראיינת את בנימין נתניהו, שר האוצר וראש הממשלה לשעבר. "חשבת לי לעצמי", סיפרה, "יונית בחורה אקדמאית כמוני, בגילי, או למה גם אני לא יכולה לשבת ולראיין את נתניהו?". לא היתה לי תשובה אינטליגנטית למישהי שגראית לא פחות טוב מיונית, רהוטה כמורה, משכילה וחכמה. אבל, בניגוד אליה, יונית לוי (שאיני מטילה ספק בכישוריה) זכתה לצאת מכיתה הגידול של גליציה"ל. אין כמו התחנה הצבאית להעניק את התשתית, ובעיקר את רשת הקשרים הררושה לעיתונאים.

אף אחד מהם לא

נולד בארץ, אבל

כולם גדלו כאן,

התחנכו כאן, למדו

כאן. כולם רכשו

השכלה במוסדות

אקדמיים בישראל,

אך כמעט איש מהם

לא הצליח להשתלב

בעבודה מחוץ

לקהילה האתיופית

סוזן ששון - מתרגמת

עברית / אנגלית / גרמנית - לצרפתית
הגהה ועריכה בצרפתית

- עיתונאות
- היסטוריה
- תיק שירות
- מילנהל
- איכות הסביבה
- מדעי הרוח
- מדעי החברה
- רפואה ועוד.

בין הלקוחות: כדעיות אחרונות, הסוכנות היהודית, משרד הקליטה, קרן קיימת ועוד..

טל: 02-5853041
jossasson@netvision.net.il

e-editing

עריכה, כתיבה ותחזוקת תוכן אינטרנט

- עריכה, כתיבה ותרגום טקסטים בעברית ובאנגלית.
- תרגום אתרי אינטרנט.
- לוקליזציה - התאמת תוכן לסביבת עבודה מקומית.
- עדכון אתרי אינטרנט על בסיס שוטף.
- כתיבה עיתונאית, כתיבה שיווקית, כתיבה טכנית.
- שירותים נוספים: עריכה לשונית, שכתוב, הגהה של כל סוגי הטקסטים.

בין הלקוחות: חברות היי-טק, פורטלים, מגזינים פארינטרנט, עיתונים ומגזינים מודפסים, משרדי יחסי ציבור, משרדי פרסום ועוד.

לפרטים נוספים נא לפנות אל:

טל מעוז

MA בתקשורת המונים ועיתונאות, האוני העברית בעלת הלימודים מעמיקה עם השת האינטרנט וניסיון של ניסיון אחר המיחל תוכן.

טל: 054-4523889

דוא"ל: talmaoz@netvision.net.il

אריאלי טובה

תרגומים מיקצועיים

- עברית אנגלית
- מקצועית ומנוסה
- מחירים נוחים

כוכב יאיר 09-7494940
052-3965978
tova_arieli@hotmail.com

עוד יום עבר ואינך יודע אם אתה מרוויח או מפסיד...

לפני הטעות הבאה שלך התקשר הזמנה ל-10 דקות פגישה שתשנה את תשלומי המיסים שלך שרותי הנהלת חשבונות וביטוח חיים

- הנהלת חשבונות
- מאזנים
- שכר
- החזר מס
- ייעוץ עיסקי להברות, שותפויות ועצמים
- שרות מהיר ואמין

חיים מזרחי

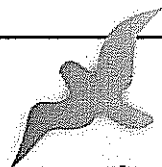
נחל הבשור 4 ת"א יפו
טל: 03-5185880 03-6827898
נייד: 052-6777054

- דיני משפחה - הסכמי ממון
- ייצוג לעניני גירושין בבית דין רבני/בית משפט לעניני משפחה
- עריכת צוואות וניהול עזבונות
- אפוטרופסות מטעם ביהמ"ש

- נזיקין - רשלנות רפואית, תאונות עבודה/דרכים
- חוזים

ניסיון של 30 שנה
 גישה ייחודית וגישורית

רח. ביאליק 3, חיפה 33112 BIALIK ST. HAIFA
 טלפון: 04-8627771 פקס: 04-8629911
 e-mail: folawhana@013.net

שיפור
SHIPOUR

מ.ר. בע"מ
 שרותי הדרכה, פיתוח משאבי אנוש

החברה בהנהלת מנוחה וד"ר רפי גלברט מבססת את תוכניותיה על פעילותו של מרכז מחקר הבוחן את ההתפתחויות במשק ומפתח תוכניות לשינוי תוכניות אלו מסיעות לפרט בפיתוח הקריירה ולארגונים בפיתוח ה- Employability והמעורבות התעסוקתית של עובדיהם.

שירותים מוצעים לארגונים, עסקים ופרטיים:

1. צרכי ארגוני המאה ה-21
2. הדרכה וקורסים בתחומי הניהול
3. בניית תוכניות לפיתוח Employability

אצלנו התמייזים ארגונים

טל: 08-9431063 / פקס: 08-9439984
 רח' האגוז 13 יבנה 81510 ת.ד. 538 יבנה, 81104
 13 Haegoz St. Yavne 81510 E-mail: shipour@shipour.com

www.shipour.com

צח - וכס יואב
 משרד עורכי דין ונוטריון

תחומי משרד עיקריים:

- הכרה בנכח צה"ל
- רשלנות רפואית
- נזקי גוף
- מאבק ירושות
- ייצוג בבתי משפט
- תרגום נוטריוני בעברית ובאנגלית
- ניסיון מוכח
- אחד המשרדים המובילים בתחום.

הנביאים 4, ת.ד. 44617 חיפה 31445
 טל: 04-8721480, 04-8622257
 פקס: 04-8622292, נייד: 054-8127007
 e-mail: joab@013.net.il
 e-mail: joabzach-law.co.il

סניף קרית חיים: רח' הנוטר 40א, טל: 04-8721480 (אחה"צ)

שרה בן איתמר
 עורכת דין ומגשרת

עורכת דין ובוררת (עובדת סוציאלית לשעבר)
 המתמחה שנים רבות בגישור במעמד אישי
 דיני עבודה ואזרחי.
 הקימה וניהלה את יחידת הגישור
 של בית המשפט לעניני משפחה

הסוף לא נראה???

יש דרך אחרת!!!

רח' זמנהוף 21 א' חיפה 34344
 טל: 04-8245541, פקס: 04-8265792
 נייד: 052-3853013

ע ש ר ה ח ו ד ש י ם ש ל

שנת השבתון במסגרת קרן נימן לעיתונות בארה"ב היא תקופה של העשרה וגילוי עצמי

ד ל י ה ש ח ו ר י

ברחוב פרנסיס 1 בקצה הקמפוס של אוניברסיטת הרווארד שבקיימברידג', מסצ'וסטס, ארה"ב, נמצא בית ליפמן, בית רעפים לבן ומטופח, טובל בידק, שנבנה כאמצע המאה ה-19 בסגנון יוני. הבית נקרא על שם העיתונאי והסופר וולטר ליפמן, ומתרכז בו מאז 1979 פעילותה של "קרן נימן לעיתונות באוניברסיטת הרווארד". זוהי קרן רבת מוניטין בארה"ב, המאפשרת לעמיתיה, עיתונאים באמצע הקריירה שקיבלו מלגת שבתון, ליהנות מיתרונות ישיבתה באוניברסיטת הרווארד – אחת האוניברסיטאות הטובות ביותר בעולם והאוניברסיטה העתיקה ביותר בארה"ב (נוסדה בשנת 1636); הם רשאים להשתתף בכל הקורסים הניתנים בהרווארד, לפי בחירתם, במשך שנה אקדמית אחת. עמיתי הקרן נוהגים להיפגש בבית ליפמן – מקום נעים וחמים – לסמינרים, ארוחות חגיגיות, שיחות נפש והרהורים על המשך הדרך. מטרת המלגה היא לאפשר להם להתרחק לעשרה חודשים מהמקצוע, לנקות את הראש, לטעון מצברים ולחזור לעבודה בכוחות מחודשים. "זהו אחד הכיבודים היוקרתיים ביותר שקיימים בעיתונות", כתב "הבוסטון גלוב" בפברואר 2005 על מלגת נימן. עמיתי הקרן מעריכים את שנת הנימן שלהם בדרך-כלל כתקופה בלתי נשכחת, ולעתים אף כשנת מהפך בחייהם. רבים מהם ממשיכים לשמור על קשר עם הקרן.

בכל שנה מתקבלים לקרן נימן 24 עיתונאים, 12 אמריקאים ו-12 זרים מכל תחומי התקשורת. הם באים להתגורר בקיימברידג', ליד בוסטון, עם משפחותיהם. קרן נימן מתייחסת לבני הווג כאל עמיתים שווי ערך, דבר המסייע לאווירה המשפחתית המתפתחת בכל מחזור. בסוף השנה אפשר לראות מחזות פרידה שטופי רמץ, לפחות כך זה היה במחזור שלי, "הכיתה של 1984". היינו 12 עמיתים אמריקאים ורק שישה זרים. שנה זו התייחדה בכך שהיו בה, בפעם הראשונה, במכוון, יותר עיתונאיות מעיתונאים, נתון שהתקוו במידת-מה על-ידי בני הווג. כן היה במחזור שלנו, בפעם הראשונה, אינדיאני, או באמריקאית תקנית Native American. ראשי הקרן אהבו לטפוח לע"צמם על השכם על בחירותיהם המתקדמות, וחרלו מכך רק בעקבות רמזים מצד העמית האינדיאני על אינחוח שהם גורמים לו.

בבית ליפמן התקיימו, פרט לסמינרים, גם "סאונדינגס" (Soundings), פגישות פנימיות אחת לשבוע, שבהן סיפר כל עמית בתורו את סיפור חייו, בדרך-כלל בגילוי לב וללא העמדת פנים. סיפורים

אלה נגעו לעתים כשורשי הנפש והיו חוויה מקרבת בפני עצמה. ה"נימנים" הזמנו גם להופיע בדיונים בפורומים שונים בהרווארד והסביבה. מוסד חדש, שלא היה בזמני, הוא פגישות יום שישי בצהריים בבית ליפמן כדי לדון בסוגיות בעיתונות, כמו אתיקה עיתונאית או אופן סיקורו של נושא מסוים בחדשות. במסגרת זו מתחלקים זוכי הנימן גם לסדנאות, שבהן נידונים היבטים ספציפיים של העבודה העיתונאית כמו סיקור מדעי החיים או השפעת הגלובליזציה. לתוכנית הנימן נוספו גם קורסים של הכשרה בכתביה – כתיבת סיפורת ועיתונות נרטיבית – הניתנים ככל סמסטר.

אך העיקר הוא, כך היה לפחות בעיני, הלימודים בהרווארד. כימים הראשונים לפתיחת השנה האקדמית – וזה, אני מניחה, הנוהג בכל שנה – הלכנו למסע "קניית קורסים", כלומר לקורסים לפי בחירתנו, ולאחר מכן נועדנו בבית ליפמן לחילופי רשמים, שסייעו לכל אחד מאתנו לגבש את רשימת הקורסים הסופית שלו. כך, למשל, לקחתי בסמסטר השני, על-פי אחת ההמלצות, את קורס המנהיגות שלימיר ר"ר רונלד (רוני) היפיץ (קרי: חפץ) בבית הספר קנדי לממשל בהרווארד. הקורס נפתח באותה שנה בפעם הראשונה לשנת ניסיון, וניתן פעמיים, אחד בסמסטר. בינתיים הפך הקורס הזה לשם דבר, אולם אז הוא רק עורר סקרנות רבה, כי חפץ ניסה לממש בו תיאוריה חדשה של מנהיגות, שאותה גיבש בעקבות נסיונו כמנחה קליני בפסיכיאטריה בבית-הספר לרפואה של הרווארד (שאותו סיים), וכצ'לן קונצרטים לשעבר (הוא היה תלמידו של הווירטואוז הרנסי גרגור פיאטיגורסקי). הקורס אכן התברר כחוויה חזקה ומועילה. קורסים טובים אחרים ששמעתי ניתנו על-ידי מרצים הנחשבים בעולם האקדמי כסמכות בתחומם, כמו סידני ורבה (יחסים בינלאומיים), ריצ'רד ניוסטאדט (הנשיאות האמריקאית), הפילוסופים ג'ון רולס ורוברט נויק, אוון גינגריץ' (אסטרונומיה), והמוזיקולוגית אן דהו שפירו, שהקדישה בקורס שלה על תולדות המוזיקה המערבית כמה הרצאות, פוקחות עיניים למי שבא מישראל, לדיכוד וגנר.

קרן נימן עוררה אותנו להזמין את המרצים שלנו לסעודות צהריים פרטיות ב"פקולטי קלאב", מועד דון הסגל האקדמי של הרווארד, בכך שמימנה ארזי חות אלה. נהגנו גם להזמין מרצים שהתרשמנו מהם לסמינרים שלנו בבית ליפמן. כך, למשל, בא אלינו סטיבן ג'יי גולד המנוח, פרופסור נערץ לגיאולוגיה, וואולוגיה והיסטוריה של המרעים, שסטודנטים גדשו את אולמות הרצאותיו עד אפס מקום; או רוני חפץ. התארחו אצלנו, על גבינות ויין, הכלכלן והסופר ג'ון

קנת גולברייט, שסיפר על כהונתו כשגריר ארה"ב בהודו בתקופת קנדי; המנהיגה הפמיניסטית גלוריה סטיינמן; הסופרת, הבימאית וכותבת התסריטים נורה אפרון; נשיא האיגוד המקצועי של שחקני המסך, אד אסנר, הידוע מהסדרה "לוגנט", שבה גילם את עורך החדשות של ה"לוס אנג'לס טריביון". הנימנים, אגב, אנשים אינטליגנטים בדרך-כלל, הפתיעו כששאלו לדעתו בנושאי עיתונות... בסעודות הערב שלנו הת' ארחו אנשים כמו המו"לית של ה"ושינגטון פוסט" קתרין גרהם; העיתונאי והסופר, זוכה פרס פוליצר, דייוויד הלברשטם, שרבי-המכר שלו "הטובים והמבי ריקים ביותר", על אנשי ממשל קנדי, היה עדיין שם דבר; והעורך המהולל של ה"סנדיי טיימס" וה"טיימס" הלונדוניים, הרולד אוונס, שהגיע באותה שנה (1984) לארה"ב, שנתיים אחרי התפטרותו שנאה בעקבות מכירת עיתוניו לרופרט מרדוק. הוא התפטר בגלל "חילוקי דעות על מדיניות" שנגעו לעצמאות הע"ריכה, והרבה לרבר, אצלנו ובפורומים אחרים, על רמיסת חופש העיתונות ברגל גסה על-ידי אילי הון. מצעד השמות הזה בא להמחיש עד כמה שנת הנימן מפגישה אותך עם האליטה של אמריקה, עד כמה היא משפיעה על האתיקה המקצועית שלך, ועד כמה היא מסחררת ומשכרת. התחושה היא שהכל בהישג ידך; רק הושט אותה ואתה נוגע בגדולה, ואולי אתה אפילו הופך לחלק ממנה, אם רק תאטר את רצונך ותחליט לממשו. צריך מאור להיזהר מהנפילה הצפויה בסוף שנה כזו, כשהנפיים של איקרוס נמסות ברדת השמש.

קרן נימן לעיתונות היא הדבר הכי קרוב לעיתונות שאוניברסיטת הרווארד מוכנה לחיות אתו. טבעי היה שבבית-הספר קנדי לממשל יוקם הוג תקשורת, אך לא כך קרה. אפילו קרן נימן כמעט שלא קמה. לשיסוסי נימן, שעל שמו היא נקראת, הייה המייסד, העורך והבעלים החלקי של ה"מילוקי ג'ורנל". נימן מת ב-1935 ולאמנתו, שנפטרה חודשים ספורים אחריו, הורישה בעזבונו כספים להקמת קרן מלגות לעיתונאים על שמו בהרווארד, "כדי לקדם ולהעלות את רמת העיתונות בארה"ב ולחנך אנשים הנחשבים כמוכשרים במיוחד בעיתונות". אך נשיא האוניברסיטה, ג'יימס קונאנט, לא היה בטוח שעל הרווארד להיות מעורבת בטיפוח העיתונות והעלאת רמתה. הוא נועץ בכמה מו"לים, עורכי עיתונים ופרופסורים ולבסוף דחה את הרעיון להקים בית-ספר לעיתונות, ובמקום זאת נאות לייסד את קרן נימן לעיתונות, שתאפשר לעיתונאים לקחת חופשה ללא תשלום מעיתוניהם כדי לבוא להרווארד "ולהשתתף בחיים האינטלקטואליים של

ש כ ר ו ן ה ו ש י ם

מעניקה תחושה של נגיעה בפסגת המקצוע

והאחרון של הכנס, בנוכחות כמאתיים עיתונאים, היתה טעונה. נשאלו שאלות על השיפוץ הקיצוני והנוצץ שעבר בית ליפמן ועל ההסבה שעוברות המטרות המקוריות של הקרן. אולם המתח באולם התפתח לסערת רוחות של ממש כשג'יילס נשאל על שמועה, כאילו קרן נימן עומדת לקבל משלחת של פקידים סינים בכירים, כדי להכשירם לטפל בתקשורת הבינלאומית שתגיע לבייג'ין לסיקור האולימפיאדה של 2008. "זו לא שמועה. זו עובדה", השיב ג'יילס בחיוך שבעדצונו. הוא סיפר שקרן נימן הסכימה, לפי החלטתו, בשיתוף עם "מרכז פיירבנק לחקר מזרח אסיה" בהרווארד ועם "מרכז אסיה" בהרווארד, לתת הסות לתוכנית לימודית בת שמונה ימים, שתתקיים בקרן נימן בהשתתפות כארבעים פקידים בכירים מסיין, שמיועדים לעבוד עם התקשורת הורה באולימפיאדת 2008. במסגרת ההשתלמות ישמעו האורחים הרצאות מפי עיתונאים, אנשי אקדמיה ומומחים אחרים על ההיסטוריה, המסורת וערכי העיתונות החופשית בארה"ב, ויקבלו הסברים איך פועלת העיתונות המערבית ומה הסיפורים שעשויים לעניין אותה. ג'יילס ציין, שקרן נימן לא תקבל תשלום, פרט להחזר עלות הארוחות וזמן הצוות.

בזה אחר זה קמו עיתונאים ודיברו נגד הרעיון. עיקר הטיעונים היה, שלא מתפקידה של קרן נימן לסייע לממשלה זרה ולא דמוקרטית להכשיר פקידים לכל מטרה שהיא, ובוודאי לא להתמודדות עם העיתונות המערבית; ממשלת סין לא תשנה את יחסה לעיתונות ממילא; קרן נימן תסכן את שמה הטוב אם תיתן הכשר למדינה המדכאה את חופש העיתונות. שלושה בוגרי נימן סינים שאלו את ג'יילס אם אינו מבין שמדובר בניצול ציני של רצונו הטוב. ממשלת סין, אמרו, רק "רוצה לדעת איך לשקר לעיתונות" והפקידים הסינים ישתמשו בידע שירכשו כדי לעשות מניפולציה על העיתונות המערבית. ג'יילס לא השתכנע. "ייתכן שהתוכנית תיתן לכמה פקידים סינים קצת תנופה לקראת יותר פתיחות", אמר. בשיחה פרטית לאחר מכן הוא הטעים, שלוותיקי הקרן אין כל מעמד בנושא. נדרשו לו ארבעה ימים, שכמהלכם היו פרסומים בעיתונות האמריקאית ועצומת מחאה שעליה חתמו מאה ותיקי נימן, כדי להודיע כי החליט לבטל את השתתפותה של קרן נימן בתוכנית. "היה הכרח לפעול כדי להגן על שמנו הטוב", הסביר. ג'יילס העריך, מן הסתם, שלא כדאי לו לסכן את כסאו בגלל כמה עשרות סינים.

שהוא מצמצם את הזמן העומד לרשות הנימנים כדי לשמוע קורסים באוניברסיטה, עליידי הכנסת לימודי עיתונות (קורסים וסמינר) לתוכנית הנימן השנתית – אלא שבפרויקטים החדשים הכלליים שיזם, הוא הכניס למעשה את לימודי העיתונות להרווארד ברלת האחורית. גם התוכנית של כנס הבוגרים השנה, שרכים קיוו כי תכלול הרצאות מרחיבות דעת מפי הכוכבים הגדולים של הרווארד, הצטמצמה לנושאי תקשורת משמימים כמו סמינר

בית ליפמן, רחוב פנסיין 1, הרווארד

הישראלים עזיתי קרן נימן

1977	צבי דורנר, מנהל הפקה בטלוויזיה הציבורית בארה"ב, גר בבוסטון, בעבר בטלוויזיה הישראלית
1982	דס לוי, במאי טורמים
1984	דליה שחורי, "הארץ"
1986	חיה ברעם, נחב-צלם, טוננת צילום "מגנט"
1990	יוסי מלמן, "הארץ"
1999	כילי גילי, "הארץ"
2002	דוד ב' גדין, "גרוסלם ריפורט"
2003	רביב דרוקר, ערוץ 10
2006	ציפי ברנר, ערוץ 2

שכותרתו "לחשוב על עיתונות", ועוד סמינר שכותרתו "לחשוב על הקהילה", כלומר על עיתונות מקומית, וסמינר שנקרא, "לחשוב על העולם", שהיה יחסית מעניין בגלל שניים ממשתתפיו, הפרופסורים גרהם אליסון (מייסד בית-הספר קנדי לממשל ומומחה לטרור גרעיני) וסטיב וולט (ריקן בבית-הספר קנדי לממשל ומומחה ליחסים בינלאומיים).

פגישת הסיום עם ג'יילס ביום השלישי

האוניברסיטה". הקרן נוסדה ב-1937 וכבר באותה שנה התקבלו 309 בקשות למלגות, מהן נענו עשר. מאז השתתפו בתוכנית נימן יותר מאלף עיתונאים אמריקאים, ועיתונאים זרים מ-76 מדינות, ביניהן ישראל.

הנהלת הקרן רואגת לטפח את הקשר עם הבוגרים. היא פונה אליהם מדי שנה בבקשה להציע מועמדים לפרס העיתונות השנתי על שם לואי ליונס (מנהלה השני של הקרן); מרי עשור היא עורכת כנס בוגרים, ובשנים האחרונות אף פנתה לבוגרים בבקשת תרומות. באחרונה שופץ בית ליפמן ושטחו כמעט הוכפל, דבר המאפשר להנהלה להרחיב את פעילויות הקרן. זו אכן יזמה פרויקטים מעבר לתוכנית עמיתי הנימן, כמו "פרויקט כלב שמירה" (עיתונאות חוק-רת), שלא מכבר נחנך לו גם אתר אינטרנט; "ועידת נימן לעיתונות נרטיבית", המתקיימת בקיימברידג' ככל סתיו מאז 2001 ומשתתפים בה מרי שנה יותר מאלף עיתונאים; "סמינר נימן של אמצע מרץ לעורכי-כיתות", המתקיים כל שנה במשך שלושה ימים ומהווה מסגרת מצומצמת ומרוכזת יותר להכשרת 35 עד 50 עורכי-כיתות.

רכים מהנימנו, כך נקראים עמיתי הקרן בהווה ובעבר, אינם רואים פעילויות אלה בעין יפה. לפי תפיסתם על הקרן להתמקד, כפי שנהגה מאז היווסדה לפני 68 שנה, בטיפול בעמיתים, ולא להתפזר על פני פרויקטים שאפתניים ורחבי היקף, שמתירים את תוכנית עמיתי הנימן בשוליים. הם קובלים על "הגדרה מחדש של השליחות הבסיסית של הקרן", כפי שנכתב באחד המאמרים. מורת הרוח עלתה על פני השטח בצורה נוקבת בכנס הבוגרים האחרון, שהתקיים בתחילת מאי 2005, בפגישת באי הכנס עם מנהל הקרן (מאז 2000), רוברט ג'יילס, לשעבר עורך ה"דטרויט ניוז". לכאורה אין לוותיקי הנימן מעמד בנוגע לפעילויותיה. אך כשהקרן מבקשת את תרומותיהם, היא פותחת בפניהם את הדלת גם להבעת דעה וביקורת. מה גם שמדובר בציבור עיתונאים בעל עמדות והשפעה באמריקה, היכול להפעיל את התקשורת כשהוא מוצא לנכון. מכך בוודאי אין הקרן יכולה להתעלם.

ב תום הרצאתו של נשיא הרווארד, לורנס סאמרס, בכנס הנימן השנה, שאל אותו כתב ה"ניויוק" מדוע אין בהרווארד לימודי תקשורת. סאמרס השיב, כי לדעתו הדבר אינו נחוץ. עיתונאי, אמר, אינו זקוק להכשרה בלימודי תקשורת, אלא להשכלה כללית רחבה ולחשיבה שיטתית. את אלה הוא יכול לקנות במחלקות השונות של הרווארד. דומה שג'יילס בחר בדרך ההפוכה: לא זו בלבד

דליה שחורי כותבת ב"הארץ"

תפוזארמה לוהט עשוי להתגלגל בקרוב היישר מדפי ההיסטוריה לידיהם של חברי ועדת פרס פוליצר: דרישה לשלול את פרס העיתונות האמריקאי היוקרתי ביותר ממי שהיה אחד מבכירי הכתבים של ה"ניו יורק טיימס" במאה העשרים. העיתונאי שבו מדובר, ויליאם לורנס, עיצב את מוסד ה"כתב לענייני מדיע", שלא היה מוכר לפניו, ותרגם מ-1930 ועד 1965 את חידושי המדע והטכנולוגיה של המאה העשרים ללשון עיתונאית פשוטה ומוכנת.

ב-9 באוגוסט 1945 זכה לורנס באחד הסיפורים הבלעדיים הגדולים של מלחמת העולם השנייה, כשהוזמן עלידי הפנטגון לשבת בבטנו של אחד ממפציצי ביי-29 שעשו את דרכם אל שמייה המעוננים של העיר נגסאקי. כך היה לעיתונאי המערבי היחיד שראה כמו עיניו את הרגע שבו הוטלה פצצת האטום השנייה על עיר יפנית. רגע אחרי הפיצוץ צפה לורנס בעמוד האש והעשן שעלה ממרכו העיר "כמו מטאור שנורה מתוך הקרקע במקום מן החלל, והפך חי יותר ויותר ככל שהעפיל אל תוך העננים הלבנים".

"זה כבר לא היה עשן או אבק, אפילו לא ענן אש", כתב, "זה היה דבר חי, יצור חדש שנולד לנגד עינינו הממאנות להאמין". ואחרי-כך נפלטה מראש העמוד הרוהר שנסק לשחקים "פטריית הקצף התוססת" שהיתה מאז לסמלה של פצצת האטום.

הדיווח הבלעדי של לורנס התפרסם ב"טיימס", עם תיקונים קלים של הצנוורה הצבאית. בעקבותיו פרסם לורנס ב"טיימס" עוד עשר כתבות, שבהן חשף פרטים על "פרויקט מנהטן", התוכנית האמריקאית הסודית לפיתוח הפצצה הגרעינית. על כל אלה הוענק לו, חודשים אחרים לאחר מכן, פרס פוליצר.

רק שנים אחרי-כך התברר כיצד היה לורנס העיתונאי היחיד שזכה לא רק לצפות בהטלת הפצצה, אלא גם לחדור אל לבי-לבה של המערכת הסודית ביותר, שעסקה בפיתוח הנשק שנועד להכריע את מלחמת העולם. לורנס עקב אחר המחקר הגרעיני עוד קודם לכן, ולאחר כניסת ארצות-הברית למלחמת העולם השנייה דלף לאוזניו מידע על נסיונות לעשות שימוש צבאי באטום. בקיץ 1942 קיבל פנייה מן הצנוורה הצבאית, שהופעלה בימי המלחמה, להדרול מכל פרסום בנושא זה.

באפריל 1945 פנה הגנרל לסלי גרוכס, מנהל "פרויקט מנהטן", לעורך ה"ניו יורק טיימס" וביקש ממנו לשחרר את לורנס מעבודתו השוטפת בעיתון ולהשאילו לממשלה כדי לתעד בחשאי את פיתוחו של נשק סורי. הקשר האינטימי בין צמרת ה"טיימס" לממשל האמריקאי, כמו גם היריעה שלאחר מכן יוכל לורנס לפרסם את המידע בעיתון, הולידו תשובה חיובית. לעמיתיו למערכת לא היה שום מושג מרוע נעלם יום אחר וחדל להעביר כתבות ופרשנויות. הם לא ידעו כי באותם ימים ממש הוכנס הכתב לענייני מדיע בחשאי למתקנים הסודיים ביותר, כדי לראיין את בכירי המדענים והקצינים שהיו מעורבים בפרויקט.

ביולי נלקח לורנס לצפות בניסוי הגרעיני שנערך במדבר בניו-מקסיקו, לקראת הטלת הפצצות על יפן. "זה היה כאילו האדמה פערה את פיה והשמים נבקעו. חשתי כאילו זכיתי להיות עד להולדת העולם, להיות נוכח ברגע הבריאה, כאשר האלוהים אמר: 'הי אור'", התפעם לורנס בכתבה שפורסמה חודשים אחדים אחרי-כך, לאחר שהסוד הגרעיני נחשף.

הכתבות ב"טיימס", משנת 1945 והלאה, הפכו אותו בעיני רבים לדובר הבלתי רשמי של תוכנית הגרעין האמריקאית, אך הקוראים לא יכלו לנחש שמאחורי הקלעים קיבל על עצמו משימות נוספות. רק שנים לאחר מכן נודע כי בחודשים שקדמו להטלת הפצצות על הירושימה ונגסאקי סייע לורנס לאנשי הפנטגון לא רק בתיעוד "פרויקט מנהטן" אלא גם בניסוח ההודעות המפורטות לעיתונות וכתבות הרקע, שנועדו לפרסום לאחר הטלת הפצצות ("זה היה כבר מיוחד במינו בתולדות העיתונות", כתב בזכרונותיו), ואף בכתבת נאומיהם של הנשיא, הארי טרומן, ושר המלחמה, הנרי סטימסון, על השימוש בנשק הגרעיני.

רפי מן

היח"צ של הפצצה

בעוד הממשל מתמוגג מתיאוריו ההירואיים של לורנס, הטיל המפקד העליון של הכוחות האמריקאיים, הגנרל דאגלס מקארטור, איסור מוחלט על כניסת כתבים לאזורים שנפגעו. הוא ביקש למנוע בכך כל אפשרות לסקר את הקטל ההמוני – על־פי ההערכה נהרגו בשתי הערים כ־200 אלף בני־אדם – ואת הסבל הנמשך של אלה ששרדו את הפיצוץ. למרות זאת היו לפחות שני כתבים שהצליחו לעקוף את המחסומים ולתאר את הנועה. האחר היה העיתונאי האוסטרלי וילפרד בורשט, שראה כמו עיניו לא רק את העיר הירושימה ההרוסה ("היא לא נראית כמו עיר שהופצה, אלא כאילו עבר עליה מכבש קיטור מפלצתי"), אלא גם את ייסוריהם של אלה שנותרו חיים רק כדי לגסוס מהקריינה. הוא ביקר בביתיחותם ששרד בפרברי הירושימה ותיאר את תסכולם של הרופאים, שראו לנגד עיניהם

אנשים שלכאורה לא ספגו שום פגיעה חיצונית, אך שערותיהם נשרו, עורם כוסה בכתמים, הם סבלו מדימומים ומתו בייסורים קשים בזה אחר זה.

אם לורנס חש כמעט התעלות דתית כמי שצפה ברגע הרומה לבריאת העולם, בורשט הבין שהוא נוכח בראשיתו של עידן הרסני, ובתופעה שאיש לא היה עד לה קודם לכן. "זו אזהרה לעולם כולו", כתב. הוא לא העביר את הכתבה לצנוור האמריקאי הצבאי בטוקיו, אלא שיגר אותה בדרך אחרת היישר למערכת ה"דיילי אקספרס" בלונדון. הפרסום, תחת הכותרת "המגיפה האטומית", עורר זעזוע רב והכעיס, כצפוי, את הפנטגון. כדי להזים את הטענות כי קרינת הפצצות ממשיכה לקטול את תושבי הירושימה ונגסאקי, גויס למשימה הכתב (והיועץ) לורנס. בידיעה שפורסמה בעמוד הראשון של ה"טיימס" קבע לורנס כי הניסוי שבו השתתף בניו־מקסיקו הוכיח מעל לכל

ספק כי לפצצת האטום יש אמנם כוח הרס עצום, אך לא סכנה מן הקרינה. הפרסומים על נפגעי הנשורת הגרעינית אינם אלא תעמולה יפנית, הסביר.

בורשט לא היה היחיד שהגיע לערים החרבות. כתב אמריקאי, ג'ורג' וולר, איש ה"שיקגו דיילי ניוז", הצליח לעלות על רכבת יפנית, ואחר־כך התחזה לקצין בכיר בצבא וציווה על נהג במדים להובילו לנגסאקי. גם הוא נדהם לגלות כי גם שבועות אחרי ההפצצה ממשיכה "מחלה מסתורית" להפיל חללים. בניגוד לבורשט, וולר לא זכה לפרסם את הדיווח המקורי שלו מהשטח: כשהעביר את הכתבה בת 25 אלף המלים בערוצים הרגילים, מיהרו הצנזורים במפקדתו של מקארטור בטוקיו לפסול אותה. רק לפני שנים אחדות מצא בנו של וולר בארגו מאובק העתק של הטקסט האבוד ופרסם אותו רווקא בעיתון יפני, "מאיניצ'י שימבון".

בראשית אוגוסט השנה, כאשר בעולם ציינו שישים שנה להטלת הפצצות, התעורר מחדש הדיון על תפקוד העיתונות באותה עת, ובעיקר על חלקו של הכתב לענייני מרע לורנס, שמת ב־1977. הוא היה יח"צן בתשלום של תוכנית האטום, שפעל בשליחות מערכת הביטחון האמריקאית, ולא עיתונאי הראוי לפרס, טענו שני העיתונאים והפעילים הליברלים האמריקאים איימי ודייוויד גודמן, והודיעו על הגשת פנייה רשמית לוועדת פוליצר כדי שזו תשלול ממנו את הפרס. ■

**ויליאם לורנס היה
דובר בתשלום של
תוכנית האטום,
שפעל בשליחות**

מערכת הביטחון האמריקאית.

ולא עיתונאי הראוי להוקרה -

טוענים עתה שני עיתונאים

ודורשים לשלול מחנו את פרס

פוליצר שבו זכה לפני שישים שנה

לפני שבועות אחדים נחת בתיבות הדואר האלקטרוני של עורכי אחר מאתרי האינטרנט הגרולים בישראל מכתב מפתיע, שהגיע מהעורך הראשי של האתר. במכתב מתריע העורך: "אנחנו נתקלים כל הזמן במקרים של כותבי מאמרים יקרים שמסרבים להמשיך לכתוב לנו בגלל תגובות פוגעניות ולא ראויות שעלו לאתר. בכדי להימנע ממצבים מסוג זה חייבים להפנים: אנחנו לא מאשרים תגובות שליליות הקשורות לכותב ולגופו". בהמשך המכתב מביא העורך הראשי נוהל תגובות מדויק וקפדני, המפרט את סוגי הטוקבקים שהעורכים באתר חייבים לצנזר. מטרת הנוהל לעצור תופעה שנראה כאילו היא הולכת ומתרחבת – עיתונאים וכותבי מאמרים מואסים בתרבות הטוקבקים הישראלית, ומחליטים להשיב מלחמה בדרכים שונות. בעיקר באמצעות חסימת האפשרות למשלוח טוקבקים למאמריהם ואף באיומים בהפסקת הכתיבה למערכות התוכן באתרים.

האם מדובר במהלומת נגד, ראשונה מזה זמן ארוך, מצד עולם העיתונות המסורתית, בקרב המתנהל בינו לבין עולם העיתונות הווירטואלית הישראלית, שטרם קבקים הם אחד ממייצגיו הבולטים? האם זו התערבות אמיתית של עיתונאים שלא מוכנים להמשיך ולשמש שק חכמות של הגולש הישראלי האנונימי, הבוטה וחסר הרחמים? או שמא מדובר בפריבילגיה וניחה השמורה למתי מעט, עיתונאים בכירים שגדלו בעיר תונות המודרפסת ועדיין לא קלטו את היתרונות העצומים הגלומים במשוב שמעניק להם הגולש, כאלה שמעמדם הבכיר מאפשר להם להכתוב את התנאים שבהם יפורסמו מאמריהם באתר האינטרנט?

בעולם האינטרנט הישראלי, שבו האינרציה הגלויה היחידה להצלחה ופופולריות של אתר היא מספר הטוקבקים המשתרכים בסוף המאמרים והכתבות המתפרסמים בו, לא מוגזם להשוות את המכתב המוזכר למעלה לחזון שישלח מנהל סניף בנק לעובדיו, ובו הוראות ברורות להרוויח מהלקוחות פחות כסף. האם בעולם התוכן המקוון הולכת ומחלחלת ההכרה שאם משהו מהותי לא ישתנה בזירת הטוקבקים, נישאר עם הרבה טוקבקיטיים מרוצים, אבל ללא כותבי תוכן?

עם כותבי הטורים והמאמרים שלדבריהם לא ניתן להגיב נמנים כיום בין השאר הרב יובל שרלו, בעל טור פרשת שבוע בערוץ יהדות באתר "nrg" מעריב", והעיתונאי בן כספית מ"מעריב", שטוריו המפורסמים באתר מסתיימים במלים: "אין אפשרות לשלוח תגובות למאמר זה". אך זכות הראשונים בתחום זה שמורה, ככל הנראה, לכותב עוזי וייל, שהסכים להמשיך ולפרסם את טורו "הגבול הדק" באתר "נענע" כתנאי שהוא יחסם לתגובות הגולשים. בדבריו ההסבר שלו לחסימה, אמר וייל בין השאר: "האינטרנט הוא כיכר ציבורית כמו כל כיכר ציבורית אמיתית. ככזו, מספיק שמישהו אחד ילכלך אותה כדי שתהיה מלוכלכת. בסיבוב הקודם של המדור

ראיתי איך היא מתלכלכת תוך שניות עליירי אנשים שאין להם שום עניין חוץ מללכלך את הכיכר, כל כיכר. לי אין שום עניין לדרוף אחריהם, או לנקות אחריהם. הטור יוצר חוויית קריאה מסוימת. תגובות משנות אותה לחלוטין. ואני רוצה במפורש לשמור על חוויית הקריאה בעמוד הספציפי הזה. תמיד יש פורומים להגיב בהם כאוות נפשו של המגיב. אבל שלא יצייר לי שפם על התמונה".

סגן עורך אתר nrg, ישראל בן-ברוך, מכיר בבחייתיות שיוצרים הטוקבקים, עד כדי פגיעה

אני נתקל בחודשים האחרונים בכותבים שמתלכטים אם להמשיך לכתוב או לא בגלל טוקבקים אישיים המופנים כלפיהם. ניתן לראות בבירור כי ככל שהכותב מוכר יותר, הברג'ה מחפשת אותו. במקרים רבים הטוקבק הפך להיות כלי לסגירת חשבונות".

הפובליציסטית שהרה בלאו, הכותבת הן במהדורה המודרפסת של "מעריב" והן באתר האינטרנט nrg, מודה כי היא משתדלת לכתוב כמה שפחות מאמרים לאתר האינטרנט, וזאת עקב התגובות הפוגעניות הרבות המופנות כלפיה: "נוצר

מצב שבמהלך הכתיבה, במקום לראות לבגד עיני את עיניו הכחולות של העורך שלי, אני רואה את הגביעים הזעופים והמבט השונא של הטוקבקיטיים, למעשה הם מכהנים כרגע כעורכים בפועל שלי ומדובר בעורכים אכזריים מאין כמותם. לא רק שזה משתק במהלך הכתיבה, רוב התגובות המרושעות לא מתייחסות למאמר באופן ישיר, אלא תוקפות אותי באופן פרטי ואישי".

באופן מפתיע מעט, דווקא במעוז האחרון שבו שלטו עד לאחריה מתנגדי הטוקבקים, אתר "הארץ", אין כיום, כשמונה חודשים אחרי הופעתם לראשונה,

בתוכן האתר, לא לפני שהוא מהלל את המדיום: "תגובות הגולשים הן כלי מדהים ומרתק, שיש לו חשיבות עצומה בתקשורת המקוונת. הן מאפשרות לגולש לנקוט עמדה, להודות ולהביע את כל סוגי הרגשות; הן פותחות דיאלוג ישיר בין גולש לכותב; והן משמשות במה מיידית לדיון בין גולש לגולש. אנחנו גם יודעים בוודאות כי אין כותב שלא רץ ל'פרש' את המחשב כל חמש דקות כדי לברוק תגובות. שרים וחברי כנסת מספרים לנו שהם קוראים כל תגובה. וגם אנחנו, כעורכים, מבלים זמן רב 'מתחת לכתבה' בקריאת התגובות. יחד עם זאת,

כותבי מאמרים שמתנגדים לאפשרות שליחת טוקבקים למאמריהם. העורך הראשי של האתר, אליחי וידל, מודה כי בימים הראשונים שבהם ניתנה האפשרות לגולשים להגיב על המאמרים, היו "חריקות" וגילוויי אי שביעות רצון מצד כמה כותבים, אולם כיום, הוא מציין בסיפוק, אין ולו פנייה מכותב מאמר או מעיתונאי אחר שדורש לא לאפשר לגולשים להגיב על דבריו. וידל מסביר את העדנה שחלה ביחסים בין אנשי חלק ב' הוותיקים של העיתון המודפס לטור בקביסטים ב"אינטליגנציה הגבוהה של הכותבים

כותב מאמרים בכיר נוסף שהחליט להפסיק לחלוטין את כתיבתו עקב טוקבקים הוא העיתונאי נתן זהבי. בסוף שנת 2002, תחת הכותרת "זהבי כבר לא מחפש תשובה" שפורסם באתר "נענע", הסביר העיתונאי בפירוט מרוע החליט לנקוט צעד דרסטי כזה, והפנה אצבע מאשימה לעבר גורם אחר: "נראה לי שבתקופה האחרונה אני מרגיש טיפש כשאני קורא את התגובות למרדור. אני לא מבין אותן, אני לא מבין את הרוע של אנשים, את הבורות והוסר האינטליגנציה; אני לא מבין למה כן יאדם צריך

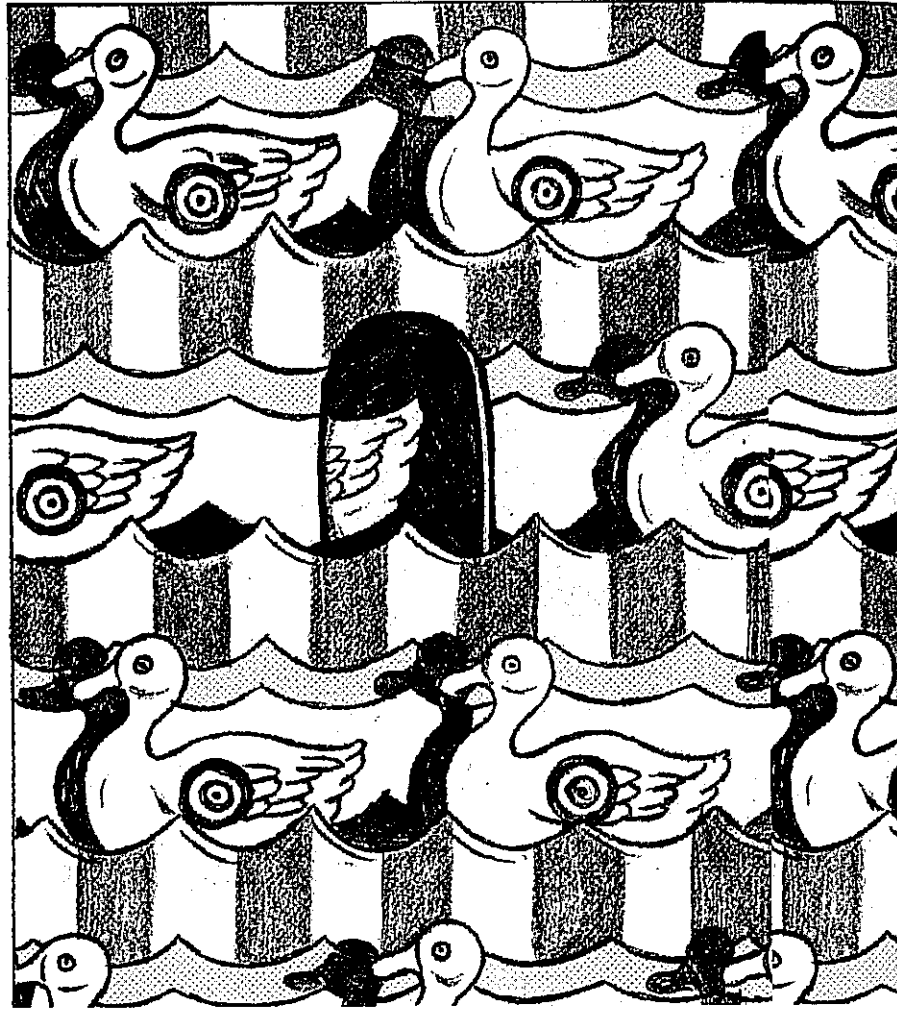
לכותבים בכירים כמו נתן זהבי, בן כספית ועוזי וייל היתה הפריבילגיה המקצועית להכריז על אי נכונותם להמשיך ולספוג. יש להם קריירות משגשגות ורזומה עשיר, שמאפשר להם לכופף את מערכות האתרים ולמנוע משלוח תגובות, או אף לוותר לחלוטין על הפרסום במדיום הזה, אך כותבים רבים אחרים אינם יכולים להרשות לעצמם להכתיב תנאים למעסיקהם. כותב מאמרים המועסק כפריילנס באחד מאתרי האינטרנט הגדולים בישראל מספר כי הטוקבקים מרידים לא פעם שינה מעיניו: "קיים אצלי מתח תמידי בין רצון המערכת ורצוני האישי לכתוב משהו משמעותי ובעל אמירה, אבל לפעמים אני מעדיף את המסר עדי כדי סירוסו, מחשש לתגובות נאצה שיוטחו כלפי. לעתים קורה שאני מתעורר באמצע הלילה ורוץ למחשב לראות אם מישו כבר הספיק לקלל אותי בגלל דעה שלא התיישבה לחלוטין עם דעתו. מצד שני, אם אבקש למחוק תגובות מסוימות אתפס כמטרד בעיני מערכת האתר, שלא לדבר על בקשה להיחסם כליל לתגובות. למחרת אני יכול לחפש עבודה אחרת."

ישראל בן־ברוך מודה כי לדרישתו של כותב ותיק ומוכר לחסום את מאמריו לתגובות יש סיכוי גבוה בהרבה להיענות בחיוב מאשר לפנייה דומה מצד כותב צעיר: "כרוז שלכותב ותיק ומוכשר יש כוח מול המערכת. מצד שני, צריך לזכור שלכותב כזה יש יותר אנשים שמחפשים אותו ולכן גם ההצדקה לחסימה שכוז גוברת. בכל מקרה, יש מקרים נודדים של חסימת תגובות. המגמה היא בפירוש לא לחסום טוקבקים."

האם הכתיבה בצל הטוקבק המאיים לא גורמת לפגיעה בעבודת העיתונאים? ד"ר נעם למלשטריך־לטר, מרצה בחוג לתקשורת באוניברסיטת תל־אביב על השלכות פוליטיות־חברתיות של מהפיכת המידע, אמר לכתבת "העין השביעית", גילי דרוב־היישטיין ("קולות מהציע", גיליון 43, מרץ 2003), כי העניין תלוי באישיותו של העיתונאי: "הטוקבקים מרחיבים את קבוצת ההתייחסות של העיתונאי. עד כה הושפע העיתונאי מקבוצת ההתייחסות הקרובה שלו; הצטרפותו של קבוצת ההיוון החדשה והכלתה אמצעית עשויה להשפיע על הכתיבה. מצד אחד, ברגע שעיתונאי מושפע מפורום אנונימי יכולה להיות לכך השפעה משחררת. מצד שני, אם הוא ייתן לקבוצה האנונימית לעשות מניפולציה ולגרום לו לא להיות נאמן לאמת הפנימית שלו, אלא לשאת חז בעיני הקבוצה החדשה האנונימית, עלולה להיות לכך השפעה שלילית על כתיבתו."

קירות המגן, החוצצים בין הכותב החשוף לבין הגולשים האנונימים ששמחים לעשות בו שפטים, אמורים להיות עורכי האתרים. האם ההגנה אכן ניתנת? אפשר כי המכתב שהובא בתחילה מלמד שהם נחלצים לפעולה יותר במתכונת של כיבוי שריפות – רק לאחר שמתברר להם כי קיימת סכנת שכותבים נחשבים יפסיקו לפרסם באתר – ולא כאסטרטגיה מחושבת.

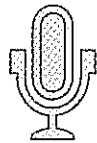
אריאל שנבל הוא כתב ב' nrg וב"מקור ראשון"

איור: דות גויני

להטריח את עצמו לכתוב ולשלוח משפט כמו: 'יא בן זונה מניאק אמה שלך מזויינת עם ערפאת בשכם', ולמה אני צריך להטריח את עצמי לקרוא את הזבל הזה, שמתייחס לדברים שבהם אני משקיע מחשבה ואולי גם מעט כשרון כתיבה. אז נמאס לי קצת, ולמרות שאני מתעב את הסלנג הרבילי ששגור על פיו של כל אידיוט – 'חבל על הזמן', במקרה הזה, באמת חבל על הזמן. אז בצער לא רב וביגון לא קודר, סליחה מאותו חלק של הקוראים שנהנה והגיב בצורה מכובדת בעד אי נגד – לא חשוב. זהבי מפסיק לנענע ויוצא לחופשה ער להודעה חדשה."

ב'הארץ', שמאפשרת להם להבין כי יותר משהטוקבק מזיק לאגו, הוא מועיל לכתובה של הטור הבא. לבן־ברוך מ' nrg יש הסבר שונה מעט להבדל המסתמן בין המגיב הממוצע באתר "הארץ" לזה של nrg: "האתר שלנו לקח את הפובליציסטיקה וכתובת הדעות בישראל צעד אחד קדימה, עליידי הצבת תמונה גדולה של הכותב בראש המאמר (באתר "הארץ" לא מופיעות כלל תמונות הכותבים; א"ש). התמונות גורמות לגולשים גם להקליק יותר על המאמר, וגם להגיב עליו באופן אישי יותר, ולעיתים קרובות אף בתגובות הנוגעות למראה הכותב."

ארון סטריאוטיפים גדוש

מאמרה של טל ארבל ("לאומנות תרבותית", "העין השביעית" 57) חריג בנוף ביקורת התקשורת: הוא מבקר כלי תקשורת לא על התנהלותו המקצועית, גם לא על תכניו, אלא על עצם היותו. לדירה של ארבל, "השבונון", מוסף התרבות של "מקור ראשון" המחולק חיים בתליאביב, פסול מעיקרו ומסוכן לציבור.

לא שהיא מצאה שם חומר הסתה; הממצאים הקיצוניים ביותר שהצליחה לדלות בשבועות רבים של עיון במגזין הם אמירה על כך שיש הרואים באויבי ישראל את ממשכיו של היטלר, קישור בין אותנטיות רגשית לחיפוש אחר מסורת, וסקירות על ספרו של נדב שרגאי על קבר רחל ועל אמנות המחאה בגושקטיף. אבל מה זה משנה. התוכן אינו הבעיה בעיניה. "הבעיה היחידה עם 'השבונון'", היא כותבת, היא ש"מממנים, מפיקים, מתממרים ומפיצים אותו אנשים שהתרבות דווקא – בוודאי זו החילונית-דמוקרטית – אינה בראש מעייניהם". מניין לה זאת? ההוכחה מגיעה מיד: לבעלי העיתון ולעורכו השקפה פוליטית

ארבל מנסה לצייר את "השבונון" כבעל מעטפת כפולה: מבחוץ מוסף תרבות אינטליגנטי, "כמעט קוסמופוליטי", שבאופן מכוון נמנעת מקוראי האפשרות לזהותו מיידית עם "מקור ראשון", וכך הוא מחולק לתליאביבים תמימים. אך במפנים, "בינות לשורות תמימות לכאורה", עיתון בעל "סטימנט לאומי וברלני", שבו "הרוחניות מיוערת ליהודים בלבד". בעולמה של ארבל, אנשי הימין מגסים להתנחל "לנו" בתרבות "שלנו" תוך הסתרה והתחזות – ועוברות המפריכות תיאוריה זו, כמו למשל הלוגו הכולט "מקור ראשון" המופיע ליד הלוגו של "השבונון" ובכל אחד מעמודיו, אינן מעניינה.

וכך, כיוון שלצורך איששה של תיאוריית הקונספירציה הזו נדרשים לארבל גליונות שבשעריהם גיבורי תרבות מן השמאל, היא מתעלמת מגליונות אחרים, שבשערים אחרים על יציאת מצרים או

סל ארבל

לאומנות תרבותית
במסגרת כל הדיבורים על ה"שבונון"

העיתון "השבונון" הוא עיתון תרבותי, המיועד לקוראיו ולעורכיו. הוא מנסה להוות חלון גלוי לתרבות הישראלית, ולעיתים גם לתרבות העולמית. העיתון מנסה להיות מקור מידע וביקורת, ומנסה להוות פלטפורמה לדיון ודעה. העיתון מנסה להיות חלק מהחברה, ולא רק מוסף לתקשורת.

העיתון מנסה להיות חלק מהחברה, ולא רק מוסף לתקשורת. העיתון מנסה להיות חלק מהחברה, ולא רק מוסף לתקשורת. העיתון מנסה להיות חלק מהחברה, ולא רק מוסף לתקשורת.

ימנית. היש ראייה טובה מזו לריתוקו של אדם מתרבות? וכשארבל אומרת "ימין", מיד נופלים על ראשה ועל ראשו שלל סטריאוטיפים כמו מתוך ארון מתפקע שרלתו נפתחה. רכישת חלק מערוץ 10 בידי בעלי של "מקור ראשון" שלמה בניצבי היא כמובן "נסיון השתלטות". עורך העיתון אמנון לורד, מבקר קולנוע ותיק ומחבר רומן, אבל כאמור איש שהתרבות אינה בראש מעייניו, הוא "העיתונאי הימני וחובב ההשתלחיות". "עיתון הימין הכושל" – כך היא קוראת ל"מקור ראשון", העיתון המודרס היחיד בישראל המצוי בתנופת התרחבות (ואף עבר בראשית מאי מהפכה עיצובית, אם כי ארבל, שהירע שלה על העיתון שאוב כולו מכתבה ישנה ב"הארץ" ומאתר האינטרנט הרדום של העיתון, סבורה בסוף יוני שהמהפכה הזו היא תוכנית עתידית).

ארון הסטריאוטיפים עוד גדוש בעיני ארבל, המצב הטבעי לעורכי "השבונון" וכתביו, אלמלא היו עסוקים בציד נפשות באמצעות התחזות לאנשי תרבות, הוא שהיו "עומדים בצומת וצועקים 'אין ערבים אין פיגועים', או מרקרים לצלילי 'עם ישראל חי'" (כן, כך). "עם ישראל חי" ו"אין ערבים אין פיגועים" בכריכה אחת, שכל מה שאינו שמאל רדיקלי מצוי בה כנראה. והרובדכן שבקצפת: אף ששמות המראיינים ב"השבונון" נדפסים בו בהכלטה, בעיניהם הם "חסרי שם מן הפריפריה". בארבע מלים מצליחה אפוא ארבל לרחוס סתירה לוגית, כוב, ניתוח גזעני ושחץ עולה על גדותיו.

מוטב היה לכאורה לפטור בלא תגובה את מאמרה של ארבל. למה לא להניח לקורא האינטליגנטי להיחרד בעצמו מצורת האופק של בת הגמוניה, המגלה לפתע מתחרים טורדניים? למה לא להותיר לקורא הנבון את ההתפעלות מרוחב הרעת והסובלנות של העורכים, שאפשרו למפגן השנאה והבוזות האנטי-עיתונאי הזה לראות אור? אפשר היה לתת לשורותיה של ארבל – השמה עצמה דוברת של איזה "אנחנו" "כולנו" – "אלינו" "לנו", המתוחם לרבייה ב"גבולות בגיאוגרפיה התרבותית שהיו פחות או יותר ברורים כשקראנו 'מעריב', 'יריעות אחרונות' או 'הארץ' – לדבר בעד עצמן. אך כיוון שהמחברת בחרה לא להסתפק בשרשרת הסטריאוטיפים אלא לכבד את הקוראים בסעודה הגונה של חצאי אמיתות, מן ההכרח לתקן את המעוות.

על לוחות הברית. הראיונות שבהם "מתמסרים" איבורי תרבות של השמאל החילוני? למראיינים "חסרי השם" מוצגים כמנטרלים מכל הבעת עמדה והטחת ביקורת, אף שקוראה בכל אחד מהם תוכיה ההפך. וכיוון שמנגד צריכה ארבל להציג את תיאורו של פנים העיתון ככזה "המתססה כמנגחי הלגראתה-אוי-לצרינו" (הטעות בפסוק במקור), היא כוררת בקפידה את דוגמאותיה. היא מוכירה סיפור קצר שפורסם במגזין, "המעורר הודהות רגשית" עם היישוב נצרים, אך מתעלמת מסיפורים אחרים שפורסמו בו באותה תקופה, המצדדים בהתנתקות. היא מוכירה לגנאי טור דעתני שקרא לשמור על המתכונת הקיימת של טקס הדלקת המשואות משום ש"הלאום יקוק לסמלים", ומשמיטה את העובדה שבצמוד לו פורסם טור בעל מסר הפוך. לציטוט מהספר שכתב אריק גלסנר, "סופר-מהגרימטיה" כלשונה המעודנת של ארבל, לאהוד מגור, ולפיו "מגור לא יודע להיות אנטי אלא רק בעד", היא הוסיפה, כציטוט בפרפרזה, את ההערה "כפי שכולנו צריכים להיות"; אלא שגלסנר, הרחוק אגב מלהיות איש ימין, כתב בדיוק ההפך: שטוב שיגם פמונאי מאזה.

אדם שאוהב תרבות היה שמח על כמה חדשה לדיון תרבותי, במה המעניקה לתל-אביבים המקבלים אותה חנינם את מה שניטל מהם עם סגירת מדור התרבות של "העיר", ואף מאפשרת להם לשמוע קולות חדשים. אוהב תרבות אמיתי היה שש לדיאלוג עם אוהבי תרבות אחרים, גם אם הם שונים ממנו. אבל ארבל כנראה אוהבת תרבות כמו שרייג אוהב דגים. הרגים שייכים לדרייג, התרבות רשומה במשרד הפטנטים על שם השמאל הרדיקלי, וכל האחרים, גם אם יפיקו מגויזי תרבות משובחים, מוטב לרידה שימשיכו לרקוד "עם ישראל חי" ב"משיחות בוטה".

צור ארליך

צור ארליך כותב ועורך ב"מקור ראשון", ובכלל זה ב"השבועון"

לא כתבתי כדבר הזה

רוח בלהות מהלכת על פני העיתונות הישראלית, לפי טל ארבל – רוחו של מוסף התרבות של "מקור ראשון". "השבועון" של "מקור ראשון" אמנם מספק "דיון מעמיק בתרבות" (כך ארבל), הוא אמנם "מוצר נאה", כזה "שאינו יבשושי אך אינו שטחי", אבל ראה הוזהרת, מאחוריו עומדת קונספירציה של אילי הון ועיתונאים מתלהמים שחברו יחד לשלוח את זרועות התמנון שלהם ולטנף בטלפיהן המוזהמות את כל הקרדוש והיקר לנו. "את מוסף התרבות האלגנטי מממנים, מפיקים, מתזמרים ומפיצים אנשים שהתרבות דווקא – כוודאי זו החילוניות דמוקרטית – אינה כראש מעייניהם".

לו היתה טל ארבל מסתפקת במופע פרנואידי גרידא, גם אם הוא פרפראזה מרתיעה משלה ל"פרוטוקולים של זקני ציון", ניחא. כמצב-רוח הולם ניתן אפילו לקרוא את הטקסט החררתי שלה כפרודיה משעשעת ולא מכוונת על החמיצות הצוננת ועיקומי האף האוטומטיים הנדרשים מהמבקר. כן, הם כולם מוחאים כפיים, אבל אני הרי יודעת מה מסתתר מאחורי זה, אותי לא ירמו. כאותה ילדה פותה, ששמעה את השבחים על הילד שקרא "המלך עירום", ארבל, הילדה החכמנית גם אם החמצמצצה, רוצה גם היא לזכות בקרדיט המבקר תר-העין. וכך טוענת ארבל נגד השבועון: "נכון, הוא לבוש, הוא מלא תרבות, אבל בבית, מאחורי הקלעים, המלך הרי עירום".

אולם ארבל מעוררת אסוציאציות נוחות עוד פחות. כל עוד, לדבריה, היו הדברים ברורים, אנשי הימין זועקים "עם ישראל חי", היינו מתרחקים מהם כולנו בשאט נפש. "אבל כשהם מרברים אלינו מערנות, ב'מתורבת', פתאום הם נעמיים לנו". וכך "גבולות בגיאוגרפיה התרבותית... ילכו וייטשטשו ככל שנקרא בשבועון של 'מקור ראשון'". בקיצור: הכי מסוכנים הם אלה שנראים ממש כמונו, "הקוסמופוליטים", אלה שמתעניינים כביכול בתרבות. כי כשהם נראים ממש כמונו, אז איך אפשר כבר להבחין בין טמא לטהור? איך יטוהר מחננו?

אני במחלוקת פוליטית לא קלה עם חלק מהכותבים ב"מקור ראשון", וודאי שעם חלק מהקוראים. אולם אני סבור שזהו עיתון חשוב ואני גא לכתוב בו. ובכל אופן, אם ארבל, בגישתה הטהרנית

והמתנשאת, מייצגת את המחנה הפוליטי הנגדי, כרוך לי את מי אני מעדיף.

אולם עורכי ה"עין השביעית", שפרסמו בגיליון האחרון כתבה על השכר בעיתונות הכתובה, יודעים לבטח שפרולטר עיתונות כמוני אינו יכול להשקיע זמן רב מדי מומנו לייצג את השבועון, ולכן אפנה לעולל האישי שגרמה לי טל ארבל. ארבל טוענת כי בהספר שפרסמתי על אהוד מגור כתבתי "ששיר המחאה 'אין לי ארץ אחרת' הפך לשיר עם חרישי ונוגה מכיוון ש'מגור לא יודע להיות אנטי אלא רק בעד' – כפי שצריכים להיות כולנו (שם)". לא מלאה לבה של ארבל, עיתונאית עם אינטגרטי, להכניס את הסיימת ("כפי שצריכים להיות כולנו") לתוך הציטוט מתוך האבחנה הדקה, ועל כך תודתי לה, שהציטוט הזה פשוט אינו מופיע בטקסט. אולם מה תעשה העיתונאית ארבל עם הטיעון שלה – שבלי התוספת הזו פשוט אינו קיים? מצאה ארבל פתרון אלגנטי ושמה את ה"שם", המסמן על מקור הציטוט, אחרי המלים "כפי שצריכים להיות כולנו" ובא לציון גואל. אריק גלסנר לא כתב אפוא דיוקן אישי לפרידה ממגור אלא הטיף (כי אני הרי, בלשון הזהב של ארבל, "סופר-מגהג-מטיף") למיין "צופוס" כללי ומתקתק שעל-פיו אין לכתוב שירי מחאה. אבל אני אבוי – וצר לי להפריע את מנוחת הטיעון – לא כתבתי כדבר הזה וגם – ושוב צר לי להפריע את מנוחת הקונספירציה – מעולם לא חשבתי בחרי חדרי כדבר הזה.

עיתון נצרך וחשוב כמו "העין השביעית", השם עצמו בעמדה עדינה של מבקר המבקרים, צריך להישמר שבעים ושבעה מפני עיוותים כאלה אם ברצונו לשמר את מעמדו.

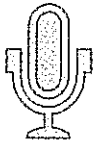
אריק גלסנר

הכותב הוא סופר ומבקר ספרות

התמודדות על ההגמוניה ב-nrg

כמו את רלוקה גנאה, גם אותי מעסיקה זה זמן מה החידה הגלומה בכותרת "יהדות" המתנוססת על אחד הערוצים באתר nrg מעריב. במאמרה "מיהו יהודי" ("העין השביעית" 57) טענה גנאה כי הפתרון נעוץ בהיות הערוץ "תוצר כלאיים... המקדם אג'נדה פוליטית מובהקת במסווה של ערוץ נישא". מסקנתה מתבססת על ההתבוננות בערוץ, מתוקף אפיונו כ"נישה" אוטונומית – ממלכתו של העורך שמנצל אותה, ולא בצדק, לקידום האג'נדה שלו. אולם התבוננות אחרת בשאלה, בהתייחס לערוץ כחלק מאתר "מעריב" הכללי, יכולה להעלות תשובה שונה לחלוטין, שאולי תסביר מדוע מופיעה ביקורת התקשורת תחת הכותרת "יהדות".

אין מחלוקת כי "ערוץ היהדות" משקף קול שונה מהקול השולט בשאר חלקי האתר – ימני יותר, דתי יותר ואפילו, בניגוד לרוח האינטרנט, הייררכי יותר (למאמרים של רבנים מסוימים אין אפשרות לפרסם תגובות). אולם מפתיע ומאכזב לגלות כי לעתים קרובות נרחקות כתבות ל"ערוץ יהדות" רק בזכות ה"שנונות" שלהן, מבלי שניתן יהיה להצביע על קשר שלהן להיותו "נישה". כך, למשל, ביקורת התקשורת במדור השנון "חמש שאלות לתקשורת העוינת"

ההפחתה הנעשית בשנים האחרונות כאגרת רשות השידור, כמו גם הנסיגות לבטל את האגרה לחלוטין, הם איום על עצם השידור הציבורי. אלה מחייבים לתת תשובה לטענות נגד האגרה, ובראשן הטענה כי השידורים אינם רלבנטיים עוד לחלקים מן הציבור. התשובה המוצעת כאן מציעה שהמשרד הציבורי ישתמש בכלים שנוצרו עבור הטלוויזיה המסחרית, והמודרים לא רק את מספר הצופים, אלא גם את אפיוניהם, נוהגי הצפייה שלהם והעדפותיהם – מה שמוכר בשפת היום-יום כ"רייטינג". למרד המוצע אקרא "מרד התמורה לאגרה".

עד כאן חסכנו 208 מילים, והוספנו את מלת המפתח "רייטינג". ועכ"ש שיו ללב המאמר, שבו נתלה הכותב בסיסמה שטבע קופרייטר מוכשר: "יש תמורה בעד האגרה", כדי לקבוע שלמערכת היחסים בין הציבור לרשות השידור יש "אופי מסחרי צרכני מסוים", ולכן יש להציע לו "עסקה הוגנת". הנה עיקרו של חלק ב' בארבעה משפטים:

צופי טלוויזיה טוענים לעתים: "מדוע עלי לשלם לרשות השידור מאות שקלים לשנה, עבור ערוץ יחיד שכמעט אינני צופה בו, בעוד שתר מורת במאתיים שקל לחודש לכבלים או ללוויין אני מקבל עשרות רבות של ערוצים?". אלה אמירות סובייקטיביות ולא מדויקות, כל עוד לא נבדק כמה באמת צרך הצופה. לכן מוצע לבדוק כמה באמת צורך הצופה הממוצע משידורי ערוץ 1, בעזרת נתוני המדרוג ("הרייטינג"), וכך להשוות ולדעת אם זה כדאי לו או לא. כאשר יודעים זאת ניתן, למשל, להגדיר לערוץ הציבורי יעדי זמן צפייה מינימליים שעליו להשיג, כדי להצדיק את תשלום האגרה (ועדיין ניתן גם להקצות משאבים ממשלתיים להשגת יעדים ציבוריים-איכותיים, מחוץ לתחשיב המרד).

הבהרנו וגם חסכנו עוד 295 מילים, אבל עדיין אינני בטוח אם הרעיון ברור מספיק. עדיף לסכם את המאמר כולו בארבעה משפטים קצרים, תוך ויתור על מכבסת המלים של טוקטלי. למשל כך: כיום אין מקום לשידור ציבורי. "השידור הציבורי" צריך להיות מסחרי ולספק את דרישות הצופים-הצרכנים. רק אם ישיג רייטינג סביר יהיה זכאי לקבל את התשלום מהצרכנים – האגרה. ומה על משרדי איכות וכאלה המיועדים למיעוטים? את אלה תממן הממשלה ישירות.

הבנת את זה, ברור? עכשיו, כשהעמדה ברורה, אפשר להתחיל להתווכח.

א ב י ז י נ ב ר ג

הכותב הוא מזכ"ל מועצת העיתונות. בעבר היה עורך חדשות בעיתונות הכתובה ובקול ישראל

תיקון

בגיליון הקודם נפלה טעות: העורך הראשי, המפיק וכותב 22 פרקי הסדרה "תקומה" שהופקה בערוץ 1 היה גרעון דרורי המנוח. סטיב ארארד ז"ל ערך והפיק את הגרסה האנגלית, המקוצרת, של הסדרה.

(שאגב, בוודאי אינו מרכז הערוץ) או דבריו של ינון מגל (22.6.05) נגד הלכי הרוח השולטים בריווחי החרשות, מופיעים ב"יהדות" ולא בערוץ התקשורת "ברנו"ה". כך גם הוצבה ב"יהדות", ולא ב"תרבות", כתבה על אמנות של מתנחלים (25.2.05). בעיתון המודפס היא נכללה במוסף השבת) ואתה החלטה נעשתה לגבי מאמריהם של פוריה גל (1.8.04) ודרור כהן (29.12.04) נגד "ההגים החילוניים" ומסיבות הסילבסטר – מאמרים שנכתבו מנקודת מבט שאינה "דתית" אך הביעו ביקורת נגד הלך הרוח החילוני המקובל.

דוגמאות אלו מובילות אותי למסקנה שערוץ "יהדות" הוא שילוב של עלה תאנה ומכשיר הררה. ראשית, כל ניסיון לכלול במסגרת תרג שיה על יהדות, כלומר על תרבות שאינה חילונית ואינה "ניו-אייג", ינותב ל"יהדות" שהוא ערוץ נישא, קרי בלתי נגיש למי שאינו מעוניין בו באופן ספציפי. כפי שציינתי, הרברים אמורים הן בטקסטים שעוסקים בתכנים "דתיים", שבמסגרת פלורליסטית אין סיבה שלא ייכללו תחת מדרורים על-פי תכנים (תרבות, תקשורת, חרשות וכיוצ"ב), וחמור מכך, בטקסטים שרק חותרים נגד הקול החילוני-שמאלי השולט ומנותבים לערוץ "יהדות" כפעולה של השתקה. שנית, ההשתקה מתבצעת מתוך אשליה של פלורליזם, שכן באתרי האינטרנט של העיתונים האחרים לא קיימת מקבילה לערוץ "יהדות", אך למעשה זהו פלורליזם ממושטר ומפוקח בידי ההגמוניה.

לסיכום, צודקת רלוקה גנאה כי בערוץ "יהדות" נשמע קול פוליטי ספציפי, אך ראוי היה לשאול לא "מרוע הוא שם?", אלא "מרוע הוא אינו מחוץ לר' אמות של 'יהדות'?", אמנם ראוי לתהות על חטאי האתיקה ועל הזהות הלא נכונה בין יהדות לבין אורתודוקסיה לאומית-מניית אשכנזית (ומבוססת כלכלית), אך אלו שאלות שמקומן רק לאחר שיהיה באתרי האינטרנט ערוץ נישא אמיתי, ערוץ שאמור לספק את הצרכים המיוחדים רק לציבור ספציפי, ולא כזה שנועד למנוע מתכנים אפוזיטיביים מלולוג לתודעה הראשית.

ש ח ע ו ן פ ו ג ל

הכותב הוא סטודנט ותלמיד בישיבת עתניאל

הבנת את זה, ברור?

מאמרו של ארון טוקטלי "מרד התמורה לאגרה" ("העין השביעית" 57) עורר בי את רפלקס העורך. עורכים, כידוע, מקצצים טקסטים באכזריות לא רק בגלל אילוצי המקום בעיתון, אלא גם – בעצם בעיקר – כדי להפוך את הטקסט הכתוב לממוקד וחד יותר, כך שיעביר לקוראים בבהירות את הרעיון שמבקש הכותב להביע. הקיצור מעלים את מסך העשן של המלים והמשפטים הלא-רלבנטיים, המפריעים להתמקרות בעיקר.

אז הנה תרגיל בעריכה בטקסט של טוקטלי: השליש הראשון של המאמר מביא את הרקע והרצינונל שהניעו את טוקטלי להעלות את הצעתו. מחלק זה נשאיר שלושה משפטים, וכך זה ייראה:

התחקירים הוותיקה של ערוץ 2, שהופקה בעשר השנים האחרונות על-ידי הזכיינית "טלעד", תשודר בעתיד בידי הזכיינית "קשת". שמה של התוכנית יוחלף כנראה, אך הצוות, ובראשו המגישה אילנה דיין, הבימאי גלעד טוקטלי והעורך דורון גלעזר, אמור להמשיך בעבודתו.

18 בן-צבי זכה ברנבס. איש העסקים שלמה בן-צבי, באמצעות עיתון "הצופה" וחברת "הירש מדיה", זכה במכרז להפקת עיתון שיוחלק לנוסעים ברכבת ישראל. במכרז שערכה הרכבת גבר "הצופה" על "ידיעות אחרונות" ו"מעריב". על-פי המכרז ייצא העיתון לאור מדי שבועיים, אך ניתן יהיה בעתיד להגביר את תדירות הופעתו עד לעיתון יומי, בדומה לעיתוני "מטרו" ברחבי העולם, שהחלו כע"י תוני רכבת.

18 בדרך ל"ברית המועצות". שרת התקשורת רליה איציק מינתה את עורך-הדין יורם מוקדי לעמוד בראש צוות להקמת מועצה מאוחדת של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, הכ"ב לים והלוויין. מוקדי משמש עתה כיו"ר המועצה המאוחדת, המכונה בענף התקשורת "ברית המועצות". בינתיים תשמש נורית ראבוש כיושבת-ראש מועצת הרשות השנייה, במקומו של מגשה סמירה המסיים את תפקידו (ראו עמוד 48).

20 חשיפה לאתרים. בשנה האחרונה חלה עלייה בחשיפה לאתרי האינטרנט של מנוע החיפוש "גוגל" ו"Ynet" כך עולה מסקר "טיים" של חברת טי.אן.אס-טלסקר. בראש האתרים הנחשפים עומד אתר "גוגל" ואחריו "וואלה", Ynet, הוטמייל-MSN ו"ng". על-פי נתוני הסקר יש בישראל 3.4 מיליון גולשי אינטרנט בגיל 13 ומעלה, ו-69 אחוז מהם גולשים לפחות פעם ביום.

22 נפטרה אילנה שובל-שקד. העיתונאית אילנה שובל-שקד, לשעבר עורכת המוספים "7 ימים" ו"7 לילות" ב"ידיעות אחרונות" ו"סופשבוע" ב"מעריב", נפטרה לאחר מחלה בגיל 48. בחודשים האחרונים היתה סמנכ"ל תוכן בחברת הטלוויזיה "ענני תקשורת".

25 העיתונאים והרדיו נחלשים. ירידה בחשיפת הציבור לעיתונים "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" ובהאזנה לקול-ישראל, לגליצה ולרדיו האזורי – כך עולה מממצאי סקר טי.ג.י.

התוצאות עד שתסתיים הכריקה המעמיקה שלהן". מאוחר יותר הודיעה "קשת" כי בסך הכל התקבלו כ-70 אלף קולות פסולים.

5 תוכן שיווקי בערוץ 10. ועדת הטלוויזיה של הרשות השנייה מצאה הפרות חמורות וגשונות בשילוב תוכן שיווקי (פרסום סמוי) בתוכניות המשודרות בערוץ 10. הוועדה הורתה למנ"כ"ל הרשות, מרדכי שקלאר, לקיים בירור עם הנהלת הערוץ על הפרות.

5 זה אורך הפסקת הפרסומות? ועדת הטלוויזיה זיה של הרשות השנייה החליטה שלא לחייב את זכייניות ערוץ 2 ו-10 להודיע לצופים לפני כל הפסקת פרסומות מה יהיה אורכה או מה מספר התשדירים שייכללו בה. בכך אימצה הוועדה את עמדת הזכייניות, שטע"ו כי פרסום כזה עלול לפגוע בהן כלכלית, משום שהצופים עלולים לעבור לערוץ אחר. הוועדה הסתפקה בהמלצה לזכיינים לפרסם את המידע.

5 סילברמן נידון לשנה וחצי מאסר בפועל וקנס של 50 אלף שקל, לאחר שהורשע בהעברת חומר מחקריה פלילית לנחקר עופר גמורדי בשנים 1994 ו-1999. ההרשעה ניתנה במשפט חוזר, לאחר שבוטלה הרשעה קודמת של סילברמן בעבירות אלה בשנת 2001.

7 נגד תוכן שיווקי. איגודי הכמאים והתסריטאים מתנגדים לכוונה להתיר פרסום סמוי בשידורי הטלוויזיה בלוויין ובכבלים ומוזהים: "הפרסום הסמוי ימיט כליה על היצירה וישחית ויזהם את ההווה והתוויה הטלוויזיונית כולה". בפגישה עם יושב-ראש המועצה לשידורי כבלים ולוויין במשרד התקשורת, יורם מוקדי, הסבירו ראשי הארגונים כי התרת תוכן שיווקי תכפיף את היצירה כולה, לרבות המקורית, לאינטרסים כלכליים של מפרסי מים.

18 פרסומות בבג"ץ. על הרשות השנייה להציג בפני חברת הפרסום מקאן-אריקסון את הכללים שנקבעו לסיווג פרסומות – כך קבעו שופטי בג"ץ בריון בעתירת מקאן-אריקסון נגד פסילת פרסומות מצד הרשות. מקאן-אריקסון ומשרדי פרסום נוספים מתנגדים לקוד האתי, שהתקבל באיגוד הפרסום.

17 "עובדה" לקשת. "עובדה", תוכנית

הענין השביעי

1 מפעל חיים ביחסי-ציבור. אות על מפעל חיים הוענק על-ידי האיגוד הישראלי ליחסי-ציבור ולרוברות לאיש יחסי-הציבור הוותיק משה טריואקס. משרד יחסי-הציבור של טריואקס, שהוקם בשנת 1962, היה מראשוני הענף בישראל. האות הוענק לו במסגרת הלוחית פרסי "האריה השואג" של האיגוד.

3 הקוד האתי אושר. מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו אישרה את מודרי האתיקה בפרסומות וכן את מנגנון "תו התקן", על-פי המלצת ועדה ציבורית בראשות פרופ' אסא כשר. במקביל אישרה הנהלת איגוד הפרסום, ברוב של 26 חברים נגד 16, את הצעת הקוד האתי. ההחלטה מותנית בין היתר בכך שהכ"ב נסת לא תחוקק חוק המגביל את צעדיהם של הפרסומאים, ויימשכו המגעים עם הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו לצורך בחינה ועד-כך של הקוד האתי. לדברי יו"ר האיגוד, רמי שלמור, כל משרד פרסום שיאמץ את הקוד האתי יזכה ל"תו תקן" שיאפשר לו לפעול ללא צורך לאשר את הפרסומות שלו בכל פעם מחדש.

3 תניאה חדשה לרשות. הממשלה אישרה את הצעת השר אהוד אולמרט להרכב חדש של מליאת רשות-השדרור. יושב-ראש הרשות יהיה ראש עיריית הרצליה לשעבר אלי לנדר-או.

4 עיתונאים באזיקים. צה"ל הביע צער על מעצדם והחוקתם באזיקים של כתב ערוץ 1 ויקו אטואן וצלם "מעריב" ארי ישראל, בעת שכוחות צה"ל פינו כ-30 ביוני את קיצוני הימין שהתבצרו במלון "חוף הדקלים" בגוש-קטיף. בתום תחקיר שערך מפקד האוגדה, תת-אלוף אביב כוכבי, נקבע כי העיתונאים הפרו צו של שטח סגור, אך לא היתה הצדקה לכבול אותם באזיקים. מקורות צבאיים אמרו כי מדובר היה בהחלטה של מפקד במקום "עם פתיל קצר".

4 זיופים ב"כוכב נולד". זכיינית ערוץ 2 "קשת" החליטה שלא לפרסם את התוצאות של הצבעת הקהל בתוכנית הפופולרית "כוכב נולד", בעקבות חשד לזיופים בהצבעה באמצעות מאות מסרונים א.א.א.א.א. ממקור אחר למען אחד המועמדים. לדברי ראשי "קשת", כדי לשמור על אמינות התוצאות, נדחה פרסום

